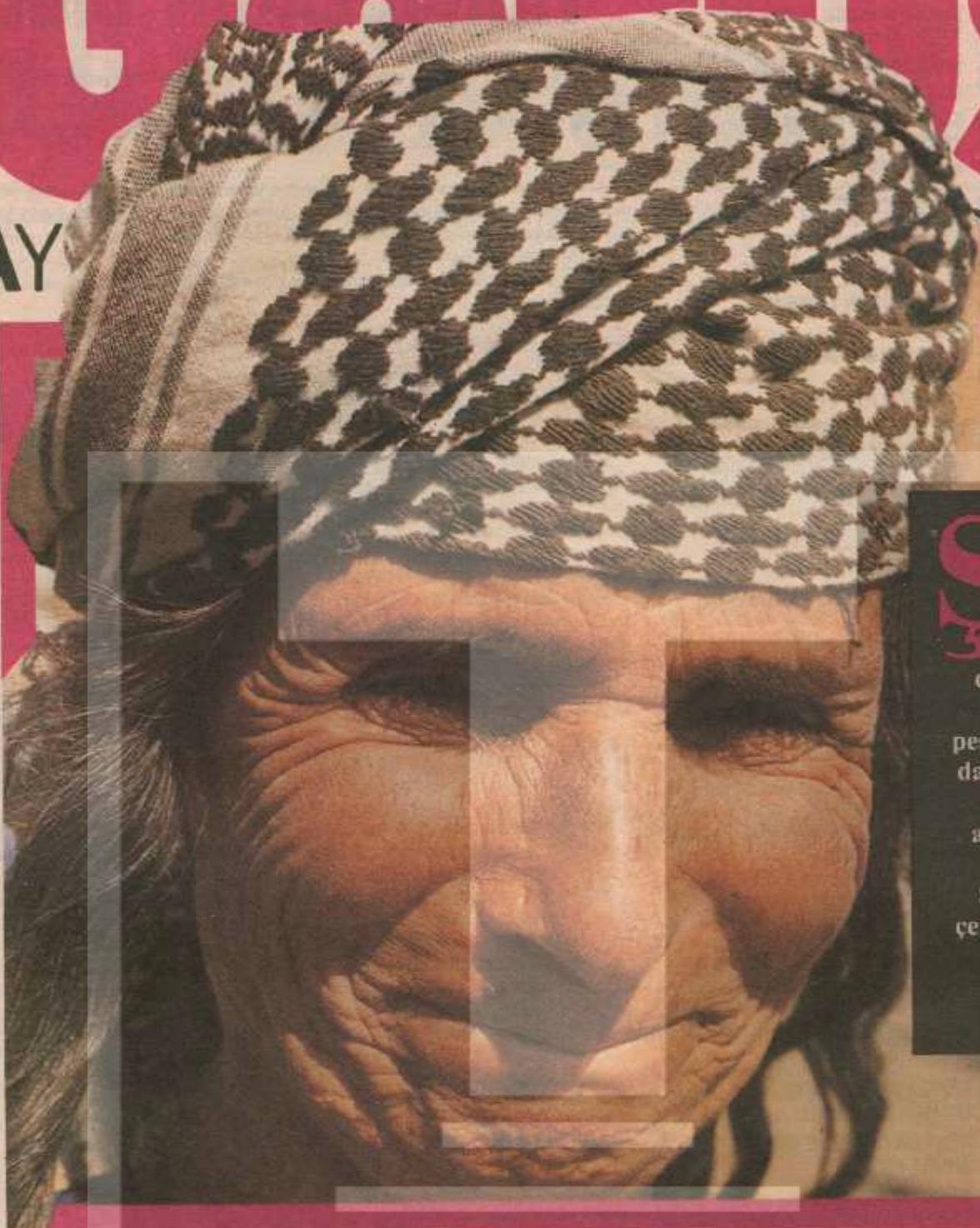

EKONOMİ VE
POLİTİKADA

GÖRÜŞ

AY

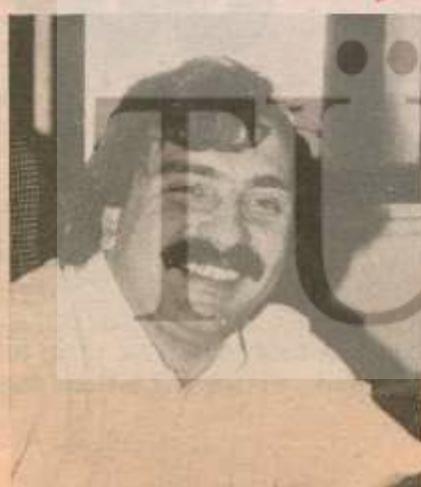

Silan kadın. Çok yaşlı değil aslında. Ama Baas rejimine karşı özgürlük kavgasının derin çizgileri yer etmiş yüzünde. Yıllardır peşmergelerin ardından o dağ senin, bu dağ benim dolaşır durmuş. Ama artık "kimya-i bomba" var. Şilan kadın şimdi Silopi'de. Tel örgülerle çevrili, askerlerin devriye gezdiği bir kampta. Ölümden kurtuldu, esaretten kurtulamadı.

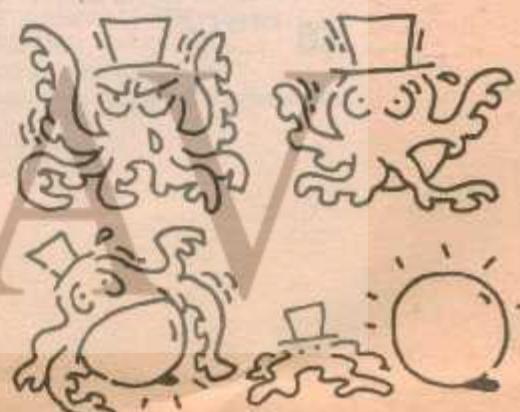
M. SEMİH GEMALMAZ
İLE SÖYLEŞİ: İŞKENCE

ÖZAL DÖNEMİNDE
HUKUK DOKUMUZ
DEĞİŞTİ Mİ?

DÜNYAMIZ NEREYE
GİDİYOR?

"Osmanlı döneminden gelen geleneksel bir yaklaşımla, hukukiği yenileşmenin birinci amacı, toplumsal ilişkileri daha elverişli biçimde düzenleyerek bireyin yaşam ve özgürlük alanını genişletmek değil, 'devleti kurtarmak'tır. Hukuksal payandalarla kurtarılan, yeniden organize edilerek güçlenen devletin, güçlenir güçlenmez, bireyi de kurtarmaya soyunacağı ve onun mutluluğunu sağlayacağı varsayılmak-

İÇİNDEKİLER

- 3 REFERANDUM
ÇAĞATAY ANADOL**
- 4 HUKUK DOKUSU DEĞİŞTİ Mİ?
AYDIN AYBAY**
- 6 İŞKENCENİN ÖNLЕНMESİ
M.SEMİH GEMALMAZ İLE SÖYLEŞİ**
- 7 SERMAYENİN HAS PARTİSİ
VE İŞÇİ HAKLARI
SADÜN AREN**
- 8 GELECEĞE BAKMAK
İLHAMİ SOYSLA**
- 9 SİLİ'DE PLEBİSİT
AYŞE SARI**
- 10 ÖZGÜRLÜĞÜN KAPISINDA
TEVFİK ÇAVDAR**
- 12 KESİRLER BİRLİK VE
YASAL PARTİ
YALÇIN YUSUFOĞLU**
- 13 BİRLİK İÇİN NE DEDİLERİ
HALİT ÇELENK, METİN ÇULHAOĞLU,
RASİH NURI İLERİ, CELAL A.KANAT
GENÇAY GÜRSOY, OYA BAYDAR,
GÖNÜL DİNÇER, AYDIN ENİN,
HASAN GÜRKAN, ZÜLAL KILIÇ,
ALAATTİN KILIÇ**
- 19 AMERİKAN RÜYASI VE GERÇEĞİ
GÜL ÇAKIR**
- 20 IRAKLı KÜRTLER:
ACILI TARİH
SÜREYYA ÖRGEN**
- 23 "IRAK VATANDAŞLARI"
VE İNSANLIK
VELİ GÜRCAN**
- 24 ASKERİ DARBEler
ÜZERİNE ÇEŞİTLEMEler
MAHMUT DIKERDEM**
- 26 ÖĞRENCİLER VE SİYASET
NAİL SATLİGAN**
- 28 UZAKTAKİ BİR DOSTA
ZEYNEP AVCI**
- 29 YARGIÇKEN KONUŞMAK
ERDAL ATABEK**
- 30 DARBEYE GEREKÇE LAZIMDI
KORAY DÜZGÖREN**
- 31 GARİBAN ÜNİVERSİTELİ
M.TAHİR HATİBOĞLU**
- 32 DÜNYAMIZ NEREYE GİDİYOR?
AHMET KAÇMAZ**
- 35 KORUYACAĞIMIZ DÜNYA
YAŞAMAYA DEĞER OLMALI
GUS HALL**
- 37 DÇM KOMİSYONCUSU ÖZAL
KENAN ORÇUN**
- 38 YIL 1946
RASİH NURI İLERİ
KİTAPLAR**
- 40**

YARGIÇLARIN ÇİĞLİĞİ

Son yıllarda, adalet yılının başlaması ya da yüksek mahkemelerin kuruluş yıldönümü törenleri yargıçların önemli konuşmalarına sahne oluyor. 12 Eylül'ün ve 1982 Anayasası'nın yarattığı hukuk düzeninin sanıları yargıçlarca derinden duyuluyor. Yargıçlar, ANAP iktidarıının sorunlara çözüm bulmaktan ne denli uzak olduğunu vurguluyorlar.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Mahmut Cuhruk, mahkemenin kuruluş yıldönümünde temel hak ve özgürlükleri güvence altına alması gereklirken buna tepki olarak otoriteyi güvence altına almayı yeğleyen anayasada değişiklikler yapılması gerekliliğini vurguluyor, somut değişiklik önerilerini sıralıyor.

Simdi de Yargıtay Başkanı Ahmet Coşar'ın adalet yılını açış konuşması, eleştirilere bir çığlık gibi ekleniyor.

Yargıtay başkanı, önce hukukun toplumsal yaşamındaki yerini öğretici bir biçimde vurguluyor. Devletin temel faaliyetlerinin "ancak ve ancak hukuka dayanılarak ve hukusallık kurala bağlı kalınarak" yerine getirilebileceğini belirtiyor.

Yargıtay başkanı çağını yakalayabilmiş ve yaşadığı toplumun değişme gereksinimi içinde olduğunu kavrayabilmiş hukukçuların, toplumun gelişiminde etkin bir rol oynayabileceklerini söylüyor:

Bu bağlamda, Yargıtay başkanı, toplumu cumhuriyetin gerisine getürme çabası içindeki akımlara karşı açık tavır alıyor. Söz konusu olan laiklik anlayışına karşı akınlardır. Başkan, laik devlet anlayışından sapmaları ve dini eğitimi çağdaşı ve gerici buluyor.

Askeri yargı konusundaki görüşleri tartışmalara yol açan Yargıtay başkanı, askeri yargının çağdaş devlet ve çağdaş hukuk anlayışıyla bağlaştırmayı, yargı işlevinin devlet örgütlenmesi içinde askeri bir işlev olmadığını belirtiyor. Bazıları, Yargıtay başkanının askeri yargı konusundaki görüşlerini törpülemeye çalıştır. Sorunu, askeri yargının bağımsızlığının sağlanması sorununa indirdiğiler. Oysa, Yargıtay başkanı, askeri yargının, tuteliği gereği bağımsız olamayacağını söylüyor, demokratik devlet yapısı içinde ve geleceğin Türkiye'sinde askeri yargı hizmetine gerek olmadığını belirtiyor.

Bu bağlamda, devlet güvenlik mahkemelerinde asker üyelerin bulunması ve bu mahkeme-lerin sikkünetim ilan edilen yerlerde sikkünetim askeri mahkemesine dönüştürülmesini eleştiriyor.

Yargı bağımsızlığı ve yargı güvencesi konusunda, Yargıtay başkanı tümüyle katıldığımız görüşler ileri sürüyor: "Yargı güvencesi ve yargı bağımsızlığı, yargıdan ve yargıçtan önce devletin, toplumun ve bireyin güvencesidir. Bu bir siyasal tercih sorunu değil, aksine olması gerekdir, hukuk devletiyim diyebilmenin en az kosuludur."

Son olarak, ceza hukuku alanında yapılması istenen değişiklıkların bu kez de Yargıtay başkanının ağızından tekrarlanması, demokrasi mücadelecinin emek verenlerde memnuniyet uyandırıyor. Başkanın somut önerilerinden bazıları şunlar:

- "Siyasal suç kavramına açıklık getirilmesi ve bunun sınırlarının daraltılması."
- "Eyleme dönüsmemiş düşüncenin suç niteliginin ortadan kaldırılması, bu amaçla eylem kavramının ölçü ve sınırlarının belirlenmesi."
- "Günümüzde artık bütün çağdaş devletlerin terkettiği hazırlık soruşturmasının gizliliğine ilişkin yargılama yönteminden vazgeçilmesi ve hazırlık aşamasından itibaren avukatların görev yapmak üzere devreye sokulması."
- "Ceza ve tutuklyelerinin insan onuruna ve sağlığını yakışır bir yapıya kavuşturulması..."

Yargıtay Başkanı Ahmet Coşar, konuşmasının sonlarında, "Geçen yargı yılının başında yaptığım o konuşmadımda sorun olarak ortaya getirdiklerimin tümünün çözümlenmemiş olması tek üzüntümüzdür" diyor.

Yargıtay başkanının üzüntüsünü paylaşanların, bu mücadelede onu yalnız bırakmamaları gerekiyor.

İllüstrasyonlar: Uğurcan Alaoğlu
Kapak Fotoğrafı: Erdoğan Köseoğlu

Görüs
AYLIK DERGİ ■
EKONOMİ VE
POLİTİKADA

TÜC

Ekim 1988

► Sahibi: Şükrü Çelikyapı ► Yayın Yönetmeni: Çağatay Anadol ► Yazı İşleri Müdürü: Burhanettin Kök ► Yazışma: GÖRÜŞ Nuruoglu İsmiye Cad. 5/2 Çagaloğlu-İstanbul ► Fiyatı: Yurt içi 1000,- TL Yurt dışı 3 DM. ► Yıllık Abone Ücreti (12 Sayı): Yurt içi 9000,- TL. Yurt dışı 35 DM. Abone bedelleri Yayın-Dizgi Merkezi'nin Yapı ve Kredi Bankası Çemberlitaş Şubesi'ndeki 002846-4 numaralı hesabına yatırılmalıdır. ► Dizgi: Yayın-Dizgi Merkezi Tel: 527 03 40 ► Ofset Hazırlık: SOS Ofset Tel: 511 25 36 ► Baskı: Teknografik ► Genel Dağıtım: GAMEDA

Referandum sonuçları

ÇALILARA TUTUNMAK

Özal yokus aşağı kayıyor. Şimdilik yavaş yavaş. Tüm gayreti, bacaklarını yamacada dayayıp, elleriyle çalılıkları kavrayıp bu kaymayı frenlemeye yönelik.

Referandum sonuçları belli oldu. Özal % 35 aldı, karşılıkla ise % 65. Belli ki Özal'ın 1987'deki % 36'lık oyunun çok altına düşmemesi aslında çok net olan bir mağlubiyeti gölgeleyecektir. Zaten referandumun ertesi günü bu satırları yazarken okuduğumuz gazetelerde "Kaybeden Kazandığı Gece", "Herkes Yerim Koruyor", "Seçmen Dengeli Davrandı" gibi başlıklarla rastlamışyordum. Oysa mağlubiyetin gerçekten net. Özal oylama öncesinde stratejisini seçmeni istikrarsızlıkla korkutmaya dayandırdı. "Ben gidersem 12 Eylül öncesine döneriz. Yokluklar, kuyruklar başlar. Kan gödveyi götürür. Ülke sonu bellirsiz bir maceraya sürüklenecek" sözleri bu stratejinin temel motifleriyydi. Böylece Evet-Hayır sözcükleri, referandumun seçimleri öne alıp almama konularını yanıtlayarak yerine, Özal'a Evet-Hayır kutuplarını ifade eder hale geldi. Öyle ki seçimlerin bir bölümü "hayır" derken geceinde yokluk ve kuyrukları, politik istikrarsızlığı gözle almış olacaktı. Yuritşaların % 65'i "hayır" kutubunda toplanarak "Evet, 12 Eylül öncesine dönmek istiyoruz" dedi. Sayıları 15 milyona yaklaşan bu insanların arabesk şarkida gibi "her türlü acının tiryakisi" olmuşadıklarına göre süregelen fasif rejimin kurtulmak anlamında bir 12 Eylül öncesi özlemi göstermişlerdir.

Şunları söyleyen Özal'dı:

"Özal, '80 sonrasıının istikrarlı, hızla gelişen güçlü Türkiye'sini temsil ediyor. O giderse, 80 öncesi felaket devrinin o eski siyaset kurumları eski yerlerini alacaklarını hesap ediyor.... Özal'ın gitmesi önemli değildir. Önemli olan, Türk-yemiz'e 80 öncesi zihniyet mi geri gelecektir. Türk-yemiz'de istikrarsızlık ve çok başlı koaliyonlar yeniden mi başlayacaktır?" (Turgut Özal'ın 18 Eylül 1988'deki televizyon konuşmasından.)

"...Bu referandumda evet demelisiniz. Beyaza tercihini vurmalısın... Türkiye'yi sonu bellirsiz bir maceraya götürme, 80 öncesini hatırla..." (Turgut Özal'ın 23 Eylül 1988'deki televizyon konuşmasından.)

Seçmenlerin % 65'i Özal'ın isteğinin aksine oy verdikten sonra şunları söyleyen de Özal olduğunu:

"(Sonuçlar) fevkalade sevindiricidir. Halkımız, kalkınmayı, istikrarı, ilerleyen Türkiye'yi 80 öncesine erteb etmiştir. Referandumdan çıkan sonuç budur." (Turgut Özal'ın referandum

sonuçlarının belli olmasıyla verdiği ilk demeçten. 26 Eylül 1988 saat 01.00.)

Demek ki "halkımız" seçmenlerin % 35'iyi mis. Çünkü "ilerleyen" Türkiye'yi 80 öncesine erteb edenlerin oranı ancak bu kadar.

Özal'dır, söyler.

Referandumdan çıkış sonucu göre başbakanlıkta istifa edip, politikayı bırakacağını söyleyen de oydur.

"Sonuçlar bizim için fevkalade tatmin edicidir" diyen de odur. Eğer anayasa değişikliği referandumda % 50'yi geçerek onaylandıysa Özal 'fevkalade'den daha güçlü anlama olan hangi sözçüğünü kullanacaktır?

Sanki bir anayasa değişikliğini referandumda sunan o değildir. Sanki bu değişiklik öncesi halkın sunarken kaybetme amacıyla hareket etmektedir. Sonuçlar başka nasıl "fevkalade tatmin edici" olabilir?

Referandum sonuçlarında başarıya ulaşmak için, daha dört yıllık bir çoğunluğun olduğu halde iktidardan çekilme tehdidini, hükümet bunalımları dönemini açma tehdidini, "Evet" kutubunun arkasına koy...

Gerçekten başarılı bir sporcu olan Naim Süleymanoğlu'nun rekor kırmış televizyondan seyredenlere hafakalar bastıracak kadar sık yanyla, "1 milyon dolar verdim" diye, döviz sıkıntısı çekken bir ulkenin parasını dağıtmakla övül, "Naim benim manevi evladım, yarın başbakanlık uğası ile Ankara'ya geliyor" diye televizyondan lila et, (kendi deyimiyle takdir-i ilahi uğası bozsun da oylamadan bir gün önce tüm ülkeyi bir isteri havasına sokmayı başarama)...

"Cesur bir insanım, Allah'tan başka kimse den korkmam, gitinde 16 saat çalışırım. Bu bes senede 3 defa ameliyat oldum. Bir de kurgun yedim. Bunlar bana viz gelir" diye övünerek vücutundaki bıçak yaralarıyla ve ameliyatının dikiş sayılarıyla övünen lumpen kültürünə yanar...

Ve sonucu olarak oyların % 35'ini al.

Ne büyük başarı!

Belli ki % 30'un biraz altında bir ANAP oyu.

Artı Naim'le estirilen milliyetçilik kasırgasından bir kırıç puan.

Artı hükümet bunalımdan, istikrarsızıktan, çok nazik dengelerdeki ekonominin teklemesinden korkan eheni yercilerin oylarından bir kaç puan.

İste Özal'ın % 35'ti.

Bakalım, isteyip de referandum yenilgisile erken almayı başaramadığı, Mart 1989 mahalli seçimlerinde Millet Meclisi seçimleriyle aynı seçmen bazına sahip II Genel Meclisi seçimlerinde % 30'u tutturabilecek misin? Tutturamazsam duruma göre giderim, desen de artık bu silah işe yarar mı?

Özal yokus aşağı kayıyor. Şimdilik yavaş yavaş. Tüm gayreti, bacaklarını yamacada dayayıp, elleriyle çalılıkları kavrayıp bu kaymayı frenle-

meye yönelik. Ama koca gövdesini durduramıyor. Ne kadar "ben her zamankinden daha güçlütüm" diye böbürlense de su gerçekleri saklayamayacak:

► ANAP'ın temsil ettiği rejim ve temsil ettiği iktisat politikası erozyona uğramaktadır. Özal bunu bildiği içindir ki Mart 1989'da daha fazla ufanmış bir şekilde seçimlere girmekten çekinmiş, çok yırpranmadan mahalli seçimleri öne almış istemiştir. Seçimler Mart 1989'da yapılacaktır. REFERANDUM SONUÇLARI ÖZAL'A KARŞIDIR.

► Özal Mart 1989'da alacağı düşük oyalarla 1989 sonundaki cumhurbaşkanlığı seçimlerine zayıf kozlarla gireceğini bildiğinden seçimleri cumhurbaşkanlığı seçimlerinden bir yıl kadar öne almak ve alacağı muhtemel kötü sonuçların 12 Eylül rejiminin devamında stratejik önemi olan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde olumsuz etki yaratmasını engellemek istemiştir.

► Özal bu isteğini de gerçekleştirememiştir. 1989'da mahalli seçimlerden altı ay sonra daha yırpranmış bir şekilde cumhurbaşkanlığı seçimlerine gitmek zorunda kalacaktır. REFERANDUM SONUÇLARI ÖZAL'A KARŞIDIR.

► Özal siyasi hayatında bir kere kullanabileceğini "Ben giderim" kozunu kullanmış, tüketmiştir. Halk bu resti görmüş, gidersen iyi olur, demiştir. Böylece elindeki silahı boşalttığı yanında kalmış, istediği sonuca ulaşamamıştır. REFERANDUM SONUÇLARI ÖZAL'A HAYIR DEMEK-TİR.

► Özal referandumu anayasa değişikliğine evet mi hayır mı kumulsalığında tutamamış, muhalefetin getirmek istediği yere, rejimin ve Özal'ın oylanması noktasına gelmesi, bugündü kurtarmak için dayandığı temelleri zayıflatmıştır. Halkı, hayır derseñiz 12 Eylül öncesine evet demiş olursunuz, şeklinde korkutmayı calışmış ve halktan "Evet! 12 Eylül öncesine dönmek istiyoruz" yanıtını almıştır. Özal ne yapsa seçmenlerin % 65'inin Özal ve 12 Eylül rejimi istemediği gerçekini saklayamayacaktır. REFERANDUM SONUÇLARI 12 EYLÜL'E KARŞIDIR.

Rejim geri sayıyor. 10, 9, 8....
Ritimli demokrasi mücadeleyi belirleyecektir!

**Özal ne yapsa
seçmenlerin % 65'inin
Özal ve 12 Eylül rejimi
istediği gerçekini
saklayamayacaktır.
Referandum sonuçları 12
Eylül'e karşısındır.**

Rejim geri sayıyor. 10, 9, 8....
Ritimli demokrasi mücadeleyi belirleyecektir!

ÖZAL DÖNEMİNDE HUKUK DOKUMUZ DEĞİŞTİ MI?

Özal döneminde yapılan hukuk düzenlemelerinin özü, belli çıkar çevrelerinin ve dış kaynaklı reçetelerin isteklerine uyan kuralları koymak, bunlara ters düşenleri kaldırıtmaktır.

Basbakan Özal'ın açık açık dile getirdiği hedeflerden biri "tabuları yıkmak". Bunu çekinmeden söylüyor ve "icrasının" bunu da kapsadığını belirtiyor. Tabular arasına yerlesik hukuk düzeni de dahil. Germanofili Enver Paşa'nın "yok kanun, yap kanun" deyişle özetenen tavira benzeyen bir yaklaşımla, ömür çeken hukuksal engelleri, gözünü kirpmadan yokedeceğini bildiriyor. Yasama organındaki sayısal gücünü kullanarak kendi anlayışına ya da amacına uygun düşen yasaları yıldırım hizıyla çıkartıyor. Tabuları yıkmak şeklindeki aksiyon planının destekçileri arasında parlamentoda kümelmiş ve öndere hağimlikları bilinen nedenlere daya-

nan kişiler dışında, yazarlardan, iktisatçılardan, ciddi bilim adamlarından oluşan bir grup adam da var. Bu grup, daha önceki İktidar sahiplerinin etrafında kümelenen ve işlevleri "şef" in kerametlerine "huk" demekten ibaret olan "yağcılar orkestrasından" oldukça farklı bir grup. Bu kez önderin dediklerini yağılayıp ballayıp tekrarlamıştan ibaret olmayan bir işlev anlayışıyla, grup "fikir üretmeye" çabalıyor. "Beyaz tren", "jandarma da yağı", "metres turma", "bay yüzde on" gibi tartışma konuları yerine, Cumhuriyet döneminin gelişme çizgisini izleyerek, kapalı toplumdan açık topluma geçmenin koşullarını ve alternatiflerini bulmaya çalışıyorlar. Çoklukla da Özal'ın pragmatik "icrası"ının, tarihsel gelişmeye ve zamanın gereklerine göre doğru yönde olduğu sonucuna varıyorlar. Bu na-karşı çıkışlar da "tabu yandaşları" olarak damgalanıyor. Sonuçta, Özal ile birlikte, ekonomik yapıda gerçekleştirilen devrimsel oluşumun, ülkeyi özgürlük ve mutluluk radyina oturttuğunu ve artık bundan dönüş olmayacağı ilan ediyorlar.

Burada, alternatifizligi çok tartışma götürür bu sürecin tümü üzerinde değil, bunun bir öğesini oluşturan "hukuksal değişim" konusu üzerinde duracağız. Uygulamaya konan ve pragmatik temelinden başka açıklaması olmayan aksiyon plan içinde hukukun yeri ve konumu nedir? Özellikle yıkıldığı one sürülen tabular arasında hangi hukuksal tabular yer almaktadır.

Türkçe'de Cumhuriyet döneminde oluşan hukuksal dokunun, daha önceki dönemde ülkede yürürlükte bulunan hukukun bütünüyle inkâr üzerine kurulduğu oku yazar çevrelerde yıldıranberi benimselmiş bir hipotezdir. Bu varsayımin lastamam doğru olduğu kanısında değilim. Gerçi, Cumhuriyetin kurucularının böyle bir "iddası" ya da "hedef" vardır. Özellikle 1925'ten sonra sözü edilmeye başlanan "Türk İhtilali"nın "toplumupton ve kökten değiştirek, yenileştirme" hedefine, kuşkusuz, hukuksal yapının bir yoldan değiştirilmesi de dahildir. İsviçre'den alınarak yürürlüğe konmuş **Medeni Kanun** başta olmak üzere, bu dönemde yapılan yasalar bu hedefe yönelik adımlardır. Ne ki, şimdi, geriye bakılarak yapılacak toplu bir değerlendirme medenide, yapılan değişikliklerle karşın, seçilen hedeften epey uzak kalıldığı gözlenmektedir. Ashinda bu gözlem 19. yüzyıl ortalarından başayan hukuksal yenileşme hareketinin tümü için doğrudur. O zamandan

bugün kadarki gelişme çizgisini izlenirse, gelişme içindeki radikal atılımların, tüm toplumsal değişim sürecinde "sırası ve zamam gelen" dönenegeler olduğu söylenebilir. Hemen belirtelim ki, bunu, Cumhuriyetin kurucusu kadrolarının bir "zaaf"ı olarak ileri sürmüyorum. Onlar için toplumsal yenileşme ve değişim iddiasının ya da hedefinin sınırları ne ise, hukuksal yenileşme ve değişimin de sınırlı odur. Onlar devrimi "herşeyi yıkarak yeniden kurma" şeklinde değil, eskimiş parçaları çıkararak yerine yenilerini koyma tarzında algılamışlardır. Belki de bundan dolayı, başlangıçta kullanılmasında sakine görülmeyen "İhtilal" sözcüğü, başka çağrımlar yaptığından terkedilerek, bunun yerine "İnkılap" sözcüğü kullanılır olmuştur. Bu terim daha "munis" ve gerçek hedefi anlatan bir sözcüktür. En ileri içeriği ile bu sözcükle anlatılmak istenen, batı dillerinde kullanılan "reform" teriminin anlatıldırıdr.

Hukuksal değişimini amaçlayan bu reform hareketi içinde, Cumhuriyet öncesi yenileşme süreci de dahil olmak üzere gözlemlenen önemli bir olsa vardır: Bütün hukuksal düzenlemenin merkez öğesini oluşturan insan kavramı ile, bu düzenlemenin uygulanacağı toplumsal ilişkilerde yer alan insan "özdes" değildir. Yapılan yeni yasaların düzenlediği ilişkilerin "tarafları" olarak ongörülen bireyler, çoklukla, toplum içinde eylemsel olarak yaşayan gerçek insanların benzesmeyeen "hayaller"dir. Bunun bir sonucu olarak da, gerçek insanlar arasındaki ilişkilerle, yasaların öngördüğü hayalet kişiler arasındaki ilişkiler birbirine uymamakta, başka bir deyişle, yasal gerçek, toplumsal gerçekে tekabül etmemektedir. Bunu nedeni söyle açıklanabilir: Hukuksal yenileşmede seçilen hedef, mevcut toplumsal ilişkilerde köklü bir değişiklik ongörmülenen, sadece insanların değiştirilmesidir. Bunun bir yasa maddesi ile gerçekleşmesi olsaksız olduğundan, yasadaki insan ile, gerçek yaşamındaki insan farklı seyler olarak kalmaktadır. Bu süreçte gözlemlenen başka bir olsa da sudur: Yine Osmanlı döneminden gelen geleneksel bir yaklaşımla, hukuktaki yenileşmenin birincil amacı, toplumsal ilişkileri daha olverişli biçimde düzenleyerek bireyin yaşam ve özgürlük alamını genişletmek değil, "devleti kurtarmak"tır. Hukuksal payandalarla kurtarılan, yeniden organize edilerek güçlendirilen devletin, güçlenir güçlenmez, bireyi de kurtarmaya soyunacağı ve onun mutluluğunu sağlayacağı varsayılmaktadır. Yüz-

yılı aşık süredir anaya sorununun birincil sorun olarak tartışılmamasının nedeni ya da kaynağı, bence, budur. Her anaya değişikliği atılımında, önce, devletin zaferi duştugu fiksiyon ile işe başlayıp, yeniden örgütlenme konusuna ağırlık verilmesi de bundandır.

Bu temel çizgi içinde insan öğesini öne çikanan, özgürlük sorununu birincil sorun olarak gözlemleyen 1961 Anayasası ilginç bir istisna oluşturmaktadır. Yenileşme tarihinde ilk kez, hukuk düzeni içinde, toplumda eylemsel olarak yaşayan insan tipine uygun düşenek bir "hukuksal kalıp" yaratılmaya çalışılmıştır. Bunun "öteki yüzü", yüzyıldır hedeflenen "güçlü devlet" kavramının bir mitos olmaktan çıkartılmıştır. 1961 Anayasasında öngörülen devlet "Leviathan" değil, "hizmet veren" ve sırı bu amaçla örgütlenen devlettir. Temele ilişkin bu farklı düzen anlayışı nedeniyle 1961 Anayasası, bir anlamda, ihtiialci bir yasadır. Ne var ki, bu yasanın getirmek istediği yeni çözümlerle, kemikleşmiş siyaset yap arasında ortaya çıkan savaşım, vinc, toplumda eylemsel olarak yaşayan gerçek insanın yenilgisile sonuçlanmıştır. 1982 Anayasası bu yenilginin "mütareke" belgesidir. Bu na bağlı olarak da, yine, gerçek insanı dışlayan, onun özgürlük alanını "güçlü devlet" lehine alabildiğine sınırlayan, "hayalet birey"i, "yaşayan birey"e yeğleyen hukuk düzeni, yani takviyelerle yürürlüğe bırakılmıştır.

Özal döneminin iddialı "tabuları yıkma" aksyonunu bu çizgi içinde değerlendirmek gereklidir. Yıkıldığı ya da yıkılacağı ileri sürülen ve toplumun "açık toplum", insanın da "özgür insan" haline dönmesini sağlayacak olan tabuları yıkma operasyonu içinde, hukuk düzenindeki tabuların kaldırılması da var mıdır? Yukarıda açıklamaya çalışılan gelişim çizgisinde hukuksal tabular sorununu, insanların özgürlenesmesine engel olan ve sırı "güçlü devlet" yaratma amacıyla dönük kurallardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bunun somutlaşmış halleri, kişisel güvenlik, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü, sendikal haklar, basın özgürlüğü gibi alanlardaki kurallarda görülmektedir. Bugün yürürlükte olan kurallara göre bu hak ve özgürlükler, bazılında özü tamamen ortadan kaldırın derecede olmak üzere, aşırı ölçüde sınırlanmıştır. Bunun aksini iddia etmek ve bize Bati'dakiler kadar özgürlük bulunduğunu ileri sürmek için gülünç olmayı göze almak gereklidir. Oyleyse, toplumsal gelişmeye engelleyen bütün engelleri kaldırın ve buna karşı çikanları da "tabu yandaşları" olarak damgalamak akımının taraftarları, öncelikle özgürlüğü sunurlayan kuralların da kaldırılmasından yana olmak zorundadırlar.

İste, Özal döneminin ilerici "teorisyenlerinin" göremedikleri nokta budur. Ekonomi alanında dış kaynaklı "reçeteler" e dayanarak, sonuçta yasalardaki "hayalet insan" tanımına uygun bir avuç gerçek bireyin çıkarlarına hizmet etmekten başka bir anlamı olmayan tedbirleri "tabuları yıkma" anlamında algılayan bu grup, asıl tabuları oluşturan yasaklı hukuksal dokuya niçin dokunulmadığını anlayamamaktadır. Bunun nedeni ise gayet açık: Ne Özal'ın, ne de onu yönlediren çevrelerin böyle bir derdi vardır! Tam tersine, bunların daha da sıkıştırılarak muhafaza edilmesinden yanadırlar. Amaçlanan toplum-

sai değişimini kişinin özgürleşmesi ya da mutluluk alanını genişletmesi ile ilgisi yoktur. "Güçlü devlet" yapısında da bir değişiklik ongörtülmemektedir. Çünkü, "hayalet insan" oğesi üzerinde kurulan çıkar mekanizmasının işlemesi, ele geçirilen iktidarın kullanılmasını kolaylaştıracak güçlü bir devlet örgütüne bağlıdır. Yargıyla, demokratik kurum ve kuruluşlarla, Özgürleştirilmiş bireylerle denetim altında tutulabilecek bir devlet bu işe yaramayacaktır. Onun için, mevcut yasaklı düzeni olabildiğince ayaktı tutmak, özgürlüğün "yabancı peynir ya da sigara almak", "cebinde yabancı para bulundurmak" gibi serbestlikler olduğuna yurttası inandırmak, yeterince yabancı sermaye gelirse ülkenin kalkınma yolunda sayılacağına herkese kabul ettirmek, tabuları yıkma operasyonunun "münhasır"odefeleridir. Başka bir deyişle tabular, belli bir küçük çevrenin çıkarlarını bozan, ticaret serbestliklerini sınırlayan engellerden ibarettir. Bunların kaldırılmasına karşı çıkanlar, "devlet yönetmekten aciz kişiler"; insanların özgürlüğünü isteyerek hukuksal yasakların kaldırılmasını savunanlar da "1980 öncesi kargaşanın geri gelmesini isteyen" kötü niyetli hainlerdir.

Bu tablodan çıkan sonuc, gerçekten yenilenmiş ve özünü insanın oluşturduğu bir hukuk dokusunun oluşumu ile, Özal döneminin ve bu dönemin pragmatik aksiyon planının uzaktan yakından bir ilgisinin bulunmadığıdır. Beş yıldır uygulanmaya konulan bıplanın, halkın ve onun özgürlük özlemlerileyile bağlantısı yoktur. Bu planla hukukun yer ve işlevi, sistemin içine çökelenmiş çıkar gruplarının çıkarlarını "maksimize" etmelerine elverişli ortamı yaratmak, bu ortamda devlet mekanizmasının nasıl kullanılacağına kuralarını formüle etmektir. Bunun ötesinde, yaşayan gerçek birey için tabu olan her şey, hukuksal tabular olarak kesinlesmesi muhafaza edilecek, toplumun özgürlenesmesini engelleyen hukuk dokusunun yırtılmasına hiç bir şekilde izin verilmeyecektir. Örneğin, yüzyıllık tuttun tekeli kurumu bir gecede parlamentodan geçirilerek, yabancıların bu ulandaki "özgürükler"ni sağlayan yasayla yokedilecek ve bu eyleme "tabuyu yıkmak" deneyecek; ama, öte yandan, sendika ya da dernek özgürlüğü için küçük bir adım bile atılmayarak, bu konunun anayasaya ile çözüldüğü ileri sürelecektir.

Sonuç olarak, yazının başında ortaya attığımız sorunun yanıtı sudur: Özal döneminde, yüz kusur yıllık yenileşme akımı içinde, birkaç istisnayı ile sürüp gelen hukuksal değişim sürecinde önemli bir değişiklik olmamıştır. "Liberalleşme" adıyla da anılan bu dönemde damgasını vuracak bir hukuksal yenilik yoktur. Bu alanda yapılanlar ne yasalar-

daki hayalet insanı gerçek insana çevirecek eylemlerdir, ne de devlet makinasını toplumun çıkarına ve mutluluğuna yönelik hıznet üreten bir makina haline getiren işlemlerdir. Yapılan hukuksal düzenlemelerin özü, belli çıkar çevrelerinin isteklerine ve dış kaynaklı reçetelerin isterlerine uygun kuralları koymak, bunlara ters düşenleri kaldırırmaktır. Bunlar dışında, tarıhsel çizgiye ve içinde yaşadığımız çağın ve çevrenin gereklerine göre, "zamanı ve sırası" çoktan geçmiş yenileşmeleri gerçekleştirmek, "liberal" söyleğinin kapsamındaki asıl düzenlemeleri yapmak konusunda

hiçbir kipirdama yoktur. Tam tersine, bunun hiç yapılmaması için önlemler alınmasına çalışılmaktadır. Bu açıdan bakılınca, zamanı ve sırası çoktan geçmiş librealleşme atılımının, yakında sona ereceği anlaşılan Özal dönemi sonrasında kaldığı anlaşılmaktadır. ■

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ

CEZAEVLERİ İLE DAYANIŞMA KAMPANYASI

Ülkemizin yillardan beri süregelen ulanı cezaevleri ve cezaevi koşulları 12 Eylül ile birlikte kamuoyunun öneği bir odağı durumuna geldi. Bu gelişime, yillardır cezaevlerini toplumun gözünden kaçırma, inuturma, cezaevine kapattan insanların her yönden yarım ve toplumdan koparma politikasının kurulmasında ciddi bir admımdır. Bugün, bu alandaki ilgi ve duyarlılığı sürdürme, cezaevlerinde bulunan insanlarla sıcak ve sürekli ilişkiler kurma görevi ile karşı karşıya bulunuyoruz.

Bir yandan İnsan Hakları Derneği olarak gündeme tuttuğumuz "Genel Af ve Ölüm Cezalarının Kaldırılması" istemizini yaygınlaştırılması ve sonuca ulaşılması için çabalıken, diğer yandan cezaevlerindeki insanlık dışı koşulları ve uygulamaların kısa bir süre içerisinde ortadan kalkmayıcağızın bilinciyle, cezaevlerindeki insanlarımıza ve hakkında sahip çikmak, insanca bir yaşam ortamına kavuşturulmaları mücadelemini vermek zorundayız. Cezaevlerinde insanlık onurunu yok etmeye çalışan uygulamaları onuruna karışın, insanlar onurlarını koruma mücadele veriyorlar, vermektedirler. Bu uygulamaların bir bölümünü kökültücü ve onur kırıcı nitelikte tek tip elbise giyme zorunluluğu, dayak, işkence, hücre cezası v.b. oluşturmaktadır. Buna, kamuoyunun duyarlı olduğu, tepki duyduğu, ortadan kaldırılması için bugün hep birlikte mücadele ettiğimiz, utanç verici şiddet ve baskı uygulamalarıdır.

Bizler, cezaevlerinde, kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılması yetmemiş gibi insanlık dışı birtakım uygulamaları giriştirmesine ve tüm kısıtlamalara karşı çıkyoruz. Bu duyarlılığı tüm topluma yaymak ve cezaevlerindeki baskı ve işkencelerin teşhir etmek amacıyla bir dizi etkinlikler sürdürüyoruz.

Cezaevlerindeki koşulların iyileştirilmesi ve insanlık dışı uygulamaların ortadan kaldırılması yönünde sürdürmekte olduğumuz etkinlikler bir yenisini ekliyor ve CEZAEVLERİ İLE DAYANIŞMA KAMPANYASI'ni başlatmış bulunuyoruz.

CEZAEVLERİ İLE DAYANIŞMA KAMPANYASI, cezaevlerinde bulunan insanlarımın dışarıyla iletişimlerinin ve ilişkilerinin sağlanmasına, bilgi edinme ve kültürel etkinliklerde bulunuma, gidecek, sağlık, beslenme v.b. maddi ve manevi gerekliliklerini karşılamaya yardımcı çalışmanın içeriği. Tüm bu çabaların insan Hakları Derneği Ankara Şubesi öncülüğünde tüm demokrat kesimleri kutaklayacağını umuyoruz. Kampanyamız, katılmak isteyen tüm kesimlerin ortak, özerlik çabalarıyla gelişecektir. Olgunlaşacaktır. Bu nedenle, doğrudan Şubemiz ile ilişkili kurarak yapacağınız katkı ve desteklerinizi bekliyoruz.

İŞKENCENİN ÖNLENMESİ...

İşkencenin sistemli yapılmadığını savlamak, işkencenin yapıldığını itiraf olduğuna göre, tek güvence insan haklarına dayalı, demokratik bir rejimi inançla savunan yargıdır.

Görüş'ün Ağustos 1988 sayısında yinlediğimiz yazısında, M. Semih Gemalmaz, BM-nin İskencenin Önlenmesi Sözleşmesi metni-nin ve çekince kaydının yayımlanmadığını vurguluyordu. Söz konusu metin ve çekince kaydı 10.8.1988 tarihli Resmi Gazete'de ya-yımlandı. Bu gelime tizerine, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Görevlisi M. Semih Gemalmaz ile görüştük.

► BM İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi bağlamındaki son gelişmeler nasıl özetlenebilir?

BM'in İskencenin Önlenmesi Sözleşmesi Türkiye 25.1.88'de imza koydu, 29.4.1988' de Resmi Gazete'de bu sözleşmenin onaylanması uygın bulunmasına ilişkin yasa yayımlandı ve nihayet 10.8.1988 tarihli Resmi Gazete'de sözleşmenin (yasanan) metni ve cekince kaydı da yayıldı. Böylece, 1.8.1988 tarihli Cumhuriyet'e yaptığım açıklamada belirttiğim temel sorun oları, yasayı işlevsizlestiren içerkiden yoksunluk aşındı. Artık somut bir temelde, bu yasa hükümlerinin uygulanması sorunu üzerinde durmanın koşulları olgunlaşmıştır. Örnek olsun, gerek durumalarда, gerekse de duyurular aracılığı ile yargıçlardan bu yasayı uygulamaları isteminde bulunulmasının maddi ve hukuki temeli oluşmuştur.

► Sizece bu aşamada, yaşamın etkinleşmesi bakımından, başlıca sorunlar nedir?

İki başlık altında toplamak olası: İlki, bir uluslararası sözleşmenin yasa hükümlünü kazanması, yani uluslararası bir belgenin iç-hukuk taki etkisi sorunudur. Türk hukuk sis-

temine göre, 1961 ve 1982 anayasalarının ilgili düzenlemeleri uyarınca, usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası anlaşmalar "yasa" hükmündedir. Bu noktanın tartışılabılır bir yönü yoktur. Daha teknik konusunda sözü geçen düzenleme, bir referans normları bütünü işlevine indirgenemez; doğrudan veya hatta tek başına bile uygulanabilir.

Anıtsal asıl sorun ikincisidir. Bu da, Türk yargılarının genel donanım ve eğiliminin ve buna bağlı Türk yargı kararları pratığının, yalnız bir anlatımla, bu tür hukuk araçlarının kullanmaya yabancı kalmış olması, giderek bir karşı direnç göstermesidir. Bu saptama alt derece mahkemeleri kadar, yüksek mahkemelerimizin pratikleri bakımından da geçerlidir. Bunun nedenleri arasında, bilgi yetersizliği, uluslararası hukuk karşısında muhafazakâr yaklaşım ve özellikle 1980 sonrasında yargıının siyasallaşması ile temel demokratik güvenliklerden yoksun bırakılması sayılabilir. Bütün bu olumsuz etmenlere karşın Türk yargısı bu kıskacı aşabilme potansiyelini taşımaktadır.

► İşkencenin önlenmesinde BM Sözleşmesi üzerinde tsrarla durulması nasıl değerlendiriyorsunuz?

İmdi bakın sorunun özü şudur. Özellikle son sekiz yılda sistemli ve yoğun biçimde yapılan işkence uygulamalarını durdurmak çabası harcanıyor. Dolayısıyla, bu süreçte, bütün olanaklardan, hukukişal araçlardan yararlanmak düşüncesi ağır basıyor. Ancak, olayın vahim boyutlarında olması ve yaşamsal önem taşıması gibi nedenlerle mağdurlar, demokratikleşme sevi ve uluslararası düzlemede yer bulma görüşü ile de siyasal erk, soğukkanlılıklarını yitirerek siyasa üretiyorlar.

Siyasal erkin bu alandaki siyasetinin içtenli olduğunu savlamak olanaksız. Bunu bir yana bırakalım. Mağdurlar bakımından ise şu saptamalar yapılabilir. Bir kez, güncelleşmesi nedeniyle, son BM sözleşmesi örneğinde izlendiği gibi, bazı belgeler üzerinde yoğunlaşıyor. Kanımcı, basının da bu alandaki hak yoğunlaşması ile, özellikle 12 Eylül yargısı, bir tur "biz bildığımızı okuma gücüne sahibiz" psikolojisine sokuluyor.

Sözü edilen atmosferden sıyrıldığında ancak, olanaklar bir bütün olarak görülebilir. Örnek olsun, Türk hukuk düzeneinde işkence, bir suçtur. Ama yargı kararları pratiği ile, somutlayalım, TCK. md. 243'ün dokusu tam örülememiştir. Ölçütler, metin düzeyinde eksikleri olsa bile içtihadlarla tamamlanıp geliştirilebilecek hükümler, cyrensel insan hakları standartlarıyla çalışmaktadır. Özellikle bu çalışmaların bilimsel olarak saptanıp yargıçlara gösterilmesi gereklidir. Bunları göstermek gerekliki, olneğin 4.3.1988 tarihli Cumhuriyet'

► Gemalmaz, BM sözleşmesi üzerinde duruyor. te çıkan bir haberdeki Dev-Sol Davası yargının "biz Avrupalılar'a yargılatafmazsunuz?" tümcesindeki mantık aşılabilsin.

Dönem BM sözleşmesine. Uluslararası Adalet Divanı'nın yetkisine çekinceye konmuştur. Sözleşmenin öngördüğü mekanizmaların işleyişi ise zaman alıcı niteliktedir. Ve en önemlisi, bir hukuk belgesinin işlevselleşmesinin, aynı anlamda gelmek üzere somutlaşmasının anlatımı olan, kararlar pratiğine konu olması bakımından henüz yolu çok başlangıcında bulunulmaktadır. Oysa bazı diğer uluslararası belgeler, bu açıda daha işlevsel bir konuma sahiptir. Sonuç olarak, BM sözleşmesinden yararlanmanın yolu zorlanmaya devam edilmekle birlikte, adeta bu metin üzerinde firtinaların koparılmasına neden olacak biçimde onda takılıp da kalınmamalıdır. Başka deyişle, iğnecmeye karşı olanlar, her düzlemede öretecekleri hukuksal ya da politik tutumlarında bu sözleşmeyi başlıca ya da birincik olarak olarak görmekte synılmalıdır.

► Bu veriler karşısında önerdiğiniz diğer hukuki olanaklar nelerdir?

Bu olanakların başında Avrupa İnsan Hakkı Sözleşmesi gelmektedir (AIHS). Bu sözleşme genel niteliktedir ve işkence yasağı tek bir maddesinde (rnd.3) düzenlenmiştir. İşkence yasağına özgülenen bir metin olmamasına karşın, gerek BM sözleşmesinden gerekse de işkence yasağına özgülenmiş Avrupa sözleşmesinden daha elverişli araç niteligidir.

Bu noktayı açmadan önce, özellikle basınımda sık sık yanlış bilgilerle tanıtılan İşkenceye Karşı Avrupa Sözleşmesi'nin, bir uluslararası insan hakları belgesi olarak henüz yürürlüğe girmesi için gerekli sayıda devlet tarafından onaylanmadığını anımsatmak isterim.

AJHS (nd.3)'de geçen "işkence", "insanlıkdışı" ve "aşağılayıcı" MUAMELE ve CEZA yasakları terimleri, bugine dek gerek AJH Komisyonu ve gerekse AJH Mahkemesi kararları pratikleri ile netleştirilmiştir. Daha açık söyleYLE, bu terimler, idari aiaanla-

▼ *İşkence devam ediyor. Gazetelerde gün geçmiyor ki İşkence görenlerin haberini çıkmasın. Bunu önlemenin yolları bulunmalı.*

MARKET CREST SOLARIS - EKA HUKUM SH-

**İtiharda cinavet kuşkusuna
rence davasında 93 aylık rötar**

savunmasında iddianamenin ülke vatandaşlarına tuzak kurma anlayışına dayandığını söyledi

**'Gözaltındakilere
iskeçce iddiası'**

*...and the world's first
airline to offer nonstop
flights from New York*

rin şikayet başvurusuna konu olan tasarruflarının Avrupa İnsan Hakları Hukuku çerçevesinde değerlendirilmesiyle somutlaştırılmış, sınırları belirlenmiş ve bu yolla standartlar ortaya konmuştur.

Bu verilerin önemi nedir? Bir kez, insan hakları standartlarının ortaya konması, hem hukuk metinleri düzeyinde hem de uygulama düzeyinde aykırılıkların saptanmasını kolaylaştırmaktadır. Dikkat çekmek isterim ki, sonuçlarının siyasal yönleri elbette bulunmakla birlikte, bu saptama hukuksal niteliktedir ve maddi ve manevi ödendeden iç hukukta mevzuat değişikliklerine, uluslararası kamuoyunun maddi temellerinin oluşmasına dek bir dizi sonuca yol açar. Öte yanda, Türkiye, AİHS çerçevesinde bireysel başvuru hakkını kabul ettiği için, pratikte bu mekanizmanın çalışması yolu açılmıştır. Ve nihayet AET'ye tam uyruk başvurusu nedeniyle Türkiye, istese de istemesse de, bu standartları benimserek, kendi egemenlik yetkisi alanında kurumsallaştırmak yükumluluğu ile karşılaşlığı bir evrededir. Bu evrede, 12 Eylül yargısı kamburu, insan haklarının Avrupa standartlarının zorunlu biçimde öğrenilmesinin başlıca nedeni olacaktır.

O halde yapılması gerekeni, AİHS hükümlerini, özellikle işkence ve bütün kötü muamele ve cezalara, genelde ise tüm insan hakları ihlallerine karşı bir ulusalüstü güvence manzumesi olarak kullanmak bilgi ve ahsanlığının kazanmak olmalıdır. Türk halkı, insan haklarını ulusalüstü hukukla koruyan olanakların daha yeni farkına varmaktadır. Bu nedenle, örneğin, AİH komisyonuna, Türk vatandaşlarının bireysel başvuru yolumun açılmamasından sonra "dul maaşının bağlanması" ya da "kiracısının tahliyesi" (Hürriyet, 16/4/1988, sf.3) istemi gibi kabulü olansızlaş havuzlarda bulunmaları olgusu karşısında birincil sorun, sözü geçen hukuk olanak ve usulleri hakkında doğru bilgiye ulaşmaktadır. İşte bu ortamda her türlü yanlış bilgi, kalıcı olma tehdiklerini daha fazla taşıdığı için, ilgili herkesin daha titiz bir sorumluluk bilinciyle devinmesini beklemek zorundayız.

► Son olarak söylemek istediğiniz...

BM sözleşmesi ve özellikle üzerinde durduğum AİHS dahil hukuk araçlarının tümünden yararlanmak gereklidir. Bu bir, ikincisi, öneklenen metinler iç hukukumuzda, herhangi bir yaş değil, en hafifinden güçlendirilmiş (anayasaya aykırılığı ileri sürtülemeyen) yasalardır. Kaldı ki bunlar, uluslararası kamuoyu ile doğrudan köprüler kurar niteliktedir. Vodani delil sistemi kurumu arkasına sağlanarak bu metinlere yabancı kalanlara bu sistemin keyfili demek olmadığını ve en önemlisi ortada açık bir yasal düzenleme varken bir yargıçın bunu uygulamaktan kaçınamayacağını, en yumuşak ifade ile, bunun bir bozma nedeni olacağım belirtmek gereklidir. Dikkat çekmek gereklidir ki, işkenceye karşı olup olmama bir ahlaki ya da ideolojik sorun olarak hukuka degerlendirilmeliyor. Teknik hukuk sorunu olarak, yargıç yasayı uygulamak, idari ajanlar yasalara uymak zorundadır. İşkencenin sistemli, yoğun ve sürekli yapılmadığını savınamak, özünde, işkencenin yapıldığını itiraf olduğuna göre, geriye tek güvence yargı kalmaktadır; insan haklarına dayalı bir demokratik rejimi inançla savunan bir yargı. ■

AREN'İN GÖRÜŞÜ

Sermayenin has partisi ve işçi hakları

► 12 Eylül askeri darbesinin gerekçeleri arasında işçi ve sendika eylemleri olmadığı halde, 12 Eylül yönetimi en ağır darbeyi işçi sınıfına ve onun sendikalarına vurmuştur. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

I. İnsanlar hem maddi hem de kültürel varlıklarını sürdürmek, geliştirebilmek için bazı maddi mallara gereksinme duyarlar. Bunları elde etmenin yolu da üretim yapmaktr. Bu nedenle insan yaşamının çok önemli bir bölümü üretim yapmakla geçer. Ancak, sınıflı toplumlarda üretici emekçiler ürettiği malların bütümüne sahip olamazlar. Egemen sınıflar, geliştirdikleri bazı mekanizmalarla, bu malların bir bölümünü el koyarlar. Üretinen malların el konulan bölümune artırmak (arti-değer) bu ekoyaşı işlemine de ekonomik sömürülüyor. Maddi ve kültürel varlıklarını sürdürmek ve geliştirmek bakımından, emekçiler için üretim yapmak ne kadar önemli ve yaşamsalısa, egemen sınıflar için de sömürmek o kadar önemli ve yaşamsaldır.

II. Ekonomik sömürülük, hırsızlık ve eşkıya-liktan farklı olarak, düzen açısından meşru bir olaydır. Bu meşruiyetin gerekçesi, düzenin ancak bu sömürülüğe içinde işleyebiliyor olmasında yatar. Gerçekten örneğin, kapitalist bir topluma sömürürdür diye kâr ortadan kaldırırsanız tüm üretim durur ve sistem çöker. Çünkü kapitalizmde üretim kâr için yapılır. Bu nedenle kapitalizmin çokması, beşenildiği ya da yerine geleceğin sosyalist sistem henüz hazır olmadığı için, istenmiyorsa kapitalist sömürünün, yanı kârin, fazin ve rantın meşru kazançlar olarak kabul edilmesi zorunluvardır.

III. Demek oluyor ki, egemen sınıfta-riñ gelirleri toplumsal üretimin el koyabildikleri bölümünden, yanı artı-değerden ibarettr. Bu nedenle de bu bölümü sürekli artırmak, bunun için de üretici emekçilere kalan bölümü sürekli azaltmak (oransal olarak) isterler. İşçilerle patronları arasındaki bu çıkar çekişmesi ya da paylaşım kavgası, aynen küçük üreticilerle (küçük köy, küçük esnaf ve zanaatkarları) onların patronları durumunda olanlar arasında da vardır. Bundan ötürüdür ki, ülke içinde olduğu kadar ülkelere arasında da gördüğümüz tüm anlaşmazlıkların, kânlı-kansız tüm çekişmelerin temelinde bu çıkar çatışması, bu ekonomik paylaşım kavgası yatar. Bu açıdan bakmadıkça ne ülke ne de dünya sorunlarını doğru bir biçimde anlayamayız.

IV. Hatırlanacağı üzere 12 Eylül'den önce işçi ve sendika hareketleri canlıydı. Bu sayede işçiler yeni yeni haklar kazanıyor, ücretlerini de görevi olarak artırabiliyorlardı. Bu, patronlar açısından, bir taraftan işyerlerinde söz haklarının azalması, diğer taraftan da kârlarının olabildiğince ar-

tırılmasını demekti. 12 Eylül'den sonra işverenler sendikası başkanı Halit Narin bu durumu "eski denizlere aylıktır" şimdiden de onlar (işçiler) ağlasın" diyerek ifade etmiştir. Egemen sermaye sınıfları böyle bir durumun sürüp gitmesine tahammül edemezlerdi. Durumu tersine çevirecek bir şeyle yapılması gerekiyordu. İşte 12 Eylül askeri darbesi bunu yaptı.

V. 12 Eylül darbesi, sermaye düzeni yararına yapılmış bir sermaye eylemdir. Sermaye, her şeye olduğu gibi, 12 Eylül öncesi anarşî, terör ve ırtaç hareketlerine çıkışları (kâr) açısından bakılar ve bunları olumsuz olarak değerlendirdi. Bu nedenle, 12 Eylül'de bunları bastırdıktan sonra asıl amacına, ücretleri baskı abna alıp kârların yükseltilmesine yönelik doğaldı. Böyle yapmaması, asıl bunu anlamak güç olurdu.

Diğer bir deyişle, 12 Eylül darbesinin temel görevi, egemen sermaye sınıflarına yararına olarak sömürülü artırmak ve bundan böyle de aynı biçimde sürdürülmesini güvence altına almak. Anarşîye, terör ve bu bahane ile tüm sola karşı uygulanan baskı ve şiddet önlemleri, asıl bu temel görevi yerine getirmenin hazırlık eylemleridir. Nitekim işçi eylemlerine darbenin gerekçeleri arasında ima yoluyla bile yer veren memiş olduğu halde askeri yönetim önce bütün hissîyle işçiler ve özellikle de DISK'li işçiler ve sendikacılara üzerine yürümuş olan perşen etmiş, sonra da ilk ekonomik önlem olarak ücretleri denetim altına almıştır.

VI. 12 Eylül askeri yönetiminin işçi ve sendikalarını baskı altına alıp kârları artırmak biçimindeki temel görevini, onun devamı nitelikinde olan ANAP iktidarının da sürdürdüğünü görüyoruz. Gerçekten ANAP iktidarı bugüne kadar içten ve dıştan (ILO) yapılan tüm baskılara rağmen işçi haklarında en küçük bir iyileştirme yapmadı, yanı kârlardan en küçük bir öden vermemiştir. Zaten ANAP'tan sermayenin has partisi olarak başta türk hareket etmesi de beklenemezdi.

Bu vesileyle şu gerçek bir kere daha vurgulayalım ki, 12 Eylülün toplumsal yaşamımızın tüm alanlarında yapmış olduğu büyük tahrîbi düzeltilemek için her şeyleden önce onun devamı ve dolayısıyla koruyucusu da olan ANAP iktidarından kurtulmak gereklidir. ■

Geleceğe bakmak

2010 yılında yönetimi devralacak öylesine mekanik, ruhsuz, bencil ve dar kafalı insanlar yetiştirmesinin hazırlığını yapıyorlar ki bir kez bu kadrolar iş başına geldi mi bu millet artık hiç iflah etmez.

Günümüz yaşamak içimize işlemiştir. Bu, gobebe atalarımızdan bu yana vazgeçemediğimiz bir alışkanlık. Günümüz yaşamak, günümüze düşünmek... Nerde akşam orda sabah. Günü kurtardık mı kendimizle birlikte Türkiye'yi ve dünyayı da kurtarmış gibi de kasılmak. Toplum olarak teker teker ve topluca hepimiz için önemli olan günü kurtarmak, günü gün etmek, günü yaşamak ve yarınları düşünmeyi başkalarına bırakmak.

Bu kişisel yaşamımızda olduğu gibi toplum yaşamımızda da böyle, politik yaşamımızda da, ekonomik yaşamımızda da... Teker teker ve topluca dünyalarımızı böylece çerçevelermiş. Bugünlerden yarınlara bakmayı, yarınları düşünmeyi hiç mi hiç sevmiyoruz. Alışmamışız buna. Geçmişimizde övmeyi seviyoruz da günümüz ve yarımız için kaygı duymayı aklimza getirmiyoruz. Sanırız ki yarınlar umurumuzda değil. Yarınlar ne getirirse getirsin umurumuzda değil. Umurumuzda olan tek şey günümüz.

Iç politikanın güncel sıcaklığı, açıktır dedikodu ya dönlük polemiker en sevdigimiz şey. Varsa da yoksa da güncel politika. Özal demiş ki, Demirel demiş ki, Erdal bey demiş ki... İki aya yakın süredir, yerel seçimler kasımda mı yapılması şartta mı konusundaki halk oylamasının dışında tartışıp konuşduğumuz hangi ciddi konu var? Ya da enflasyon ve hayali ihracat hikayeleri dışında ekonomide bir başka tartışma konumuz var mı öncelik alan? Kültür yaşamımız, düşün yaşamımız da böyle değil mi?

Hep bugünden yarına laflar. Daha öteki günün sorunları yok... Hatta daha öteki günü akla getirmek bile yok.

Bu salt iktidarnın, salt muhalefetin hastalığı da değil. Toplum olarak hepimizin hastalığı, hepimizin alışkanlığı. Hep güncelle uğragıyoruz.

Bu böyle olunca da geleceğimize ilişkin planları ve programları yapmak, geleceğimizi yönlendirecek temelleri atmak hep bizden başkalanna, yabançlara düşüyor. Eh, elin oğlu da bizim kara kaşımıza kara gözümüzeye hayranlıkla çalışacak değil ya, bulmuş bir sürü, kendi çikarına göre yönlendiriyor. Ekonomik hegemonyası ile yönlendiriyor, kültür emperyalizmiyle yönlendiriyor, politik istemleriyle yönlendiriyor. Yönlendiriyor oğlu yönlendiriyor... Beyinimizi yakarak yönlendiriyor, ağızlarımızın tadını değiştirek yönlendiriyor, alışkanlıklarımızı kıskırtarak yönlendiriyor, korkularımızı söküperek yönlendiriyor, sırtımızı sıvaziyip pohpholayarak yönlendiriyor... Sen-ben kavgalarımızı geliştirerek yönlendiriyor... Borç vererek yönlendiriyor, borç takıdını erteleyerek ya da ertelemeyerek yönlendiriyor, insanımıza vize ya da malimiza kota koymak yönlendiriyor...

Bakıyorsunuz, haşhaş ekme diyor, ekmekliyorum, ağır sanayı yerine tekstilie, turizme, târima yönelik diyor, yöneliyoruz, sen Bahtı'nın tehlî ve tarım ambarı ol diyor oluyoruz, ileri karakolumuz, atlama taşımız ol diyor oluyoruz. Kota'ye asker gönder diyor gönderiyorum.

ruz, iş ver diyor veriyoruz, ucuz asker depomuz ol diyor oluyoruz. IMF reçetelerini uygula diyor uyguluyoruz. AT'a başvur diyor vuruyoruz, geri çekiliyor çekiliyoruz. Fajan yerde gözlemci, filan yerde arabulucu ol diyor oluyoruz. Gel diyorlar geliyor, git diyorlar gitiyoruz. Biraz demokrasîye yönelik diyorlar yönelikiyoruz, darbe yapılması ve iktidar değişsin diyorlar uyuyoruz. Demokrasîyi yeniden dene diyorlar deniyoruz.

Bütün bunlar niçin?

Hep günü kurtarmak, günü birlik yaşamak için. Bu arada Barış Gönüllüler, uzmanlar, azınlıklar gönderiyorlar. Bizim adımıza geleceğimizi yönlendirecek planlar, programlar yapıyorlar. Konsorsiyumlar kuruyor, komiteler oluşturuyorlar. Üretim tâzalarını, İapon mallarını yardım diley, hem de parasıyla veriyorlar alıyoruz.

Hadi bütün bunlar günü kurtarmak için. Ama daha da ileri gitdiyorlar. Yarınlarımıza potek altına alacak oyunlara girişiyorlar. Eğitim sistemiyle oynuyorlar. Laikliğin canına okuyorlar. Gelecek için öylesine kuşaklar yetiştirmenin planlarını ve hazırlıklarını yapıyorlar ki, her şeyin altından kalkılabilir de bunun altından kalkılamaz.

2000 yılında, 2010 yılında yönetimi devralacak öylesine mekanik, ruhsuz, bencil ve dar kafalı insanlar yetiştirmesinin hazırlığını yapıyorlar ki, bir kez bu kadrolar iş başına geldi mi, bu millet artık hiç iflah etmez.

Türk-İslam sentezi dedikleri, asrı saadet hülâyesine dayak, imam hatip kökenli, müsibet bilimlerden nasipsiz, mantık ve felsefe eğitiminin e'sinden bîle habersiz, bilgisayarlarında kuranın sırlarını çözecdenni ve böylece bilim yaptıklarını sanan, gerçekteyse insan kılığında birer beyinsiz robottan başka şey olmayan insanlar yetişirme yolunu zorluyorlar. Eğitim birliğinin yok edilmesi, okullarda din derslerinin zorunlu hale getirilmesi, Darwin kuramının tukaka ilanı, okuldan çok cami yapılması ve daha bunlar gibi yüzlerce ilk planda göze çarpmanın gelişmenin ard arda getirilmesini bir rastlantı mı sayıyorsunuz siz?

Ya sözüm ona sosyal demokrat ve de ilinci geçenin sözde muhalefetin tüm bu olgular karşısında tek söz etmemesi, bu gelişmeler karşısında biz iktidara gelirsek sunu ve sunu yapacağımız demememini, dileyememesini de bir rastlantı mı sanıyorsunuz?

Aslında, muhalefeti de böylesine duysuz bir ülkenin iktidarı da elbette ki böyle olur. Böyle olur ve günü birlik laflarla bu ülke götürüle götürüle olası olsa bir Suudi Arabistan ya da Arap Emirliklerinden herhangi bir düzeyine getirili.

Günümüz yaşamının bizi götüreceği yer, daha başka bir yar olmaz.

Şili'de de plebisit var

BU FILMI GÖRDÜK!

Pinochet onbeş yıldır sırtından çıkarmadığı üniformayı birdenbire dolaba kaldırıp

"sivilleştii". Ve daha "sivilleştii" saat, demokrasi dersleri vermeye başladı.

Sīl̄'de Ekim ayının ilk haftasında bir "plebisit" yapılacak. Plebisit faşist Pinochet cuntası 11 Eylül 1980'de göstergemelik bı̄ oylamaya kabul ve ilan ettiği anayasaya uyarrıca yapılmıştır. Plebisite kayıtsız şartlı tek aday olarak katılan Pinochet "evet" oylarının fazla olması halinde 1997'ye kadar devlet başkanlığını ilan etmiş olacak. "Hayır"ların ağır basması halinde ise onümüzdeki yıl devlet başkanlığı seçimi yapılacağı açıklanmıştır.

Gayrimeşru anayasamın gereği olan bu plebisite Pinochet onbeş yıldır gazetti devlet başkanlığı makamını bir sekiz yıl daha ve bu kez "seçilmiş" olarak işgal etmek düşünücsinde. Zaten bu niyetini daha 1980 anayasasını dayatırken, sürenin tam ortasında bir plebisit yaparak 16 yıl daha iktidarda kalma planlarını açığa vurarak belirtmiştir. Görünüş bakılırsa gelişmeler Pinochet'in "demokrasi takvimi"ne uygun düşüyor. Ama Şili sokaklarına söyle bir göz atanlar durumun pek öyle olmadığını apaçık görüyorlar.

Oylama öncesindeki görüntüler aslında yabancı değil. Pinochet onbeş yıldır sırtından çıkarmadığı üniformayı birdenbire dolaba kaldırıp, "sivilleştii". Ve daha "sivilleştii" saat demokrasi dersleri vermeye başladı. Pinochet'in "evet" kampanyasının odağı malum tema: "11 Eylül öncesine mi dönmeniz istiyorsunuz?" 11 Eylül öncesi, yani Halk Birliği iktidarı dönemi ise "terör, kardeş kavgası ve ekonomik bunalım" olarak takdim ediliyor. "Evet" kampanyası kapsamında çekilen terör filmlerinde - aktörlerin oynadığı gerçek anlamda filmler bunlar - La Moneda başkanlık sarayı civarında arabalar devrilip, yakılıyor, sokaklarda barikatlar kuruluyor, kısaca anarşî kol geziyor. Mesaj açık: "Hayır" derseniz olacak olan budur. Bu mesaj daha çok orta yaşın üstünde, siyasetin tümüyle dışında kalmış, eğimsiz, sokaklara sinen devlet terörünü "huzur" olarak algılayan seçimlere yönelik. Faşist diktatörlük altında geçen onbeş yılın getirdiği manevi tahrifat, psikolojik yıkım ve depolitizasyon koşullarında Pinochet cuntası sokakların hareketlenmesini, bir başka deyişle toplumsal muhalefetin

yığıncağına mücadeleşinin gelişip güçlenmesini "anarşî ve terör" olarak göstermek ve sokaklarda keyflilik ve tedhiş sağladığı "istikrar"ı baş propaganda malzemesi yaparak oy toplama açısından.

Plebisit öncesi beklentiği üzere muhalefet üzerindeki baskıcı ve kısıtlamalar sürüyor. "Sivilleşen" Pinochet, sıkı öncetimi kaldırıldı, siyasi sürgünlerden bazılarına ülkeye dönme izni verildi, muhalefetin bir kısmına propaganda imkânı tanındı. Ne ki bunların plebisite "adil" görünüm kazandırmak üzere yasağın savma girişimleri olduğunda dünya-âlem hemşirkir. Sol muhalefet üzerinde yasak ve baskılardan olanağ ağırlığıyla sürerken, burjuva muhalefete çizilen propaganda olağan çerçevesi de alabildiğine sınırlı. Örneğin televizyonda propaganda yapma izni verilen muhalefet temsilcilerine tanınan süre 15 dakika, o da saat 22:45-23:15 arası, yani yatma saati. Pinochet'inkine kıyasla muhalefetin bu tür resmi olanaklardan yararlanma oranı orzuda bir. Öte yandan kitleSEL gösteri ve mitingler dağıtılmıyor, yasaklanıyor, katılımlar tutuklanıyor. Ancak Pinochet'in sokağı zapt-u rapt altında tutması artık imkânsız. Eylül'ün ilk günlerinde Santiago'da onbeş yıldan bu yana yapılan en büyük gösteri de bunu kanıtlıyor.

Sol ve burjuva muhalefetin örgütlendiği 18 kadar parti ve örgüt halkı "Hayır" demeye çağrıyor. Muhalefetle ilgili olarak birkaç noktaya değinmeye yarar var: Sol partilerin darbenin hemen ardından, burjuva partilerinin de 1977'de yasaklanmasıından sonra ve faşist rejimin 1980 anayasasını takiben, 1986'ya dek tüm muhalefet partileri anayasaya karşı ve Pinochet'in gönderilmesi için yılınlar seferber edilmesinden yana bir tavır gösterdiler. Hatırlanacağı üzere Demokraik İttifak'ta (AD) odaklaşan burjuva muhalefet ile sol muhalefetin başını çeken Demokratik Halk Hareketi'nin (MDP) birlikte hareketi sonucunda, 1986 Temmuz'unda büyük yanıklar uyandıran iki günlük bir genel grev başıyla gerçekleştirildi.

Ne ki Pinochet cuntasının muhalefet saflarını bölmeye taktikleri ve özellikle bazı partilere sınırlı da olsa yesil ışık yakmasının da etkisiyle, burjuva muhalefetin giderek sol muhalefetle arasında çizdiği çizgiyi kalınlaştırdığı ve kitlelerin sokağa dökülmesini önleme tavşını belirginleştirdiği görüldü. Artık "yaşsal muhalefet" halkı "İtidal"'e davet ediyor ve solla, özellikle de komünistlerle birlikte davranıştan kaçınmaya özen gösteriyordu. Buna karşılık solun toplumsal meşruyeti tüm engellemede, muhalefet saflarındaki tecrit

girişimlerine rağmen kendini dayatıyor. Bu koşullarda "hayır"ların homojen olmadığı gerçek. Sağ ve merkez partiler "hayır"ların fazla çıkışması ile askerlerle pazarlıkta daha güçlü bir konum elde etme ve Pinochet'i ulaşmaya razı edebilmek peşindeler. Sol ise "hayır"ı diktatörlüğe hayır olarak görüyor. "Hayır" oylarının ağır basması halinde Şili KP, Almeyda öncülüğündeki Sosyalist Partiler ile diğer beş sol partinin oluşturduğu Birleşik Sol, Pinochet cuntasının derhal çökmesini, derhal serbest seçimlere gidilmesini sağlayacak bir geçici hükümetin oluşturulmasını talep ediyor. "Hayır"ların ardından farklı da olsa, siyasi sonuçları bakımından son derece önemli rol oynayacağı açık.

▲ Faşist Pinochet sivilleşebilir mi? Plebisit öncesi "sivilleşen" Şili cuntasının lideri muhalefetin bir kısmına propaganda imkânı bile tanadı.

◀ Almeyda, Şili sosyalist partisi genel sekreteri, diğer sol partilerle beraber cuntaya "hayır" diyor.

ÖZGÜRLÜĞÜN KAPISINDA

Türkiye'de demokrasi gerçek anlamıyla ne zaman varoldu ki on yıllık dönemsel aralıklarla kesintiye uğrasın.

inasi, 1860'lý yillardan başında, Büyük Reşit Paşa'yı "Ahali-i fazlin Reisicumhuru" olarak tanımlamış ama 1923'te cumhuriyeti kurmak sanıldığı gibi kolay olmamış. İşin gerçeği geride kalan altmış beş yıl süresince cumhuriyet sık kullanılan fakat bütün boyutlarıyla yaşama geçirilemeyen bir kavram olmaktan öteye geçmemiştir. Bir özlem olarak kalmış. "Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir" tümcesi "egemenlik uluslararası" biçimine indirgenmiş, sadece TBMM'nin kursüllerinin üzerini süslemiştir.

Nedir cumhuriyet kavramının sözcüklerdeki karşılığı? "Ulusun egemenliğini kendi elinde tuttuğu ve bunu kendi tarafından belirli süreler için seçilen milletvekilleri aracılığıyla kullandığı devlet şekli, devletin bir soydan gelen ale veya ailelerle değil, ulus tarafından seçilmiş bir başkanla temsil edilmesinden ibaret olan siyasal şekil" diyor Okyanus ansiklopedik sözlük. Diğerleri de benzer biçimde tanımlıyorlar cumhuriyeti.

Görlüyor ki cumhuriyet temsili demokrasının özdesi olarak kullanılıyor. Demokrasi bir toplumdaki bireylerin, onları da ötesinde sınıfların díñinden örgütlenmeye kadar tüm özgürlükleri ve bunlara bağlı hakları noksansız kullanmasını hedefleyen devlet biçimidir. Demokraside özgürlükler ve temel insan hakları güvence altındadır. Oluşması gereken ya da ózlenen de budur. Cumhuriyet kavramı nasıl demokrasi ile özdesse, demokrasi de özgürlük yanlı hürriyet sözügünün es anamısı sayılır.

"Hürriyet" Fransız devriminin estirdiği rüzgârin Osmanlı'ya armağanıdır. 1832 ile 1848 yılların hareketlerini izleyen, sonra da yaşanan genç Osmanlı aydları hürriyet sözügün kutsal muska gibi yüreklerinin üzerinde taşımışlardır. Fransız devrimi, o günlerin deyimi ile "İhtilal-i kebir" genç Türk hareketinin bayrağı olmuştur. 1908'de ikinci Meşrutiyet'in ilanını kutlarken "Marseillese" in nağmeleri salonları hatta meydanları işaretmiştir. Analarımız, babalarımız 1908 yılı-

ni "hürriyet"in köşe taşı olarak bilmişlerdir. 1908 onlar için hürriyetin ilan edildiği yıldır. Fransız devriminin ünlü sloganı "Özgürlük-eşitlik-kardeşlik" 1908'in de belgisidir.

Bu yıl 1908'in sekseninci yıldönümünü kutladık. Birinci meclisin (23 Nisan 1920) açılışından günümüze tam 68 yıl geride kaldı. Cumhuriyet ise 65 yaşında. Özgürlük düşüncesinin bir savasına konu olmasının geçmişi yüzünden daha eskidir. Ama gene de onu "vuslatına erişilemeyen" bir sevgili gibi özlemle anıyoruz. Ulusun egemenliğinin "kayıtsız ve şartsız" olması gerektiğini hem unutuk, hem de unutturduk.

Demokrasiyi, özgürlüğü sevdigimiz de pek söylenemez. Hürriyet ve demokrasiden söz eden nice sağcı, bırakılmış bir komünistle, bir sosyal demokratla bile bir bardak çay içmemi istemez. Üstelik bu tutumuyla da övünür. Özgürlük kapısını sola kapatmış, üstelik bunu demokrasi adına yapmış. Hatta öyle dönemler olmuş ki özgürlük, demokrasi kavramlarını sözlüklerin dışında kullanmaz olmuşuz.

Birinci mecliste bireysel özgürlüklerin güvence altına alınması ve korunmasına ilişkin yasa tasarısı tartışılırken hürriyeti sözcüğün dar kalıbına hapsetme çabalarını görüyoruz. Cumhuriyetin ilk yılında basın özgürlüğünden işçi haklarına kadar görülen özgürlük girişimleri 1925'in baharında "Takrir-i Sükun" ile boğulmuş. Sonra da tek parti, sıkı düzen, yapay demokrasi salınımı surup gitmiştir.

Demokrasının var olup olmadığı ortaya koyacak bazı ölçüm taşları vardır. Buntardan öncelikle aklımıza gelenleri söyle sıralayabiliriz.

- Temel hakların güvence altına alınması,
- Basın Özgürlüğü,
- Düşünce Özgürlüğü,
- Örgütlenme Özgürlüğü,
- Siyasal Özgürlüklerin tümü,
- Sendikal haklar,
- En denetimsiz bir toplum vs., vs.....

Demokratik düzenin bu ölçüm taşlarının Türkiye'de tam anlamıyla yaşama geçtiğini söyleyemediğimiz gibi az bir kısıntıyla da olsa varoluşunu ileri stretmeyiz.

Temel hakların güvence altına alınması anayasası ve yasa metinlerinde yer alınmasına karşın, gene aynı yasalarda bir dizi kısıtlayııcı hükümden hıfzılık bulunmakadır. Kişiye keyfi gözaltına alınması ve tutuklanmasına karşın savcının kendiliğinden (yani bir şikayetle bağlı olmaksızın) harekete geçmesine olanak veren "Masuniyeti Şahsiye" yasası 1923 yılının Mart ayında kabul edilmiş ve ne yazık ki uygulanmadan rafa kaldırılmıştır. Yasının TBMM'de alkışlar ve "Yaşasın Hürriyetperver" sedalarıyla kabülünden bir ay sonra

hükümet savunma gereksinimlerini ileri sürek yasayı değiştirmek istemiş ancak meclisin büyük bir çoğunluğu bu girişimi engellemiştir. Ne yazık ki 1923'ün ön yazında yapılan seçimler sonucu oluşan yeni mecliste yasa sahib çıkacaklar çoğunluğa sahip olmadıkları gibi, "Takrir-i Sükun" yasası ile de demokratik kurumların ve bireylerin hiçbir konuda güvencesi kalmamıştır. "Takrir-i Sükun" yasası hükümete ve onun denetimindeki "İstiklal Mahkemeleri"ne öylesine yetkiler tanımlıtı ki bu fırtına karşısında "Masuniyeti Şahsiye"den, özgürlüklerden söz etmek komik kaçar.

"Takrir-i Sükun" yasası demokrasinin ABC'sini sildi, götürdü. Hedef demokratik yaşamın diri güçleriymi. Basın, sendikalar, düşünce özgürlüğü, muhalefet partileri bu yıkımdan nasiplerini aldılar. Ama asıl ezilen, susturulan sol düşünce ve sol siyaset hareketi. İşçi sınıfı ve onun yandaşları olmaya aday toplumun diğer katmanları, tabakaları ana hedefi oluşturdu.

1920'li yılların ikinci yarısı Halk Fırkasının ülke içindeki muhaliflerine aitliği amansız bir savasına tanık oldu. İttihatçı, irtifa, vb. gibi çeşitli, çoğu kez de dayanaksız suçlamalarla insanlar sindirildi. Tek parti egenliği tüm boyutlarıyla yaşama geçti. Niha-yet CHP'nin 4. Kurultayı'nda çok partili yaşamın çağlığı olduğu açıkça belirtildi.

1930'lu yıllar "Takrir-i Sükun" sonrası tek parti ideolojisinin yükselişi dönemdir. O yılın "Hakimiyet-i Millîye" ve sonrasında "Ulus" gazeteleri bu yaklaşımın çeşitli örneklerini sergiler:

"Duçe (Mussolini) yalnız şeref değildir. Aynı zamanda bir insan ve cihan vatandaşıdır" (Fahî Rıfkî, 12.9.1932)

"Türkiye, kendi içinde sınıf mücadelelerine sebep ve mahal bırakmayan bahtıyar memleketlerden biridir" (Zeki Mesut, 26.11.1932)

"... Her tarafa yeni içtimai nizamın gəyesi sınıf kavgalarını ortadan kaldırılmak olduğu gibi, demokrasi mütessesesinin islahı için düşünülen başlıca tedbirlerden biri, milli menfaatların mütnəşasını fırka kavgaları içinde oyuncak olmaktan kurtarmaktır" (Fahî Rıfkî, 14.12.1932)

"Demokrasi, parlamento, hürriyet, müsavat, liberalizm, sosyalizm, komünizm, emperyalizm, enternasyonal.... Hepsinin aleyhine monekkidleri, lehçe olanlardan daha kuvvetlidir. Simdilik elde iki şartsızımsız meflum var: hak ve milliyet. Her ağızdan sınıfızsız ve milliyetçilik kelimeleri çıkmıyor" (Fahî Rıfkî, 28.7.1933)

Recep Peker (o dönemde CHP'nin genel sekreteriydi) partinin dördüncü kurultayına sunulan yeni programı açıklayan radyo ko-

Özgürlük kapısını sola kapatmış, üstelik bunu demokrasi adına yapmış. Hatta öyle dönemler olmuş ki, özgürlük, demokrasi kavramlarını sözlüklerin dışında kullanmaz olmuşuz.

nusmasında şu noktaları öne çıkarıp vurguluyordu:

Artık her yerde son nefesini vermekte olan liberal devlet tipinin kucağında beslenip büyüyen çatışmalar zincirini kırmıyor, sınıf kavgası yollarını sapsıksı kapatıyor...

"... Türkiye'de işverenle işçi arasındaki davranışlar aralarında uyuşma ile ve bu olamazsa devletin uralayıp barıştırıcı eli ile halledilecektir. Grev ve lokavt yasak olacaktır..."

"... Biz proletarya-burjuva tasnifi içinde yaratılan sınıf kavgası, sınıf intikamı, sınıf tâakkümü fikirlerine yer vermediğimiz kadar, kontrolsüz geniş istihsalçılığın müstehlikleri istismar etmesi fikrimi de beğenmiyoruz."

Peker, kurultay konuşmasında ise şu dünelerin altını çizmiştir:

".. Demokrasi bir nas, bir ayet değildir. Bir ruh, bir esprî ve bir manadır. Yapılan işler aklı denilen bir süzgeçten geçirildikten sonra, muhit denilen bir kaba uydurulduktan sonra tatbik edilirse fayda verir, kök tutar. Zığana ağacının üzerine portakal dikilmez."

"Takrir-i Sükûn" çıkışlı bir tek parti anlayışında demokrasının ölçüm taşları diye saydığımız özgürlüklerin, hakların, gülencelerin varlığını söz etmek mümkün değildir. Güdümlü "Serbest Fırka" girişimi ise gelişimi, sonuçları itibarıyla traji-komik bir gösteridir. Sonuçsuzdur.

Savaşlarının (bir anlamda zorunlu) sıkı düzeni tek parti anlayışını daha bir güçlendirdi. Stalingrad ve El-Elameyn savaşın dönüm noktası olunca, yanı demokrasi cephesi faşizm karşısında nihai zaferde yaklaşınca ülkemizde özgürlük, demokrasi rüzgârı esneğe başladı. O günlerin siyasal kadrolarının temel sorunu bu rüzgârin nasıl dizginleneceği idi. Ulkenin kaderini yirmi yıl aşın bir süre elinde tutan, belirleyen tek partinin kadroları geleceğin siyasal yapılanmasını da

tayın etmek istiyorlardı. İkinci Dünya Savaşı'nın koşulları içerisinde iyice palazlanan ticaret burjuvazisi ile büyük toprak sahipleri kendi sınıfı çırklärının doğrultusunda "yeni demokrasi"nin oluşmasından yanaydılar. Kısacası demokrasi aynı sınıfın çok partili bir tahterevalli biçiminde algılanıyordu. Nitekim dernekler yasasında yapılan simgesel bir değişimden yararlanan işçi sınıfı, sendikalalar ve kendi partileri çevresinde toplanmaya başlayanca buna ilk itiraz demokrat olma savundaki Hüseyin Cahit Yalçın'dan geldi. Tanın'de yazdı: "Kalkın ey ehl-i vatan" başlıklı makalesiyle üniversite öğrencilerini ve halkın sol düşünceye kuryi kıskırttı. Tan gazetesinin matbaası, birçok kitabı ve yayın organının büroları yakıldı, yıkıldı. Onbinlerce genç sokaklarda "Kahrolsun komünistler" diye bağırıldı. Böylece "Devr-i Demokrasi"ye sola, sendikalara, düşünmeye sınırlar konarak girildi. Sözde demokrasi, yapay demokrasi bu şekilde doğdu. Made in U.S.A. patentli iki partili tahterevalli kuruldu.

Demokrat parti döneminde bu tahterevalli demokrasisinin bile zorlandığı bilinmekte. Rus salatasının Amerikan salatası olduğu bu dönemdir. 1961 Anayasası, Milli Güvenlik Kurulu'nun gölgesinde soldaki düşüncelere, siyasete olumlu sınırlı bir serbestlik getirdi. Ne var ki 141, 142 vb. gibi TCK'nın maddeleri yürürlükten kaldırılmıştı. TİP deneyimine ancak bir yasama yahut tamamıyla edilebildi. Sendikal haklarına gerçi 274 ve 275 sayılı yasalarla belirli bir güvene getirildi. Ancak sendikalaların politika ile ilgilenmesi, genel grev, dayanışma ve sempati grevi gibi en doğal savaşım ve direniş yöntemleri yasaklanmıştır.

1969'dan sonra sola yönelik kıskırtıcı davranışlar arttı. Bu arada solu kendi içinde ayırtılacak ve tüm gücünü sergileyebilecek "seçici özgürlük" ortamı öne çıkartıldı. "Seçici

özgürlük" yöntemi CIA vb. gibi emperyalist haber alma örgütlerinin gelişmekte olan ülkelerde sık sık başvurduğu, solu tasfiye amacıyla yönelik uygulamadır. Nitekim 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 düzenlemelerinde bir önce sözümüz ettiğimiz "kıskırtıcı seçici özgürlük"ün meyvaları toplandı. Sol düşünce, sendikal haklar, örgütlenmenin her çeşidi yasaklandı, cezalandırıldı. Bu dönemler ayrıntılı birimde anılarımızdadır.

Şimdi söyle bir düşünelim, cumhuriyetin altmış beş yılı içersinde:

► Kişinin temel hakları hangi dönemde gerçek anlamında güvence altına alınabilmiştir? Yanıt korkarız ki 1923-1924 ve 1960 yıllarının bir bölümünde sınırlı güvenceden söz edilebilir şeklinde olacaktır.

► Sansürün olmadığı, basın özgürlüğünün noksansız yaşama geçtiğinden söz edebileceğimiz bir dönem var mıdır? Korkarız ki bu sorunun da yanıtı "Hayır yoktur" olacaktır.

► Siyasal örgütlenme özgürlüğü cumhuriyetin hangi döneminde noksansız olarak görülmüşdür. Bu sorunun da tek ve kesin bir yanıtı var: "Hiçbir zaman."

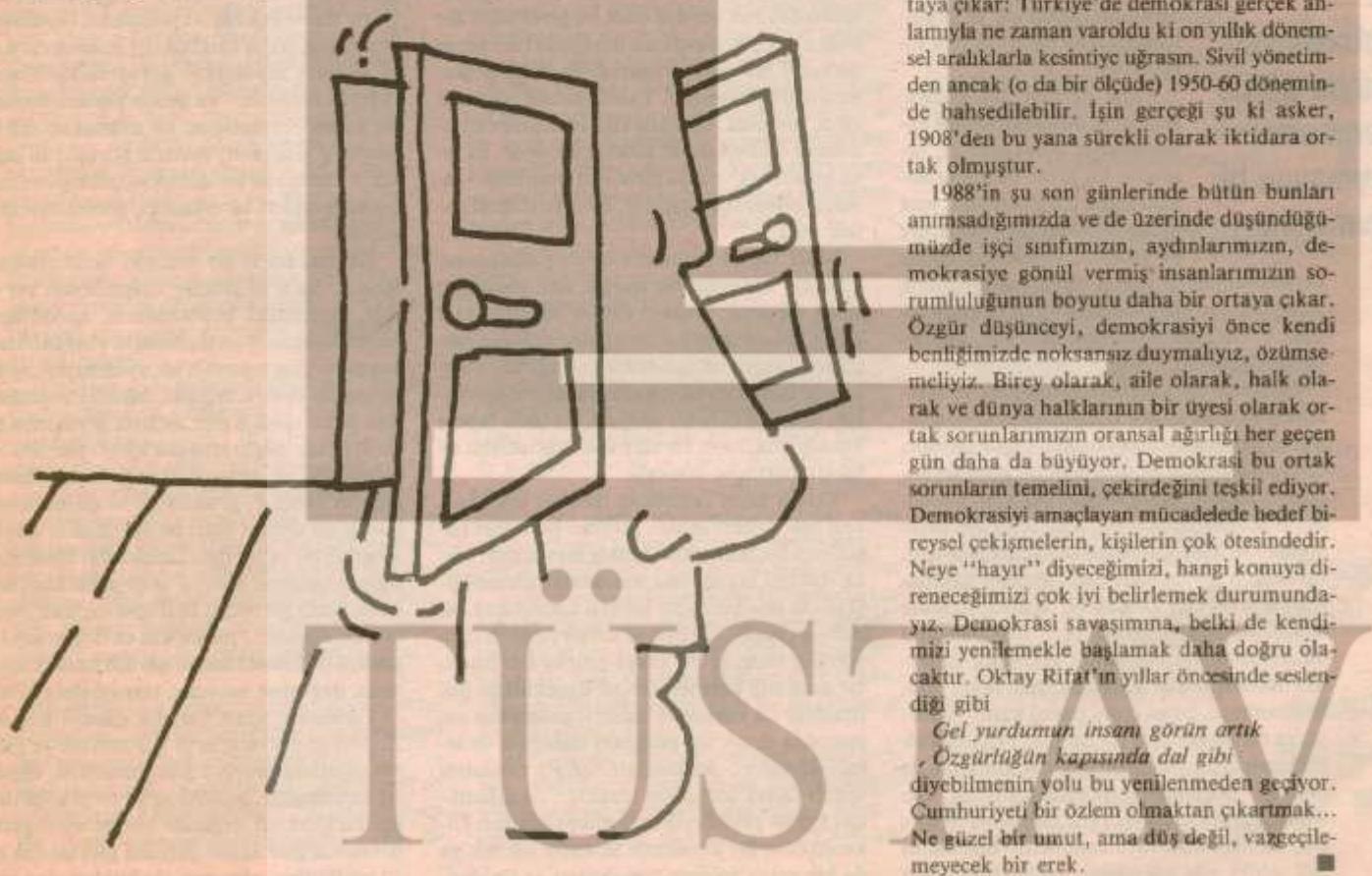
► Sendikal haklar (en azından ILO standartlarına göre) cumhuriyetin hangi yılında noksansız yaşama geçmiştir? Yanıt tek kelimeyle "hiçbir zaman"dır. Sadece 1923-24'te geniş bir serbesti, 1963-1980 arasında da sınırlanmış bir sendikal yaşamı görebilmektedir.

Son yıllarda, sık sık, demokrasinin on yıldada bir askiya alındığı, kesintiye uğradığı söylenir oldu. Buna kanıt olarak 1960, 1971 ve 1980 askeri müdahaleleri gösterildi. Oysa düşünüldüğünde şu gerçek tüm açlığı ile ortaya çıkar: Türkiye'de demokrasi gerçek anlamıyla ne zaman varoldu ki on yıllık dönemsel aralıklarla kesintiye uğrasın. Sivil yönetimden ancak (o da bir ölçüde) 1950-60 döneminde bahsedilebilir. İşin gerçeği şu ki asker, 1908'den bu yana sürekli olarak iktidara ortak olmuştur.

1988'in su son günlerinde bütün bunları anımsadığımızda ve de üzerinde düşündüğümüzde içi sınıfımızın, aydınlarımızın, demokrasi gönüllü vermiş insanların sorumluluğunun boyutu daha bir ortaya çıkar. Özgür düşünçü, demokrasiyi önce kendi benliğimizde noksansız duymalıyız, özümsemeliyiz. Birey olarak, aile olarak, halk olarak ve dünya halklarının bir üyesi olarak ortak sorunlarımızı oransal ağırlığı her geçen gün daha da büyüyor. Demokrasi bu ortak sorunların temelini, çekirdeğini teşkil ediyor. Demokrasiyi amaçlayan mücadelede hedef bir reysel çekişmelerin, kişilerin çok ötesindedir. Neye "hayır" diyeceğimizi, hangi konuya direneceğimizi çok iyi belirlemek durumundayız. Demokrasi savasına, belki de kendimizi yenlemekle bağlamak daha doğru olacaktır. Oktay Rifat'ın yıllar öncesinde seslendiği gibi

Gel yurdumun insan görün artık
Özgürlüğün kapısında dal gibi
diyebilmenin yolu bu yenilenmeden geçiyor.
Cumhuriyeti bir özlem olmaktan çıkarmak..
Ne güzel bir umut, ama düş değil, vazgeçilemeyecek bir erek.

Savaştan sonra "Devr-i Demokrasi"ye sola, sendikalara, düşünmeye sınırlar konarak girildi. Sözde demokrasi doğdu ve "made in USA" patentli iki partili tahterevalli kuruldu.

KESİRLER, BİRLİK VE YASAL PARTİ

Birlik sorununda kalıcı ve nihai çözüm yolunu açmak için, o oluşumda yer alacak herkesin bir araya geleceği, birleşeceği, birlik oluşturacağı bir zemini birlikte belirlemek gerekiyor.

lkemiz solunda yasal parti tartışmaları devam ediyor. Bu demektir ki, sosyalist siyaset hareket, yasal, yani yığınsal bir politik örgütlenmeye ulaşma, siyasal ve dölayısıyla toplumsal alanda etkili bir rol oynama, mevcut muhalefet boşluğu giderme ve politik dengeleri halk ve demokrasi güçleri içine değiştirmeye doğrultusunda, kendisini yenilemek ve aynı zamanda yeni bir aşamaya ulaşmak için yol, yöntem arıyor.

Şu halde, karşı karşıya bulunduğu sorun hem örgüt sorundur hem de birlik sorundur; örgütlenmek için birleşmek ve örgütlenme içinde birliği örmek sorundur.

Birlik derken, bu sözden, kesirlerin birleştirilmesini anlamıyorum. Kuşkusuz ki, kesirlerin bir ortak paydada birleştirilmesi çok önemlidir, ama onun önemi en geniş birlik için bir kaldırıç görevi yapabileme potansiyelindedir.

Şayet birliği salt kesirlerin birleştirilmesinden ibaret görürsek, onun tıslımlı bir delege olduğunu samsak, kanımcı yamızır.

Kesirlerin birleştirilmesi, mutlaka ve mutlaka o kesirler içinde bulunmayan sayısız insanın, yeni oluşumda birliğini öngörmeliidir. Oluşum sözcüğü burada hem bir bileşimi anlatıyor, hem de onun oluşuma sürecini. Şu halde, o oluşum içinde yer alabilecek herkeşin gönüllü ve aktif katılımını sağlayabilmek için, herkeşin o oluşuma sürecine başından kazanımasının mümkün kılacak bir arayış ve buna uygun yöntemler gerekiyor. "Ben oluşumu oluşturdum, bu oluşumun görüşleri, hedefleri, ilkeleri şunlar sunlardu, sen de gel bunları benimse, buna (yani bana) katıl" denirse, ya da eskaza öyle bir izlenim uyandıracak dikkatsizlikler yapılrsa, pek çok kimisenin de diyeceği "oluşumun sana mübarek olsun" dan başka bir sey olmayacağındır. Birleşen ve birleşecek olan kesirlerin kendilerini oluşumun aslı sahibi gibi görmeleri, başkalarını ise o

oluşturdukları görüşlere ve oluşumun kendisine katılacak, tâbi olacak öğeler gibi varsayımları birlik anlayışındaki bir zaafın, ya da diyelim ki, eksik bir birlik anlayışının yansımasıdır; ve her eksikiğin de, yanlışlarından kaynaklandığını, başka yanlışlara da yol açtığını biliyoruz. Örneğin, birleşen kesirler, "biz birleştir, teklettik, paydımız da şu programı, şu görüşlerle, şu prensiplerle belirliyor, şimdi sıra tabelamızı asmaya geldi" derlerse, birleşerek tekleşmiş olanlar sadece kendili tek tabelalarını asmış olurlar, hareketin birliliğinin tek tabelasını değil.

Östelik böyle yapmakla kendilerinin belirledikleri paydayı empoze etmeyecektir. Aynı zamanda kendilerini de öncü ve yöneticiler olarak bir araya gelecekleri, birleşecekleri, birlik oluşturacakları zemini, yani paydayı, birlikte belirlemelerinin olanaklarını yaratmak gerekmektedir. Her şeyden önce bu gereklidir. Bir başka deyişle, paydanın içeriğinin ona görüş getirecek herkesin tartışacağı bir süreçten geçmesini ongörmeliyiz. Tabela ancak böyle bir süreç sonunda, binlerce kişinin müşterek iradesinin ifadesi olarak asıldığını takdirde, şu veya bu kesir - ya da birleşmiş Kesirlerin - tabesi olsaktan kurtulur, birliğin ifadesi haline gelir.

Şayet tabela sorununa böyle yaklaşılırsa, o tabela kapsamlı bir içeriği, onu oluşturan geniş bileşimi, **amacım özünü** yansıtır, aksi halde, tabela meselesi bir noktadan sonra gerçekten tabelanın kendisine indirgenir, kaçınılmaz olarak terim fetişizmiyle de birlikte yürütür, sonuçta öyle bir oluşum, ya daha tabela asıldığı gün, veya bir süre sonra gerçekten de tabela partisine dönüşür.

Tabela şayet hepimizin tabesi olacaşa, onu hep birlikte asmak gereki. Bu süreci bugünden başlatmanın olağanı mevcuttur: birlik sürecini örgütlenme somutunda çözüm isteyen ve ona katılacak herkeş kapsayacak bir arayış taşıyan, toplumda temsil yeteneği olan gönüllü insanlar bir araya gelirler (bu insanlar arasında kesirleri temsil durumunda bulunanlar da kuşkusuz vardır), çalışmalar sonucunda ortak bir program taslağına ve temel görüşleri, politikalarnı, işleyiş esaslarını içeren taslaqlar metinlere ulaşırlar, hazırladıkları içeriği yaymayıptarıştır, tartışmaya açırlar. Ülkenin dört bir köşesinde insanlar tek tek ya da bir araya gelerek önerilenleri ve öngörü-

lenleri tartışırlar, görüşlerini ileter. Çalışmaları başlatan kurul böyle bir coğulcu tartışma sürecinden geçiktense, metinler üzerinde çalışarak, onları olgunlaştırır, son haline getirir. Bu süreç içinde, oluşumun müşterek paydasıyla birlikte, merkezi düzeyde ve pek çok yerel birimde kurucu kurular da şekillenmeye başlar; sonuçta, binlerce kişinin bir araya geldiği bir-kuruluş toplantıyla tuzel ilişkililer ilan edilir.

Tüzelleşme yeni bir niteligin başlangıcı olacaktır; birlik, özgürlük bireylerin parti birliği olarak o partide belki bir süreç sonucunda kahculaşacaktır. Birliğin ve teklesmenin kalıcılaşmasının kuşkusuz ki, partinin kalıcılaşmasından ve süreklilarından ayrı düşünmemeyiz.

Birlik ancak böyle bir partile örülebilir, örtülme tamamlandığında teklesme gerçekleşmiş demektir. Birliğin örtülme sürecinin harici ise demokratizmdir. Sürek tamamlandıktan sonra da parteye hayatı verecek, onun dinamizmini gerçekleştirecek olan gene parti içi demokrasidir. Böyle bir parti homojenliği ve monolitikliği kutsayan, üyelerinin aralarında görüş farklılıklarını bulunumasını zaf alameti saymayan, görüş farklılıklarına rağmen herkesin "bu benim partim, hepimin partisi" diyeceği bir anlayışı sürekli benimsip geliştiren, üyelerin görüşlerini gelişkin ve inandırıcı bir demokratizmle güvendece görebilecekleri bir mozaïgi, gerçekleştirebilmelidir.

Elbette, böyle bir mozaik, hizip çekişmelerinin, parti içi iktidar kavgalarının yer aldığı, geçmişteki bölümmelerin, ayırtıkların, karşıtlıkların ya da onların alışkanlıklarının parti içine taşıdığı bir uyumsuzluk ve kaos ortamı demek değildir. Mozaik sözü günden de anlaşıldığı gibi, değişik görüşlerin demokratizm, özgürlük tartışma içinde yanyana valolabildiği ve partinin ahenginin korunabilen bir canlılık, gönüllülük ve düşunce zenginliğinin siyasal parti birliği halinde somutlanacağı bir yapı öngörmektedir. Sözünü ettigimiz olumsuz anlayış ve alışkanlıklar, herkesin kendi görüşünü en doğru sayması (böyle olması doğaldır, cünkü kişi en doğru söylediğini benimsen) ama o görüşü mutlaklaşması, değişmez sanması, tartışmalara kendini kapaması, buna karşılık kendisi gibi düşünmeyen sosyalistlerin görüşlerine ve gidecek şahıslara hoşgörü gösterememesi, düşünsel tartışmaları, politikaya ya da pratige degenin farklılıkların örgütsel birliğe ve örgütün devrimciğine aykırı görmesi gibi insana özgü zaaflardan, olgunluk eksikliklerinden kay-

Homojenliği ve monolitikliği kutsamayan, üyelerinin arasında görüş farklılıklarını bulunmasını zaaf alâmeti saymayan bir anlayışa ihtiyacımız var

naklanmaktadır, diğer yamyla da dogmatik bir algılıyışın, sektarizmin ve parti tapınıcının yaratmanın ürünlerini olarak ortaya çıkmaktadır. Bütün bunların panzehiri düşünsel canlılık, etkili bir demokratizm ve dinamik bir pratiktir.

Böyle köklü bir demokratik anlayışın ve işleyişin yerleşmesi sayısız zorlukları sabırla göğüslemeyi, bunda ısrarlı olmayı gerektirir. Zordur diye kolayına kaçmak partiyi daraltırır ve gelişmesini öner, bu nedenle, zorluğun üstünde gitmekten başka çare yoktur. Birlik ancak bu şekilde örülebilir.

Öngördüğümüz oluşumun aynı zamanda bir oluşma ve olgunlaşma evresine ihtiyaç duyması bir geçiş süresi anlamına gelir. Çünkü hiçbir şey sıfırdan başlamayacaktır. Bir sırrecin birdenbire başıkalı kesilmiş gibi sona ererek, yerini aynı anda bir başkasına terketmesi süreklilikin bir ögesi olan geçiş kavramının ve realitesinin yok sayılması demektir. Yeni sırrecin (olşumun) başlatılması bir dönüm noktasıdır, fakat bu sürecin gelişime damgasını vurması, gelişimin kendisi olması, eskiyi tümüyle aşması, başlatılan nitel aşamayı nitel yapan etmenlerin güçlüğünü ve de güçlenirilmesine bağlıdır. Şu halde yeminin, eskinin yerine ikame edilmesi belli bir süreye ihtiyaç gösterecektir. Çabaların hep birlikte yeni inşa etmeye yoğunlaştırılması, devam etmekte olanın yeniyi gölgelememesi, engellememesi, bu alanda ikilemlerin ve tereddütlerin yaratılmaması, buna karşılık da "geçmişte hiçbir şey yoktu, olan da olumsuzluktan başka bir şey değildi, her şey ancak şimdi, bu yeniley birlikte başıyor" yaklaşımına düşülmemesi sözümüz ettiğimiz süreyi kısaltacaktır. Bu yazındaki deyimle kesirler ve onları oluşturan görüş ve kişilerle tek tek kişiler ve görüşleri, en sağlıklı, en sancızsız biçimde ancak bu yoldan birliğe ve bileşime varabilirlər.

O noktaya varıldığında ise, kesirlerin de küsurların da varoluş nedeni ortadan kalkar. Yeni oluşum hareketi kucaklayıp götürmeye başladığında ise hareketin tüm işlevlerini yine getirecek duruma gelmiş, dolayısıyla örgüt sorunu da birlik sorunu da çözümlememış demektir. Böyle bir nitelik ve ısləvəllik, aynı düşünsel ve siyasal alanda bulunduğu (ürdeş olduğu) halde, ayrı bir varoluş halinde kendisini sürdürmeye ısrar edecek olan kesirler de, küsurları da kadık hale getirir, kimlikszleştirir. Çünkü, düşünsel, siyasal ve ortak kimlik ve dolayısıyla temsil yeteneği artıktan yeni oluşumun sahnesinde ve bünyesinde gerçekleşmiştir.

Böyle bir geçiş ve tekleşme sürecini öngörmeden, hareketi sıfırlamak ve sıfır noktasından başlatmak anlayışı öyle bir sıfır noktası mevcut bulunmadığı için doğru olamayacağı gibi, hem düşünsel hem de yapısal plana ortaya bir boşluğun çakabileceği istenmedik ve beklenmedik olasılıkları hiç gözönünde almayarak, süreklilikin kesintili ugrayabileceğini peşinen kabul etmek anlamına gelir. Bu yüzden, bir sıfır noktası yaratmayı değil, geçiş süresini asgariye indirmeyi öngörmek gerekiyor.

Hep biliyoruz: Hayat çözümeyeceği soruları önüne koymaz. Gündemimizin baş maddesi olan örgüt ve birlik sorununu da hep birlikte tartışarak, en uygun, en rasyonel yol ve yöntemleri de birlikte bularak uzun olmayan bir erimde çözüceğimizden kuşkum yok. ■

Birlik için ne dediler?

Geçen ay başladığımız birlik konusundaki soruşturmayı gelen cevapları yayımlamaya devam ediyoruz:

Halit Çelenk: Birliğin sınırları genişletilmeli

► TBKP (TİP-TKP) ile TSİP'in başlattıkları birleşme çalışmaları Marksist solun birliği açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ülkemizde sosyalist hareketin birliğini sağlamak, Türkiye solunun öteden beri çözüm bekleyen önemli bir sorunu olarak gündeme bulunmaktadır. Bu açıdan TBKP ile TSİP'in birleşme çalışmaları olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Bu birleşmeden önce, sosyalistlerin birliği konusunda, partilerin dışında bulunan kişilerin de görüşleri alınsa yarlı birlik açısından daha sağlıklı olabilir.

Sosyalist düşünce sahibi insanlardan bir bölümünün kimi partiler içinde, bir bölümünün de kimi dergiller çevresinde, dernekler ve değişik kuruluşarda yer aldığı bilinmektedir. Değişik partilerde, örgütlerde ve yayın organları etrafında yer alan sosyalistler arasında belli konularda görüş ayrılıkları olduğu da bir gerçekir.

Artık bu aşamadan sonra, birleşme çalışmaları sürdürülürken, olabildiğince, sözü edilen sosyalistler arasındaki görüş ayrılıklarının giderilmesine ve birliğin sınırlarının genişletilmesine çaba gösterilmesi gereklidir.

► Söz konusu partiler "yasallaşma ve yasal parti sorununda en geniş Marksistçiler tarafından yürütülecek çalışmanın desteklenmesi"ni ifade ediyorlar. Yasallaşma ve yasal parti konularını sosyalist solun birliği açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sorunuzda sözü edilen "yasallaşma" ile "yasal parti" konularını birbirinden ayıracak değerlendirmekte yarar vardır.

Yasal olmayan bir partinin yasallaşması, yasallığa engel olan ve yürürlükte bulunan yasaların ve hukuk kurallarının ortadan kaldırılmasına ya da değiştirilmesine yönelik bir çalışma sürecini gerektirir, bu da hukuk alanında geniş kapsamlı ve süresi sindiden saptanamayacak bir çalışma yapılmasını sağlar. Çok yönü olarak yapılacak böyle bir çalışmanın sonu ulaşmasında ülkemizdeki güçler dengesinin etkili olacağı da kuşkusuzdur.

Yasal partiye gelince: böyle bir partinin kurulması, yürürlükte yasalara göre gerçekleştirecek bir örgütlenmeyi gündeme getirir. Böyle bir parti varolan yasalara göre oluşturulacağı için hukuk açısından bir ön çalışmaya gerektirmemektedir.

Yasal bir partinin, demokrasi, insan hakları, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün gerçekleşmesi ve yaşama geçirilmesi doğrultusunda yapacağı çalışmaları, sonuçları yó-

nünden, yasa dışı olarak nitelenen tüm parti ve örgütlerin bu durumdan kurtulmalarına ve "hukuksalılık" kazanmalarına yardımcı olacı ortadadır.

► Solun mümkün olan geniş kesmini kucaklayacak bir partinin hem birliği sağlayabilmesi hem de ülkemizin siyaset yaşamında etkili bir rol oynayarak güçler dengesinde emekçiler lehine değişiklik yaratılabilmesi için hangi programatik hedefler, hangi temel politikalar benimsenmelidir?

Ülkemizde demokratik hak ve özgürlükler ve insan hakları öteden beri bir kenara itilmiştir. Özellikle 12 Eylül döneminde bir baskı rejimi kurulmuş ve değiştirilen ya da yeniden düzenlenen yasalarla bu rejim kurulmuştur. Bu nedenle demokratik bir dönemin gerçekleştirilmesi, insan haklarına saygı bir hukuk döneminin kurulması bugün Türkiye'nin gündeminde birinci sıradır yer almaktadır. Toplum gelişimi halindedir. Bu gelişme er ya da geç ülkemizi daha ileri toplumsal aşamalara ullaştıracaktır. Demokratik kurallar çerçevesinde sosyalist bir toplumsal düzene ulaşmak, sol bir partinin sonal amacı ve hedefi olmalıdır. Bağımsızlık, özgürlük, demokrasi, barış vb. ilkeler böyle bir partinin temel nitelikleri arasında yer almalı, izlenecek politikalar da bu amaca göre düzenlenmeli ve programatik hedefler kuruşcu olarak görev alacak kişiler tarafından saptanmalıdır.

► Böyle bir partiyi özleyen, isteyen ve içinde yer alabilecek olan herkesin bu oluşuma azami katkısını ve etkin katılımını mümkün kılmak için ne gibi çalışmaları ve hangi yöntemleri benimsemek gerektiğini düşünüyorsunuz?

Kurulması düşünülen böyle bir partide yer almak isteyenlerin katılımını sağlamak için olabildiğince geniş yörülerde ve çevrelerde görüşmeler ve toplantılar yapılmalı, ortaya çıkacak çeşitli görüş ve değerlendirmeler tartışılmalı ve gözönüne alınmalıdır. ■

Metin Çulhaoğlu: Birliğin de "ama"sı olmalı

► TBKP (TİP-TKP) ile TSİP'in başlattıkları birleşme çalışmaları Marksist solun birliği açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Gündemde olan TBKP (TİP-TKP) ile TSİP arasında başlatılan süreçtir. Oysa en basta, TKP ile TİP'in kendi ayrı konumlarının tam anlamda sona erip ermediği konusunda benim net bir bilgim yok. Bu iki partının tam anlamda birleşmesini içtenlikle diliyorum. Kadrolarının yönelikleri açısından bakıldığında bu iki partının birleşmemesesi ►

Üç yapı arasındaki birlik sürecini, geleneksel solun bütünü içindeki dinamiklerin bir parçası olarak ve onlarla birlikte anımlı buluyorum.

icin ciddi hiçbir neden bulunamaz. Artik iki ayri ismin tefafuz edilemeyecegi bir kesinlikte birlesmesi, geleneksel solda belirli bir anlayisın aciklik kazanmasına katkıda bulunacaktır. Bu olumluğuna bir ek daha yapabilir: Ayri konumların başka bir nedene değil de tek başına sınırlı bir tarihsel kesitteki denciyim farklılaşmasına dayanması sağlıksız bir durumun göstergesidir. Birleşme ile, ideolojik ortaklığın, gerekliğinde ve istendiğinde kadroların deneyim farklılıklarına üstün geleceği de kanıtlanmış olacaktır.

TSİP'in de katılımı ile başlayan sürece ise sanırı bir ölçüde farklı yaklaşım gereklidir. TBKP'nin halihazırda ideolojik konumuna, bugüne kadarki kimi yaklaşımı ve eleştirileri ile TSİP ne ölçüde ortak olabilecek? Doğal olarak bunu bileyem. TBKP'nin konumuna yönelik eleştirilerinin bir bölümünde TSİP kadrolarının ortaya koyduğu teorik-politik nüansları bütünü küçümseme eğiliminde değilim. Eğer bu saptama doğru ise, sonuçtan bağımsız olarak, yeni birlik süreçlerinin anlamlı tartışma ve gelişmelere sahne olması düşünülebilir.

Gerekçelerini de açmak isterim. TBKP açılımcılığı ve yenileşmeyi bile ne yazık ki yeni bir tür konformizme dönüştürme eğilimi sergiliyor. Bu kesimdeki kadroların siyaset pragmatizmleri ve kısa dönemdeki çıkışlılıklarını, çok verimli olabilecek bir yenileşme sürecini bile kısa süre kimi şablonları dolduruyordu. "Yeni politik kültür", "global yaklaşım", "planetler bilinc" vb. tür kavramların içersiz biçimde, savurganca ve adeta "yeni bir iman" inşa edercesine kullanımını çok garip karşııyorum.

Ideolojik konularda daha titiz, eleştirel ve "doldurusa gelmek"ten daha uzak bir tutum içinde olduğu izlenimi veren TSİP'in bu şablonculuğa ne ölçüde etkide bulunabileceği (ya da aynı şablonculuktan ne ölçüde etkilenebileceği) ilginç bir soru olarak ortada durmaktadır. Ama şurası açık: Geleneksel soldaki yeni konformizmin dış ve yan etkilere direnç katmayı ölcülmek bile anlamlı bir kazanım olacaktır...

► Söz konusu partiler "yasaşlaşma ve yasal parti sorununda en geniş Marksistçiler tarafından yürütülecek çalışmanın desteklenmesi"ni ifade ediyorlar. Yasaşlaşma ve yasal parti konularını sosyalist solun birliği açısından nasıl değerlendirdiğiniz?

Önceki yanıtta daha çok bir bilinmezlikler demetinden söz ettim. Oysa aynı süreçte "üçlü" olarak ortada bir de yasal parti boyutunun olduğunu herkes bilir. Bu boyutu önemsiyorum. Çünkü bununla, üçlü yapılanmanın toplam sınırlarını aşan daha geniş bir zeminde tartışmalara katılmak mümkün olacağı geliyor. Yasal parti boyutu ile, üçlü birleşme sürecini "özel" bir gündem olmaktan çıkarmak, sosyalist hareketin bütününe kapsayabilecek daha nesnel ölçütler kullanmak

mümkün oluyor. Kimileri, sanırı bunu gördükleri ve pek de istemedikleri için iki, o da olmadığı üç "giriş" ile kayıt defterini kapatma, sonrasında da böyle bir "birliğin" yasalaşmasından ibaret sayma eğilimini taşıyor.

İste, herkesin dobra dobra konuşması gereken kritik nokta buradadır. Açık söyleyorum: Eğer dar anlamdaki bir birliğin öğeleri, mücadelede belirgin bir tarihsel süreçliliğin, kadrosal bir oturumuşluğun ve olgunluğun, pragmatizmden arınmış bir ideolojik tutarlılığın, gelişmelere ayak uydurmada şabloncululuğu dışlayan bir yaratıcılığın temsilciliğini lâyığında yapabilmiş olsalardı, bu konuda çevreye güven verebilselerdi, böyle bir birliğin yasallaşması savunulabilecek tek sey olurdu. Kimse alımasın, ortada böyle bir yetenilik görülmüyor.

Kuşkusuz bu yeterliliği bir başka odağa, ya da odaklara yakıştırıyor değilim. Altı önemli çizmek istediğim nokta şu: Dar anlamdaki bir "birliğin", kendi dışında kalan Marksist odaklardan ve yorumlarından bütünü ayrık kalacak etkinlikleri, Türkiye ve özellikle de dünya sosyalist hareketinin bugünkü ortamında, daha uzun dönemde geri tepmesi kaçınılmaz kemikleşmeliye yol açabilecektir. Bu olumsuzluk gerçekliği takdirde, bugün ftesinden gelinmeye çalışan bölmelere rahmet okutacak ayrılık ve kopmaların mantar gibi biteceğinden de kimsenin kuşkusunu olmasın.

Sosyalizmin evrensel mirası ve geleceği açısından bakıldığından bugün gerçekten de çok önemli bir dönemeçen gecilmektedir. Bugün görülcüler, daha çok eğilimler, varsayımlar, sınınaması gereken perspektiflerdir. "Kalin çizgi"nin belirmiş olduğu ise, aldatıcı yönelikler dışında, söylenemez. İyice böyle bir dönemde, böylesine karmaşık, potansiyel olarak da çok yönli bir bütünü "tamam niyet bulduk" anlayışını aşmayan daracık bir açıdan değerlendirilmesi, böyle bir değerlendirme ile olusacak modelin ülkedeki ideolojik, politik ve örgütSEL yapılanmanın kalıcı temeli sayılması, bana son derece anlamsız geliyor.

Sonuç olarak, üç yapı arasındaki birlik sürecini, geleneksel solun bütünü içindeki dinamiklerin bir parçası olarak ve onları birlikte anlamlı buluyorum. TSİP'in de katılımla boyutlanacak bir süreçte, "birlik öğeleri"nin, geleneksel solda olsun devrimci demokrat kökenli olsun aklı başında kesimlerin çok da uzağına düşmemesi sağlanabilirse bu da yararlı olacaktır. Bununla bir tür ortalamacılığı savunmak istemiyorum. Söylmek istediğim şu: Geleneksel solda, kücümsemeyecek bir insan ve kadro birikiminin kendi kabuğu içinde kupkuru tekerlemelerle yetinmesinin kimseye yararı yoktur. Tartışmayı ve dıyalogu mümkün kılacak bir ortak zemin mutlaka kollanmalıdır.

Böyle bir zeminin en iyi karşılığı, yasal partie söyleme süreci olacaktır.

► **Solun umluğundan** olan geniş kesimini kucaklayacak bir partinin hem birliği sağlayabilmesi hem de ülkemizin siyasal yaşamında etkili bir rol oynayarak güçler dengesinde emekçiler lehine değişiklik yaratabilmesi için hangi programatik hedefler, hangi temel politikalar benimsenmelidir?

Böyle bir partiyi özleyen, isteyen ve için-

de yer alabilecek olan herkesin bu oluşuma azami katkısını ve etkin katılımını mümkün kılmak için ne gibi çalışmaları ve hangi yöntemleri benimsemek gerektiğini düşünüyorsunuz?

Son iki soruya birlikte yanıt vermek istiyorum.

Eğer yasal partinin işi hepimizin bildiği "global sorunlar" biraz IMF kötülemesi, biraz da 141-142 ve YÖK eleştirisi kattıktan ibaret görülmüşse, bence zahmet edip tartışmaya hiç gerek yok. Ben Marksist bir partinin kurulması gerekligine inanıyorum. Bence böyle bir parti iki ayak üzerinde duracaktır. Birinci Sosyalist Türkiye projesinin genel hatlarıyla da olsa çizimini yapmak. Yani sosyalizm nedir, ülkeye ne getirecektir; bunu canlı, etkili, yaratıcı biçimde ortaya koymalıdır. Ikinci ayağı da sosyalist mirasa yönelik ideolojik tasallutu kaytarmadan, "topu taşa atmadan" göğüsleme misyonunda görüşüyorum. Partinin nitelikli kadrolara ve yeteneklere en geniş biçimde uzanılmasını de özellikle bu açıdan gereklili buluyorum.

Özetle partinin temel siyaset görevi işçi ve emekçi kesimler için sosyalizm hedefinin geliştirilmesidir. Temel ideolojik görevin ise, sağ ve giderek palazanan liberal yeni sağ tasallutu hedef alan "ortak karşı saldırıcı cephesi" kavramıyla açıklanabileceğini sanıyorum.

Eski-yeni, genç-yaşlı, partili-partisiz sosyalist kadrolar bir yeniden harmanlanma süreci yaşamadan ve sağlıklı unsurlar böyle bir zemin üzerinde işlevli hale getirilmeden, Türkiye sosyalist hareketinin **bir bütün olarak** ileriye hamle yapabileceğini sanıyorum. ■

Rasih Nuri İleri: Sorun, yeniden yapılaşma ve birleşmedir

Sorularınızı yanıtlamaya uğraşacağım, söyleye ki:

12 Mart darbesinden sonra ve fakat genel afdan önce kurulan TSİP ile ikinci TİP arasında aynı kökeni olan kardeş partilerdi. Her ikisinde de doğal tartışmalar, çalkantılar hatta kopmalar oldu, bunların oluştu bence konumu değiştirmez, o çalkantılı dönemin yol arayışları olarak değerlendiriyorum hepsi, hiçbirini dışlamak istemiyorum. 12 Eylül darbesinden sonra solun yeniden yapılması, birleşmesi bence en güncel sorunumuzdur. Doğal olarak sosyal demokrasiyi sol olarak görmüyorum, onların bilimsel tanımlamışı aslında liberal-burjuva partisidir ve çok önemli bir fonksiyonları olduğu gibi solun en doğal yol arkadaşları olmalıdırlar demokrasi savaşımızda. Solun birliği artık bir zorunluluktur denilebilir. TKP-TİP birleşmesi süreci Sargin-Kutlu arkadaşlarınızın yurda dönüşleri ile dramatik olarak vurgulandı. TSİP'in bu oluşuma katılması en doğal bir ihtiyaçtır, bir zorunluluktur, bu oluşumun diğer sol partilerin ve

**Eski-yeni, genç-yaşlı
partili-partisiz sosyalist
kadrolar bir yeniden
harmanlama süreci
yaşamadan ve sağlıklı
unsurlar böyle bir zemin
üzerinde işlevli hale
getirilmeden, Türkiye
hareketinin sosyalist
hareketi bir bütün olarak
hamle yapabileceğini
sanıyorum.**

grupları da katılımı ile pekişmesini candan ümit ederim.

TBKP Program Taslağı, ismi üstünde bir taslağın, gelişebilir, gelişecektir de, ancak onu genelde doğru bir diyalog temeli olarak değerlendirdiyorum, bu geniş birliğin gereklerinden. Kendilerine "sol" diyen, birçoğu gerçekten sol ve içten olan eleştiriler bazı ayrıntılar üzerinde durmamızı gerektiriyor. Kaldı ki simdiden Sayın Kutlu ve Sargin'in DGM'deki soruları birçok noktaya açıklık getirmiştir.

29 Kasım günü Yeni Gündem'de "Komünist Parti" yazısında konuya zaten değinmiştim: NATO ve AETlarındaki eleştiriler yuzeyde olmakla birlikte program taslağında küçük farklar veya biraz daha açıklıkla önlenebilirdi. Aynı şekilde, bugün demokrasi devimini ağızlarından düşürmeyeen bütün güçlerle demokrasi savaşlarında güçbirliği istenirken sanırım fazla ileri gidilmiştir, örneğin irticai ve seriatçı akımların tehlikesini göz ardı edemeyiz, ancak yine de bu demek değildir ki, samimi dindarlarla güçbirliği yapılmayacaktır. Ancak belki vurgu az daha kesin olabilirdi. Aynı eleştiri DYP için de yapabiliyoruz: 60 ve 70 yıllarının Demireli'ni nasıl unutabiliyoruz, anasının bir kanadı ile beraberliği, 12 Eylül'ü hazırlayıp nasıl göz ardı edilebilir, onu bugünambaşa bir kişi sanmak safilik olur, ancak yine de somut demokratik konularda onunla da güçbirliği edilebilir.

Kendilerine Sol ve Marksist diyen geniş, çok geniş bir yelpaze ile de açıkça ve özveri ile hesaplaşmamızı. Önce bir konuyu açığa çıkarmak gerekiyor, yasal bir parti, ismi üstünde, ne kadar zorlama yapılırsa yapılın, yasala ra uymak zorundadır. Aşırı devrimci-yasal parti olmaz, ismi ne olursa olsun.

Kaldı ki devrimci gevezeliğin gerçek devrimciliğe ilişkisi olduğunu da sannam. Devrim hiçbir partinin oluşturabileceğinden bir söylem değildir. Tarihsel şartlar çok nadiren devrimci olanıklar, durumları yaratır, bu durumları bir tükende kanalize edecek, zafere ulaşacak güçlü ve doğru çizgide bir parti varsa devrim gerçekleştirilebilir, aksi halde sonu ypranma, yeniligidir. Devrim ne ithal edilir ne de yapay olarak tezgâhlanabilir.

Bugünkü aşamada Türkümüz'in gelişmesinin ilk koşulu demokratik bir ortamın yaratılmasıdır, Özellikle 12 Eylül anayasal çerçevesinden ulusumuza kurtarmaktır. Sendika ve dernek özgürlüklerinin sağlanması, sosyalist partilerin çalışabileceği, basın ve yayının özgür olabileceği bir ortamın oluşması gelişmemizin ilk şartıdır; işkencesiz, fışış bir Türkiye gerçek bir ihtiyaçtır, sol için genel nefesdir. Dünya sol literatüründe bunun ismi vardır: Burjuva Demokratik Devrim. Yüzyılın dünyamızda bunun savunucusu artık burjuvazi değil, işçi sınıfıdır, halktır. Bu bakıma program taslağında demokratik görevlerin vurgulanmasına şahşemak gereklidir. Bugün için ilk devrimci görevimiz budur, bu demek değildir ki, sınıf bilincini verme, sınıf savasını yönlendirme ikinci plana itilecektir.

Aşırı devrimci sloganlarla gerçek devrimciliğinambaşa şeyleştir. Sargin ve Kutlu arkadaşlarımızın atlığı adının doğruluğu yaratıkları tepki tarafından kanıtlanmıştır. Kaldı ki bugün bazı başka eğilimler de kendiliğinden sönmektedir, örneğin anti-Sovyetizm

bunlardan biridir. Halli Berkay arkadaşımın cesur özeleştirisi bunun önemli bir göstergesidir. Sosyalist Parti ise bir yaşamadır, hatta bir bakıma gereklidir, faydalı bir aşama çunku yaptığı zorlama Anayasa Mahkemesi'nin bu konuda karar vermesini zorlamıştır, buna yol açmıştır. Arkadaşları da yabancı bulmuyorum, geniş bir birleşmenin dışında görmüyorum. Yurt dışı partileri için de aynı şey söyleyilebilir. Dev-Sol, Dev-Yol için de oyle, onların eylemlerinin büyük bir bölümü 12 Eylül öncesi faşizmini dengeledi, hatta bir ölçüde onu sürdürdü, ancak o eylemlerin bugünkü şartlarda bir doktrin olarak yorumlanması yanlış olur. Kaldı ki, dün Dev-Yol ortak savunmasında bu eylemlerdeki polis provokasyonu payı açıkça sergilendi.

Stalinist, Troçkist, Maoist, Kastrocu, Enverci akımlar da var Türkümüz'de, bunlar hakkında da bir iki söz söylemek isterdim. Stalinizm ve Troçkizm Sovyetler Birliği tarihinde, 1922-1937 yılları arasında güncelliği olan bir sorundu, bugün ise ancak sosyal tarih yazmak bakımından önemleri vardır. Binalar 1922'den sonrası Sovyet toplumunun gelişmesinde bir alternatif niteliği, bir yol arımı niteliği taşır, savaşımı Stalin kazanmış, tarih onun yolunu izlemiştir, bugünden erişilmiştir. Güncel olarak ikisini yazalarını, polemiklerini, eylemlerini incelemek, arkalarında hangi sosyal güçlerin yer aldığı belirlemek başka birsey,ambaşa sosyo-ekonomik şartlarda ve tarihsel bir dönemde Türkümüz'in sorularını çözümlemek apayrı bir seydir.

Mao, Castro, Enver Hoca, hatta Tito belirli tarihsel rastlantılarda, belirli ülkelerde liderlik etmişler, devrimci görevlerini sürdürmüştür. Hicbirinin içinde bulundukları şartlar ve dönem bugünkü Türkümüz'in şartları ile uzaktan yakından ilişkili değildir. Koca Çin devriminden 38 yıl sonra Çin de insan başına milli hasila 150 doları pek aşmayan geri turaktırılmış bir ülke olma sınırını delmemiştir, üstelik bugünkü haliyle Mao ile irtibatı tıpkı konusudur. Castro devrimi adeta bir "kaza" sonucu oluşmuştur, ABD emperyalizmi hareketi yanlış değerlendirmiştir, gelişmesini engellememiştir. Castro ise iktidara geçtikten sonra hareketin içindeki sağ kanadı ezip solu iktidara getirmiştir, o kadar ki, sağ kolu Guevara Bolivya'da aynı şeyi denemiş ve bir şey yapamamıştır. Enver hoca ise Avrupa'nın en geri, küçük bir ülkesinde halkın için büyük işler başarmış ve herkese, hatta sosyalist ülkelere de kafa tutmuştur, o kadar ki hâlâ bugün Arnavut yöneticileri Sovyetler Birliği hakkindaki değerlendirmelerini teorik olarak değil, kendi iç politikalarının, özgün politikalarının savunması için yapmaktadır.

Bunları söylemekle, herbirinden, geçmişten ve sosyalist ülkelere gelişmelerinden dersler çıkartmamız gereğini de vurgulamalıyız, bu şarttır, ancak Marksizm-Leninizm'i kendi ulusal şartlarımıza uygulamak, onu yöntem olarak kullanmak zorundayız. Marx, olaylar tarihinde ilk kez dram olarak gelişir, yinelemenleri ancak komedi olur,mealinde bir türce kullanmıştır. Bizde Stalinçılık, Troçkistlik, Maoçılık, Kastroçılık, Enverçilik, gayretkeşlikleri ancak komedi kapsamına girer. Sosyalizmde kopyacılık yoktur.

Her grubun savasına, içten savasına

ancak saygı duyarım, ancak grup ve kişi nedenlerinin bir tarafa bırakıp, ayrılıklar bir tarafa bırakıp batmaka olan gemimizi kurtarmak için en çok özveriyi ve gayreti göstermemiz başarı için ilk adımı teşkil eder. Sosyalistler mutlaka asgari müsterekler etrafında birleşmeli, diğer sınıf ve ziymelerin temsilcileri ile olanak dairesinde demokratik geniş cephemizi kurmalıdır, bu 1919'ların, 1946'ların unutulmaz dersidir. Bu demokratik cephede, demokratik şartların oluşturulması için millete verilecek olan savasında etkin olabilmek için, savasının sonuna dek sürdürilebilmesi ve yarı yolda kalmaması için mutlaka birleşik partimizi kurmalıyız. Bu olusumun bayraktarlığının Sargin ve Kutlu en hayliyeti şekilde üstlenmişlerdir, söz konusu olan onlar değil doğru tavizsiz devrimci çizgidir. Asgari müsterekler etrafında en geniş cepheyi kurmak ve demokrasi savasında başı çekerek güçte olmak Türkiye'nin bugünkü durumunun zorunu kaldıgı bir görevdir bütün Türkçeli sosyalistler için.

Celal A. Kanat: Yasallaşma ve birleşme süreci arasında kopmaz bir bağ var

Bugün TBKP çatısı altında birleşme yolunda önemli adımlar atmış bulunan TIP ve TKP ile TSİP tarafından yapılan 16 Haziran 1988 tarihli Ortak Açıklama, Marksist solun geniş kesimlerinin uzun bir zamandır beklediği ve uğrunda çaba harcadığı bir gelişmeyi duyurmayı: TIP-TKP ile TSİP arasındaki birleşme süreci geri dönürülemez bir noktaya ulaşmıştır.

**TİP-TKP ve TSİP
arasındaki birleşme süreci
geri dönürülemez bir
noktaya ulaşmıştır.
Böylesi bir gelişmeyi
olumlu karşılamamak
bütün Marksistler
açısından mümkün
değildir.**

Böylesi bir sürecin henüz bitmemiş olduğunu göz önüne alırmak, onun Marksist sol ve bir bütün olarak ülkemizin geleceği açısından içerdigi tüm olanakları simdiden, bütün boyutlarıyla kestirmenin oldukça zor olduğu ortadadır. Ancak, bunlardan kimileri daha bundan bile kendini duyumsatmakta, haber vermekteydi.

Oncelikle, bu türden bir gelişme Marksist solun tüm potansiyelini ortaya sermek ve bu,

katılan her bir parti ya da akımın güçler toplamından çok öte bir şey olacaktır. Bu yolla, Marksizm ülke politikasında ve toplum yaşamında ağırlığı chiyulan, etkisi kaçınılmaz ve vazgeçilmez bir oğe olarak ortaya çıkabilecek ve yalnız iç politik yaşam, temel hak ve özgürlükler alanında değil, dış politika, ulusal güvenlik, silahsızlanma gibi bugün etkisinin çok sınırlı olduğu konularda da hesaba katılması zorunlu bir güç konumuna yaklaşacaktır.

İkincisi, bu süreç Marksist partilerin toplumsal meşruiyetinin temellerini sağlamlaştıracak, onların kamuoyu gözünde vazgeçilmesi, yasaklanması olanaksız kuruluşlar durumuna gelmesine katkı yapacaktır. Böylelikle, Marksist partilerin yasal meşruiyeti, yasalığa kavuşma yolları genişleyecektir, yasallık adeta ele geçirilmiş olacaktır.

Bununla bağlantılı olarak, Marksist solun gerçek anlamda yükseltilememesi olanakları da genişleyebilecektir. Bu durum, Marksist hareketin işçi sınıfı hareketiyle birleşme, buluşma yolunda yaptığı en etkin girişimi barındıran 1960'lardakine benzer, ancak nitele açıdan ondan çok daha derin bir sürecin yaşanmasını getirebilir.

Dördüncüsü, birleşme süreci doğruların sahiplenilmesi ve geliştirilmesinin yanı sıra, geçmişteki hataların ve eksikliklerin aşılması da içereceğinden, taraflarda ve sonuca, bir bütün olarak Marksist solda oteleştirol yaklaşımının gelişmesi, bilimsel kuşkuculuğun yerlesmesi ve yanlışlıkla kompleksinin ortadan kaldırılması mümkün olacaktır. Bu işe, bir yandan, sol kesimde daha iyi bir karşılık anlayışının olgunlaşmasına, yapıcılık ve görüş alışıverişinin gelişmesine ortam hazırlayacak, öte yandan da, böylesi bir ortam koşullarında, devrimci kuramın daha da geliştirilmesine, özgür ideolojik çalışmaların ve araştırmaların yapılması olanak sağlayabilecektir. Bunun bir yan ürünü ise, özellikle 70'lerin sonrasında ülkemizde ilerici, Marksist yönelik aydınlarla devrimci sol arasında iyice zayıflamış olan iletişim yeniden güçlendirilmesi olacaktır. Nesnel koşulları zaten yeterince var olan bu gelişme, Marksizmin uluslararası çapta başlığı yeniden yapılmasına sürecinde, esasta tek ve bütünsel olan Marksizmin çok-birciñli uygunluğunu yaratıcı formülasyonlarını uretecek ve yeni perspektifler, yeni açılmlar sağlayacaktır.

TİP-TKP ve TSİP, Ortak Açıklama'larında, gerçekte de, "İşçi sınıfı siyasetinin özgür yasal çalışma yürütmesinin bu bakımından özel bir önem kazandığı saptamasında birleşmekte" ve yasallaşma sorunu ile birleşik partinin işlevsel ve etkin olabilmesi arasındaki stiki bağlara işaret etmektedirler.

Yasallaşmanın içerdiği ve yukarıda da kısmen işaret ettiğimiz olanaklar biliniyor. TSİP Genel Başkanı A. Kacmaz'ın da dile getirdiği gibi, yasallaşma ile yasal parti kurulması arasındaki ilişki de ortadadır.

Bence, yasallaşma ile birleşme süreci arasında kopmaz bir bağlantı vardır (en azından

bugünkü koşullarda). Bu dialektik ilişkidir ki, yasallaşma ve birleşme süreçlerinin ayrılmazlığını getirmiştir. Bunu betimlemek için, Marksist solda politik birliğe yönelik ilk adım olan TBKP girişiminin yasallaşma konusuna yaptığı etki irdelenebilir.

Bu girişim ve bunu gerçekleştirmek üzere ülkeye dönen iki politik liderin karşılaştığı durumun ve onlar aleyhine açılan dava sonucunda yükselen ve geniş boyutlar alan dayanışma hareketinin yasallaşma üzerinde ne denli olumlu bir etki yaptığı açık değil midir? Bu dayanışma ile birlikte, iki politik liderin kişiliğinde tüm politik tutukluların derhal salıverilmesi, Marksizme yasal etkinlik hakkı tanınması, insanlık dışı, antidemokratik uygulamaların sona erdirilmesi ve bu cümleden olmak, Sosyalist Parti üzerindeki baskı ve engellerin kaldırılmasına ilişkin istemler böyleselikle tüm uluslararası kamuoyunun gündeminde ön sıralara yerleştirmiştir.

Kişisel olarak ben, yasallaşma ile birleşme süreçleri arasındaki dialektik ilişkide ağırlıklı, belirleyici yanının birleşme sürecinin sonuçlandırılması, en azından belli bir optimuma ulaştırılmasında yattığım düşünüyorum. Bunu birkaç nedeni vardır:

a) Politik birliğin amlan optimuma ulaşırılmış savasının ve buna ilişkin eğitümlü eylemlerin yasallaşma özneleri olan partileri daha da güçlendirerek ve bunlara karşı antidemokratik girişimlerin geriye alınmasına katkıyıpacaktır.

b) Ağırlığın, belirleyiciliğin, "ilk hareket noktası"nın yasallaşmaya kaydırılması, daha doğrusu, bunun birlik sürecinden kopartılması durumunda, boylesi bir yaklaşımın, henüz ayrı birimler durumunda bulunan parti ve akımlar için söz konusu olduğu düşünülebilir, birleşme sürecini en azından zorlaştıracak bir "rekabet ortamı"na yol açabileceği öne sürülebilir ve bunun, boş bir kuruntu olmadığı da geçmişteki deneyimce doğrulanmıştır.

c) Politik birliğin belli ölçütlerde de olsa sağlanmasının kamuoyu önünde uyandıracağı etkiler hesaba katırsa, boylesi bir yapının yasalı kazanmasının gørece hem daha kolay hem de daha kalıcı olduğu baştan söylenebilir.

Vineleme pahasına belirtmem gerekiyor ki, bu ilişki, bu "şıralama" mekanik, her durum ve koşulda geçerli bir bağıntı olmaktan uzaktır. Günümüz ortamıyla bağlıdır ve herhangi bir Marksist akımın yasallaşma savasını ne engelleyici, ne de arka plana atıcı bir imaya yüklidir.

Politik birlik sürecinin somut bir sonucu olup, solun mümkün en geniş kesimlerini kapsayacak bir partinin özellikle net bir ivedi istemler programına sahip olmasının zorunludur. Bu program, her şeyden önce, yalnızca işçi sınıfının değil, bu yönetimden acı çeken tüm insanların haklı ve ivedi istemlerini içermeli, bunları gerçekleştirecek bir politik yönetimi öngörmelidir. Yaşamın her alanında köklü demokratik dönüşümlerin gerçekleştirilmesi, bir avuç dev tekelin, dev holdingin ve binalarla bağlı büyük bankanın güçlerinin sınırlanması, geniş halk kesimlerinin ekonomik ve toplumsal durumunu düzeltmesi, temel insan hak ve özgürlüklerinin önündeki engellerin temizlenmesi, işçi sınıfı ile obur çağın insanlarının çalışma ve yaşam koşulları-

nın iyileştirilmesi, sendikal yaşamı kısıtlayan düzenlemelerin kaldırılması, antidemokratik uygulamaların derhal sona erdirilerek, tüm sonuçlarının giderilmesi, ülkemizi tehlikeli maceralara sürükleyebilecek emperyalist odakların etkinliklerine karşı duyarlığın artırılması ve Türkiye'nin bu tür senaryolarda yer almasının önlenmesi, dünyada ve bölge de barışın, silahsızlanmanın, karşılıklı işbirliği, güven ve dostluğun egemen olduğu bir ortamın yaratılması, şovenist, irkçı ve militarist çevrelerin etkisizleştirilmesi, kültür, çevre ve genel insanlık sorunlarına gerekten özenin gösterilmesi, gençlerin, kadınların ve çocukların özgür sorunlarının köklü biçimde çözülmesi, aydınların, köylüğün, esnaf ve zaferkarların, teknik elemanların, kentsel kamanların, ülke ekonomisine katkı yapan iş çevrelerinin içinde bulundukları sıkıntılardan aşılması için somut düzenlemeler getirilmesi, vb. vb. bu tür ivedi istemler arasındadır.

Bu tür istemleri programatize etmek, politik birlik sürecini derinleştirmek ve temel amaç olan sosyalizmi gerçekleştirmeye yönelik somut anlayışlar geliştirmek açısından, kuramsal ve ideolojik temelin daha da pekiştirilmesi zorunludur. Bu işe hem eğitsel hem de pratik etkinliklerin iyi düzenlenmesini getiriyor.

Bence, somut ortak eylemlerden işe başlamak ve böyleselikle, karşılıklı dostluk ve dayanışmayı, anlayış birliğini, toplumsal - psikolojik kaynaşma düzeyini ve "birliği güçlendirmek" başka bir yol olmadığını" bilincini daha da güçlendirmek gerekiyor. Ortak etkinlikler çerçevesinde düşünülebilecek girişim modelleri olarak basın - yayın - dağıtım alanında işbirliği biçimlerini geliştirmek, Kültürel Sargin davası ve tüm politik tutuklularla dayanışmanın daha da güçlendirilmesi, ortak toplantılar örgütlenmesi, yaşam örgütlerindeki tutumların daha iyi uyumlendirilmesi, yurtdışındaki politik göçmenlerin daha etkin eylemler düzenlemesine katkı yapılması, uluslararası platformlarda ortak girişimlerde bulunulması, vb. düşünülebilir.

Ülkemizde Marksist solun geçirdiği deneyim ve verdiği kayıpların boş gitmediğini göstermek için, birleşme ve yasallaşma süreçlerini akıcı bir tarzda sentezleştirmek, solun hentüz kullanılmamış olan reel potansiyellerini harekete getirmek ve ona ülkemiz politik yaşamında hakkı olan yeri sağlamak bence hem olanaklı hem de zamanı çoktan gelmiş, zorunlu bir görev niteliğindedir.

Gencay Gürsoy: En geniş Marksist çerçeve

►TBKP (TİP-TKP) ile TSİP'in başlattıkları birleşme çalışmaları Marksist solun birliği açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Once, sürdürmek olan davranışları nedeniyle TBKP ile ilgili eleştirel görüşlerimi bütün açılığı ile dile getiremeyeceğimi ve soruların sınırlarına sıkı sıkıya bağlı kalmayacağımı, örneğin "Marksist solun birliği" meselesini, Sa-

dün Aren, Kenan Somer ve Vedat Pekel'in geçen sayıda yayınlanan yanıtlarındaki ortak anlayışla birlikte ele alıp tartışacağımı belirtmem gerekiyor.

Sadun Hoca'da "Türkiye'de Marksist sol ya da geleneksel Marksist hareketi TKP, TIP ve TSİP'in temsil ettiği" şeklinde ifadesini bulan bu anlayış, Kenan Somer'de biraz daha kesinleşerek, söz konusu kompozisyonun adı "devrimci Marksistler" oluyor ve üzerinde tartışılan "yeni yasal parti"nın "devrimci Marksistlerin birleşme ve yasal partileşme sürecinin konjonktürel bir uğradığım oluşturacağı" vurgulanıyor. Kenan Somer bu oluşumu dışarıdan destekleyecekleri "uygun bir ıslupla alaya almayı da ihmali etmiyor: "Destek veren altı bulsun". "Halâskâr münevveran grubu" vb.

Vedat Pekel'in yanımda durum daha da berraklaşıyor: "Marksist sol kapsamına TKP, TIP ve TSİP girmektedir. Böyle bir yaklaşım ne sektördeki ne de - az olsun benim olsun - anlayışıdır. Bu ülkemizin tarihsel gerçekliğidir" diyor Vedat Pekel ve TBKP-TSİP birliğinin oluşturduğu Marksist çekirdeğin "daha geniş bir birlik içinde erimesine (likidasyonuna) yol açabilecek birlik arayışlarından 'titizlikle uzak durulması" gerektiğini vurguluyor.

Burnundan kıl alırmayan, Marksist solcuğu TKP, TIP ve TSİP'in tekeline göre bu blok tavrı sonuç olarak Türkiye'de bu üç parti dışında, tanımlanan niteliklere sahip başka Marksist kaldı işe, onlara "gelin TBKP'ye itihak edin" mesajını veriyor. Bu sıfata layık görülmeyen "solcu"ların görevi ise "TBKP'nin yasallaşması için demokrasie giden yolları temizlemekten" ibaret. TBKP ve onun yakın çevresinin kendilerini hangi "devrimci Marksist" çerçeveye yerleştirdiklerini, programlarını nasıl bir "devrimci Marksist" anlayışla kaleme aldıklarını, uluslararası parti hiyerarşisinin ön sıralarında yer alan liderlerine düzenli bir şekilde "doğum günü kutlama" mesajları göndermek dışında hangi devrimci "Marksist geleneği" temsil ettiklerini bilmiyorum. Ama eğer onlar da "Marksist solun birliği" konusunda Sadun Aren, Kenan Somer ve Vedat Pekel'in açıkladıkları anlayışı paylaşıyorlarsa, TSİP de bu birliğin üçüncü ayağını oluşturacaksa, hem TSİP'e hem de Türkiye'deki Marksist solun daha geniş boyutlu işbirliği yolunda beslenen soluk umutlara yazık oldu demektir. Çünkü TSİP yöneticileri uzunca bir sürelerdir TKP'den, (ve TBKP'den) oldukça farklı bir çizgiyi temsil ettiklerini yazılarıyla ortaya koymuşlardır, TBKP'nin programına, yasal Marksist parti konusundaki tutuma, hatta "yasallaşma sürecinin" ilk adımı olduğu ifade edilen, "genel sekreterlerin dönüsü" eylemine karşı eiddi eleştiriler yöneltmişler ve bugünkü çerçeveyin çok otesinde bir işbirliği anlayışı içinde oldukları belli etmişlerdi. Aslına bakarsanız TBKP ile TSİP'in "birleşme çalışmaları"nın müjdelendiği günlerde de bu tayı bir oranda sürdürmüştürler. Ahmet Kaçmaz'ın Görüş'ten daha geçen sayısında çıkan "Yasal Parti, Yasallaşma" başlıklı yazısında bile yaklaşım farkları ortaya çıktı.

Şimdi, bütün bu yazınlardan (ve söylemenlerden) sonra bu cephede nasıl bir birlik gerçekleştiriliyor, bilmiyorum.

► Söz konusu partiler "yasallaşma ve yasal parti sorununda en geniş Marksist çevreler tarafından yürütülecek çalışmanın desteklenmesi"ni ifade ediyorlar. Yasallaşma ve yasal parti konularını sosyalist solun birliği açısından nasıl değerlendirdiyoysunuz?

Yine yanıldan yola çıkmak istiyorum. Çünkü daha kestirme olacak. Kenan Somer, ilk iki sorudaki "Marksist sol" ve "Sosyalist sol" deyişleriyle "yasallaşma ve yasal parti" kavramlarının "özdürde yanlış olmayan" bir ayrimı vurgulamak için "özenle" seçildiğini ileri sürüyor. Anlaşılmıyor ki, Kenan Somer'e göre, soruyu hazırlayanlar, Marksist sol derken, TBKP ve TSİP'i, sosyalist sol derken de bunların dışında kalanları (bizim gibi herhalde) kastediyorlar. Somer bu ayrimı uygun buluyor ama "yasallaşma" ile "yasal parti" süreçlerini, aynı projenin kilometre taşıları olarak görüyor.

Ben de aşağı yukarı bunların tersini düşünüyorum. Marksist sol ve sosyalist sol ayrimi yerine, "Sovyetçi ve Sovyetçi olmayan sol" ayrimı yapılsaydı, fazla bir itirazım olmazdı. Ancak o zaman da, "Sovyetçi sol" deymiş Gorbacov öncesi dönemler için geçerli olan ve bugün artık "kadük" sayılması gereken bir deyim olarak günümüz gerçekini yeterince anlatamazdı. Zira herkesin bildiği gibi, Sovyetler artık Sovyetçi değil (bu ifade Aziz Nesin'e ait). Soruyu hazırlayanların ger-

çekten bu "cinsifir" titizliği gösterip göstermediklerini bileyem ama, Kenan Somer böyle söylediğine göre herhalde bir bildiği vardır diye düşünüyorum. O zaman da bu dergiye sürekli yazı yazan biri olarak kendimi istemem-bazı seyleri en son duyan safların safına yerleştirmem gerekiyor.

Yasal parti ve "yasallaşma" meselesine gelince, burada da Kenan Somer ve Vedat Pekel'in tersini düşünüyorum. Yasal sosyalist parti, bana göre, Türkiye'nin ve dünyanın bugünkü gerçekleri işliğinde, işçi sınıfı ideolojisini, olabilecek en geniş Marksist çerçevede yaşama geçirmeyi hedefleyen, en geniş anlamda coğululuğa izin veren, sosyalist demokrasiyi belli bir geleceğe ertelemeden kendi iç dinamikinde yaratıp geliştiren, enternasionalizmi ancak işçi sınıfı partilerinin esit koşullardaki işbirliği temelinde dünyayı ve yaşamı değiştirmeye perspektifi olarak anlayan bir projedir.

TBKP'nin yasallaşmasının önünde engellerin kaldırılması, iki genel sekreterin ve 12 Eylül adalarının mahküm ettiği tüm siyaset hukuklu ve hükümlülerin özgürlüklerine kavuşması elbet bu partinin demokrasi mücadeleşinin ana hedeflerinden biridir ama herhalde amacı "emanet" bir an önce TBKP çevresinde kurulacak bir partide devretmek olmalıdır.

Oya Baydar, Gönül Dinçer, Aydin Engin, Hasan Gürkan, Alaattin Kılıç, Zülal Kılıç: Çağdaş Marksist parti anlayışımız

Yukarıdaki imzalar, soruşturmanızı görüş ve önerilerini ortaklaşa oluşturduklarını bildirek ortak bir metinle katıldılar.

Türkiye Marksist sol, uzunca bir süredir, legal birlik partisinin geregini ve olanaklarını tartışıyor. Son dönemlerde yoğunlaşan tartışmalar sırasında, böyle bir partinin olağanlık ve gereklilik olduğunu savunan hayatı geniş bir Marksist sol çevrenin varlığı ortaya çıktı. Artık, olağanlık gerçeklige çevirmek için neyin nasıl yapılacağına tartışılacağı yeni bir aşamanın koşullarının olgunlığı söylenebilir. Birlikte getireceği yeni sorun ve tartışmalar bir yana, TBKP (TIP-TKP) ve TSİP'in "birleşme" ve "legalleşme" yönünde artıkları son adımlar da, yeni bir aşamaya işaret etmektedir. Yeni bir aşamaya verilmeye çalışılan bir cevap olarak görülebilir.

Konu üzerinde düşünmeye, tartışmaya, fikir geliştirmeye çalışan bizler de, çağımızın ve Türkiye'nin nesnel durumu ve koşullarının Marksist solun, göçünü çağdaş (yeni tip) bir partide birlestirmesini gereklilik ve olağanlıklığı görüşüyoruz. Günümüzde solun örgütlenmesini gündeme getiren tüm çevrelerin, örgüt ve kadroların, hepimizin, göçlerin birleşmesini içtenlikle savunaların böyle bir süreçte gireneceklerinin temel nedeni, bizce, kurulması hedeflenen yeni yapının ne olduğunu,

onun yapılması ve kimliğinden ne anlamamız gereğini yeterince tartışmamış ve belirlenmemiş olmamızdır. "Bir komünist parti, bir de sosyalist parti mi olacak" türünden soruların da, TBKP-TSİP birleşme çalışmalarında ve bu partilerin yetkililerinin yazılarında ifade edilen bir yanda üç partinin birleşip "Çağdaş bir komünist parti" oluşturmalı, ote yandan kurulacak bir legal sosyalist partiye destek verme iki seçenekin de temelinde,

"Çağdaş Parti" kavramının, açıklıkla tanımlanmamış olması vardır.

Çağdaş Marksist (komünist) parti kimliğini geleneksel parti kimliğinden ayıran nedir? Bizce tartışmalar önce bu konuya yoğunlaşmalı, yeni partinin kuruluş süreci bu tartışmaya başlatılmalı ve bu noktada varılacak açıklık üzerine inşa edilmelidir.

Bugün Türkiye'nin ihtiyacı olan, kitleleri hak ve özgürlükleri için, sosyalizm için mücadeleye sükoblilecek ve alternatif gösterebilecek partinin "çağdaşlığı" ni nasıl kavradığımızı tartışma platformuna getirebilmek için, ►►

Kadroların askerleşmesini sağlamalık ve erdem sayan anlayışın yerine, farklı görüşlere eşit haklarla ve özgürce yer veren, ayrıntılarda birliği şart koşmayan bir yapının sürekli bölünme ve ayırmaların panzehirini getireceği düşüncesindeyiz.

bunca yıllık örgüt deneyimlerimizden sonra neleri reddetmemiz, Türkiye Marksist solun neleri reddetmesi gerektiğini düşünmediğimizi açıklaymak istiyoruz. Türkiye ve dünya komünist hareketinin tüm deney birikiminden yararlanmak ve tüm olumlu mirasına sahip çıkmak kaydyla, reddetmemiz gereken bir miras da bulunduğunu kanıtlıyoruz.

Türkiye sosyalist-komünist hareketinde örgütlerin ve kadroların gelişmesi üzerinde olduğu kadar sosyalist ahlâk ve insan üzerinde de büyük tâhribata neden olmuş; mecbur kalınan bir konuma yöntemi olarak değil başta başına bir yönetim biçimini, bir parti anlayışı olarak benimsenmiş konspiratif parti isleyişi; gizliliği partililerden, yanı işin asıl sahiplerinden gizliliğe dönüsüren anlayış, gizlilik zemniyesi altında keyfiliğin meşrulaştırılması, öncelikle reddetmemiz, artık kurtulmamız gereken bir "miras"tır.

Kadroları bir çarkın dışlarından ibaret gotten, onların özgürce düşünme, tartışma, ilkiğe getirmelerine ipotek koyan, onları mücadelenin özüne ve kendi örgütlerine yabancılaştırılan ve tüm bunları içi boşaltılmış, biçimsel bir disiplin kavramı ve aslında bir araç olan partinin festivitelerine dayandıran örgüt anlayışım reddetmemiyiz. Bürokratik bir hiyerarsiye parti bütününe yerine geçiren, kitleden, sınıftan, hatta parti görevinden kopmuş antodemokratik, Stalinist isleyişi: aşağıdan yukarı doğru oluşan kolektif iradenin yerini bürokratik buyrukçuluğu aldığı örgüt modeli, reddetmemiz gerekligine inandığımız miras parçalarıdır.

Neleri reddetmemiz gerekligine ilişkin düşüncelerimiz, aynı zamanda kurulacak partinin "çağdaş" kimliğinin bize zorunlu öğelerini de belirliyor: çağdaş Marksist partiyi geleneksel Marksist partiden ayıran temel özellikleri, kuşkusuz öncekile içinde bulunduğu tarihsel dönemin, çağımızın karakteristik özellikleri belirleyecektir. Gelişmelerin ve süreçlerin olaganüstü karmaşıklığı ve hızlandırılmışlığımızda, partinin çağdaşlığı ve devrimciliği, çağın karmaşık ve hızlı değişim süreçlerini kavrayıp bunlar üzerinde etkili olabilecek bir orgulse yapı ve is-

leyiş sahip olmasına belirlenir düşüncesindeyiz. Bu yapı ve isleyişi nasıl olacağını, çağdaş partinin kimliğini, Türkiye Marksist solunun, mümkünlüklerin en geniş katımla kolektif biçimde saptaması gerekligine inanıyoruz. Burada sadece, GÖRÜŞ Dergisi'nin sorularına cevap verebilmek için, konuya ilişkin ilk düşüncelerimi tartışma platformuna sunmak istiyoruz.

Bugün Türkiye'nin ihtiyaci olan, Marksist solu marjinallikten çıkarabilecek, kitleleri kucağılayarak ülkeyi devrim ve sosyalizm yoluna sokabilecek partinin Marksizm temelinde sosyalizmi hedefleyen geniş güçleri toplayabilecek yasal ve açık bir örgütlenme olması gerekligi düşüncesindeyiz. Sosyalizmin ancak geniş yığınlarca kurulup gerçekleştirilebileceği, toplumun bugünden demokratikleştirilmesi çabalarıyla sosyalizm kuruculuğunu doğrudan bağlılığı olduğu düşüncelerinden hareketle, Marksist solun yeni partisinin toplumsal məsruyeti kazanmayı ve geliştirmeyi hedeflemesi gerekiyor. Egemen güçlerin, askersel darbe terin bir anda yaşadıları ilan etmelerine dayanık-

ılık, ancak geniş güç ve kitlelerin partinin mesruyetine inanmış olmalarıyla, ona sahip çekmalarıyla sağlanabilir. Partinin yasallığını günümüz koşullarında bu amaca varmanın bir gereği olarak gördüğümüz için öneriyor ve yasallıkta, düşünce ve eylemlerini varolan hukuk düzeni içinde sınırlamayı değil bu sınırları genişletip aşmak için mücadele vermeyi anlıyoruz.

Marksist solun birlik partisinin, demokratik ve açık bir isleyişi sahip olması gerekligi düşüncesindeyiz. Demokratiklik ve açıklik kavramı, kamuoyuna, kitlelere açıklık olduğu kadar örgütün kendi iç isleyişinde açıklık ve en geniş demokrasi olarak kabırıyoruz. Bilimsellik temelinde, hiçbir konunun tabu sayılmadığı, özgür düşünce üretme, tartışma, kolektif yaratma ortamında, insan ögesinin ön plana çıktığı, şekilli bir bürokratik isleyislerden arırmış, karar süreçlerinin özgür bir ortamda aşağıda yukarı geliştiği bir yapı öneriyoruz. Herkesin aynı biçimde düşünmesini, kadroların askerleşmesini sağlamlaştırmak ve erdem sayan anlayışın yerine, farklı görüşlere eşit haklarla ve özgür yer yerine, dolaşıyla politik stratejiler ve programatik konularda ayrıntılarda birlikleri şart koşmayan, bunların parti içinde tartışılıp sürekli geliştirileceği bir yapının, kimilerinin sandığı gibi doğruluk ve şövalme değil, aksine Türkiye Marksist solunun acısı çektiği sürekli bölünme ve ayırmaların panzehirini getireceği düşüncesindeyiz.

Marksist solun legal birlik partisi için arayışlara, öncelikle çağdaş Marksist parti anlayışını tartışarak, kolektif biçimde oluşturarak yeni bir ivme kazanılabılır. Program ve politik stratejiler çok farklı Marksist örgütlerin tütük ve isleyişlerinin olagandırı benzerlikler taşıdığı, örgütel yapı ve isleyişlerinin benzer sıkıntılarından muzdarip olduğu açıktır. Bu da ilk tutulacak halkın hangisi olduğu konusunda bizlere ipucu vermektedir. Bu söylemeklerimizden, Marksizm temeli ve sosyalizm hedefinde anlaşanların ideolojik-politik birlik arayışlarından vazgeçmelerini önerdiğimiz anlayıçıkırmamalı, sadece programatik görüşlerin ayrıntılarının aynı partide birleşmeye engel olmayacağı düşündüğümüz anlaşılmalıdır.

Yeni partinin kuruluş biçiminin, onun yapısının, isleyiş biçimini, kimliğini doğrudan etkileyeceği, başka bir deyişle, Marksist solun birlik partisinin nasıl kuruluyorsa oyle bir çevre kazanacağı görüşümüzdeyiz. Yasal, açık, demokratik bir Marksist partide vardıracak kuruluş ve yapılması süreci de, demokratik, açık, en geniş katılımlı sağlayıcı olmak zorundadır. Meycut hiçbir örgütün ve ne kadar saygın olursa olsun, hiçbir kişinin damgasını taşıyan ama mümkün olan en geniş marksist çevrelerin ve kişilerin, su anda bir örgütne mensup olsun veya olmasın böyle bir birliği amaçlayan her devrimci Marksist kadronun daha kuruluş aşamasından başlayarak tartışmalara ve oluşuma eşit haklı ve demokratik katılımla olacak bir parti ve ancak böyle bir parti, kuruluşundan sonra da çağdaş parti kimliği kazanabilir.

GÖRÜŞ Dergisi'nin soruşturmasında yer alan temel soruya bu düşüncelerimizin başında cevap vermemi deneyecek olursak, bize, legal birlik partisine giden süreci "örgütlerin birleşmesi" süreci olarak, ele almak, mevcut örgütlerin yapı ve isleyişi nedeniyle, Türkiye Marksist solunun mümkün olan en geniş kesimlerinin değil de birleşen örgütlerin yöneticilerinin katılımı ve birleştiği bir süreç ve bu oluşum sürecine benzeyen bir partiye razı olmaktadır. Böyle bir süreçten, olsa olsa, katılan örgütlerin tüm sorunlarını ister isteme içine taşıdıkları "yükardan aşağı" kurulmuş bir örgütler koalisyonu çıkabilir. Öte yandan, birleşme çabalarına giren, çalışmaları başlatıklarını açıklayan TBKP ve TSİP'in, bir yandan bu çabayı sürdürürken bir yandan da Türkiye'de kurulacak bir sosyalist parti desteklediklerini açıklamaları, konuya hemen açıklık getirilmesse önumürdeki dönemde gerekli yararı ve tartışmalara yol açacak olan, geçmişte zararı gördüğümüz, bir "asıl" komünist parti, bir de ayrıca sosyalist parti gibi hiçbir çağdaş gerçekliği ve geçerliği olmayan suni bir iki başlığı yol açacaktır. Bize göre, bir yandan TBKP-TSİP birleşmesi için çalışırken öte yandan özellikle sosyalist aydınlarından beklenen bir yasal partinin kurulmasına destek vermek, kendi içinde çelişkili, gelecekteki iki başlıklar: bundan hazırlayıcı bir tutumdur. Bugün yapılması gereken çalışma, verilmesi gereken mücadele, Türkiye Marksist solunun çağdaş birlik partisini yani tek bir partiyi oluşturma çalışması ve mücadeledir. Birleşmecit stüdyo girmiş partiler, o partilerin yöneticileri ve kadroları yeni bir parti içinde tüm Türkiye Marksist soluya buluşmayı, o parti içinde erimeyi kabul ettikleri ölçüde sorunun çözümü kolaylaşacak ve bu partilerin arasında oluşturacakları birlikte katılımaya nesnel ve özel nedenlerle bugün için hic de hazır ve yakın olmayan oldukça geniş Marksist çevre ve kişilerin de, aynı zamanda kendi eserleri olarak da göreceleri birlik partisi içinde yer almaları sağlanabilecektir. Peki bu söylemeklerimizden, legal birlik partisinin kuruluş hazırlıkları sırasında, yani daha başlangıçta var olan örgütlerin hemen largedilmesini zorunlu gördüğümüz mü ciòyor? Biz bu aşamada, daha ilk adımda bunu istemek olanaklı ve gerçekçi değildir. Ancak, birlik çalışmalarında içinde olan partiler, daha başlangıçtan, kurulacak yeni parti içinde ona katılacak her örgüt ve kadro ile eşit haklarla yer alıp erimeyi kabul edebilmeli, hatta bunu hedeflemelidirler. Attıkları adımları buna göre atmam, Marksist solun geniş birlik partisi çalışmalarına iştirme vermem, ona katılmadırlar. Böyle bir yaklaşım bir kez kabul edilirse, sonrası büyük ölçüde teknik düzenleme ve çözümlere, böyle bir birliğin gerekliliğine inanan en geniş çevre ve kadroların oluşuma aktif katılımının yollarını üretmeye kahyorum. Sosyalist basında açık tartışmalar, konferanslar, toplantılar ve tabii yukarıda anlatıma çalıştığımız genişlikte, birlik çalışmalarına tüm katılabilecekleri temsil edebilecek nitelik ve genişlikte bir "çalışmaları başlatabilecek çağrıları kuruluşun" yapacağı çağrı, bu çağrıyı izleyecek "çağdaş parti"nın yapısı, kimliği ve geniş hatt programı konusundaki tartışmaların örgütleyip koordine edecek geçici yurt içi ve yurt dışı komiteler, kurulacak partide ilişkin tüm konuların tartışılacağı bir platform yayımı, ilk aklı gelen yol ve araçlar oluyor. Kişi veya örgütler olarak vesayet altıksızlıklarından, örgüt sözleşmelerinden, düşünce bağınlıklarından, bilimin değil alıkanlıkların yarattığı kahpekliliklerden bir kez kurtulup da, doğrunun ve devrimciliğin tekelinin hiçbirinde olmadığı, özgür ve yaratıcı düşünmenin gereğini içten kavrayabilsek, Türkiye Marksist sol birikiminin geri kalan teknik düzenleme ve becerileri, cesaret, sabır ve direnci artık gösterileceğinden, bunun için yeterli kadro ve deney birikimine sahip olduğundan kuşkumuz yok.

Amerika, Amerika-7

“AMERİKAN RÜYASI” VE GERÇEĞİ

Amerikan anayasası ilan edildiğinde büyük tepki yaratan bir eksikliği vardı:

Temel hak ve özgürlükler yer almıyordu. Eksikliği tamamlayan emekçilerin direnmesi oldu.

Amerikan burjuva-zisinin değişmez propaganda temalarından birisi ABD Anayasası'nın bu ülkenin "en önemli ihraç ürünү" olduğunu. Marx'ın insan haklarının ilk deklarasyonu olarak nitelendiği bu anayasa gerçekten kendisini izleyen hemen tüm burjuva anayasalarında su ya da bu şekilde yansımamasını bulmuş, ilkeleri ve burjuva devlet işleyişine degezin getirdiği düzenlemeler su ya da bu oranda tekrarlanmış, ayrıntılandırılmış, geliştirilmiştir; 1787 Birleşik Devletler Anayasası esas olarak üç kaynaktan esinlenmiştir: Magna Carta, Fransız Aydınlanma düşüncesi, 13 Amerikan kolonisinin Britanya'ya karşı verdiği bağımsızlık savaşının kazanımları. Amerikan anayasasının yeni olarak nitelenen yönü ise esasen bunları sosyopolitik kurumlaşma doğrultusunda şekillendirmek bağılayıcı bir temel belgede somutlaması olmuştur. Dünya üzerinde anayasaya sahip ülkelerin neredeyse yarısının ülkenin siyasi ve hukuki yapısının temel taşıtı oluşturan bu belgeyi son otuz yıl içinde hazırladığı düşünürse, ABD Anayasası'nın 200 yıldır geride bırakmış olması gerçekten de dikkate değer bir olgu. Gelgelelim bu durum ne bu anayasının kaynaklık ettiği siyasi sistemin ve onun sosyopolitik kurumlarının istikrarlılığına ve güvenilirliğine işaret ediyor ne de ihraç edilen - gerektiğinde zorla itthal ettirilen - "Amerikan usulü demokrasi" bu anayasasının ilkeleri ve lafzı ile bağdaşıyor.

Birleşik Devletler Anayasası her ne kadar "We the People of the United States..." ("Biz, Birleşik Devletler Halkı...) diye başlıyorsa da onu kaleme alan, sınıf çıkarlarını sıkı sıkıya bağlı ve "çoğunluğun zorbalığı"na kesinlikle karşı çıkan *Founding Fathers* (Kurucu Atalar) oldu. Avrupa'ya kıyasla kapitalizmin tarihî olarak "Yeni Dünya"da bulduğu daha farklı ve daha uygun gelişime koşullarını siyasi yönden güvence alına almak ve kurum-

laşmak ihtiyacı daha Bağımsızlık Savaşı'nın sona ermesinin hemen ardından kendimi duymuştu. Anayasa'nın hazırlıkları sona ana kadar gizli tutumuş ve onsayanmasına nüfusun yüzde üçünden az bir bölüm katılmış da olsa, 1776 Bağımsızlık Deklarasyonu'nda yer alan, zorbalık karşısında başkaldırı hakkı gibi temel haklar budanmış da olsa ve niyet "Kurucu Atalar"ın halk adına hareket etme yetkisi gerçek anlamda bulunmasa da 1787 Anayasası'nın Amerikan halkın bağımsızlık savaşının kazanımlarını taşıdığı gerçektir. Kaldı ki "Kurucu Atalar" anayasayı kapalı kapılar altında ve halkı yönetimden uzak tutmak üzere formülleştirirken meydani tümüyle boş bulmadıklarını da biliyorlardı. Daha bir yıl önce 1786'da ağır borç ve vergi yükünün ezdiği yoksul çiftçilerin ayaklanmasının getirdiği tedirginliği yaşıyorlardı.ilan edildiğinde anayasının büyük tepki yaratan bir eksikliği vardı: Temel hak ve özgürlükler belgede yer almıyordu. Bu eksiği tamamlayan da işçilerin, çiftçilerin, zanaatkârların kısaca emekçilerin direnmesi oldu. Kişilik hakları ve siyasi hakları kapsayan ve Bill of Rights diye anılan ilk on ek hükm 1791 yılında anayasa eklendi. Bu hakların kağıt üzerinde olsun kazanılmasının ne denli zor olduğunu hatırlatmak için örneğin anayasaya ilan edildiği sırada köleliğin hâlâ sürdürüğünü, Washington başta olmak üzere "Kurucu Atalar" arasında çok sayıda köle sahibinin bulunduğu, Kongre önünde 5 kölenin 3 özgür yurttaşla eşit sayıldığı tekrarlayalım. Köleliğin kaldırılması için anayasasının kabulünden sonra daha yediş yıldır geçmesi gerekti. Mississippi Üniversitesi'ne ilk siyah öğrencinin kabulü 1962'de, St.Louis okullarında ırk ayrımına son verilmesi ise 1980'de gerçekleşti. Ekonomik ve sosyal haklar anayasada hâlâ yer almayı beklerken, tamimî olan anayasal hak ve özgürlüklerin teminatı sahip olmadığı da çok geçmeden görüldü.

Eşitlik ve özgürlüğü kağıt üzerinde kalmaya terkedilen burjuvazinin anayasayı "kutsal" bir propaganda malzemesi dönüştürmesi çok surmedi. Anayasasının bugün 200 yıldır varlığı Amerikan kapitalizminin, kapitalist gelişmenin genel yasalarından sözde bağımsızlığı fikrinin savunulan "emsalsizlik" teorilerine dayanık edildi. Bu teoriler Amerikan siyasi ve sosyal kurumlarını örnek alınması gereken

kurumlar olarak yüceltirken,其实 ise toplum hayatının kuralları hiç de anayasada ifadesini bulan ilke ve erdemlere göre düzenlenmemiordu. "Amerikan usulü demokrasi"yi belirleyen bir anayasa değil, anayasa dışı bir mekanizma, bir "görünmeyen anayasa" oldu. Özette, vitrine çıkan sözde hiç eskimeyen 1787 Anayasası, İhraç edilmek istenen ise ABD'nin sosyopolitik kurumlarına, iç ve dış politikasına damgasını vuran bu "görünmeyen anayasa" oldu. Amerikalıların % 75'ten fazla nükleer silahlanmanın durdurulmasını isterken Reagan yönetiminin alabildiğine tırmadırmışını, Beyaz Saray'ın Kongre'ye rağmen kontrolünü desteklemesini, tutuklama olaylarının % 90'ında yasa gereği olduğu halde tevkif emrinin bulunmamasını, "üçüncü partiler"e yolların kapatılmasını, Amerikan neonazilerinin 1980-86 arasında en az 102 kişiyi linç etmesini vb., kısaca anayasasının her gün yüzlerce kez ihlali edilmesini açıklamak başka türlü nasıl mümkün olabilir?

Dizimizin yazlarında yaşanan Amerikan gerçeğinin propaganda marifetyle pazarlanan ne denli farklı olduğunu çeşitli görtülerle yansıtımıya çalıştık. Sermayenin demir okçusunun Amerikan halkın demokratik gelişenleri korumaya ve geliştirmeye yönelik her adımı bastırmak, ezmek, etkisizlestirmek için her türlü yola başvurduğunun sayısız örneği var. "Özgür Amerika"nın özgürlükslüğünde nice işçi onderinin, nice kitle yerlisinin, nice siyahi ve daha nicelerinin kari dolduldu. "Emsalsizlik" iddiası ise işçi sınıfının sendikal ve siyasi hareketine uygulanan şiddet aşısından, demokratik hak ve özgürlüklerde yönelik saldırılardan açısından geçerliliğini hep korudu.

Yazı dizimizin başında da belirttiğimiz gibi, Amerikan kapitalizminin sunduğu, gerçekte acımasızlığıyla yaşayanlar için "Amerikan Rüyası"nın vaad ettiği hiçbir şey yok. O, deniz ölesi topraklarda "Küçük Amerika" heveslerini körküleyen, kocaman bir yalan, dünyanın belki de en kuyruklu yalam. ■

RAV

Iraklı Kürtler

ACILITARİH

Kürtler'in uluslaşma süreçlerinin siyasal alandaki yansımaları bugüne dek sürekli olarak şiddet ve imha politikalarıyla, asimilasyon uygulamalarıyla karşılaştı.

Bizi Irak'a teslim etmeyin, Irak öldürreğine, Türkiye öldürsün daha iyi". Yaşı 70'e yaklaşmış Kürt pesmerge Salih Sait, SHP Milletvekili Mahmut Alnuk'a gazetecilerin önünde böyle diyor.

Yaşlı Kürt savaşçısının, herhangi bir şey kusturneden söylemediği bu sözler, gerçekle Orta Doğu'da geniş bir topluluk oluştururan Kürt halkının dramını ve bitmeyecek acısını ifade ediyordu.

Eski Osmanlı ve İran imparatorlıklarının sınırları içinde feudal birimler halinde yaşayan ve dil, kültür, toprak birliği ogeleri bakımından bir milliyet oluşturulan Kürtler, Birinci Dünya Savaşı sonrasında bölgede yeni devletlerin kurulması ve ulusal çitlerin yükseltilmesiyle birlikte dört ayrı devletin uyuştuğu yaşamak zorunda kalmışlardır. Bu durum, onların bağımsız ekono-

nominik, sosyal, kültürel ve dolaşımıyla ulusal gelişimlerinin onundeki başlıca engeli oluşturmuştur. Birinci Dünya Savaşı'ni izleyen 70 yıl içinde, özellikle İkinci Dünya Savaşı döneminde sömürge sistemi çökerken ve 70'lerdeki sömürge ya da bağımlılık uluslararası ekonomik, sosyal, siyasetini kendi ifadesiyle belirleme olanaklarına kavu-

şurken, Kürtler'in uluslaşma süreçlerinin siyasal alandaki yansımaları bugüne dek sürekli olarak şiddet ve imha politikalarıyla, asimilasyon uygulamalarıyla karşılaştı.

Baas rejimi geçen Mart ayında Irak Kürdistanı'nın Halepçe yöresinde kimyasal silahlarla 5400 Kürdü topluca imha etti.

Irak Kürdistanı'ndaki insanların ulusal ve siyasal taleplerinden kurtulmak için Kürtler'den tamamen kurtulmaya kalkışın ve bu amaçla basının çiftliği, saygı, Kürt toprakları üzerindeki insanları toptan imha etmeye çalışan Saddam rejiminin hırharlığı ya da ondan kaçan yaşlı Salih Sait'in olumlarından ölüm tercih etmeye razi olmuş hali, 20. Yüzyılın sonunda ve "uygarlık dünyası"nda hir harkin ve bir milliyetin ulusal demokratik taleplerinin, özgürlük istememin, en temel insan haklarının nasıl karşılandığı ve ezen ulus şovizminin devlet terörünün hangi boyutlara kadar varabildigini gösteren bir utanç tablosudur.

Saddam Huseyin'in başını cektigi Baas rejimi, geçen Mart ayında Irak Kürdistanı'nın Halepçe yöresinde kimyasal silahlarla 5400 Kürdü topluca imha etti. İsviçre, F. Almanya ve Bel-

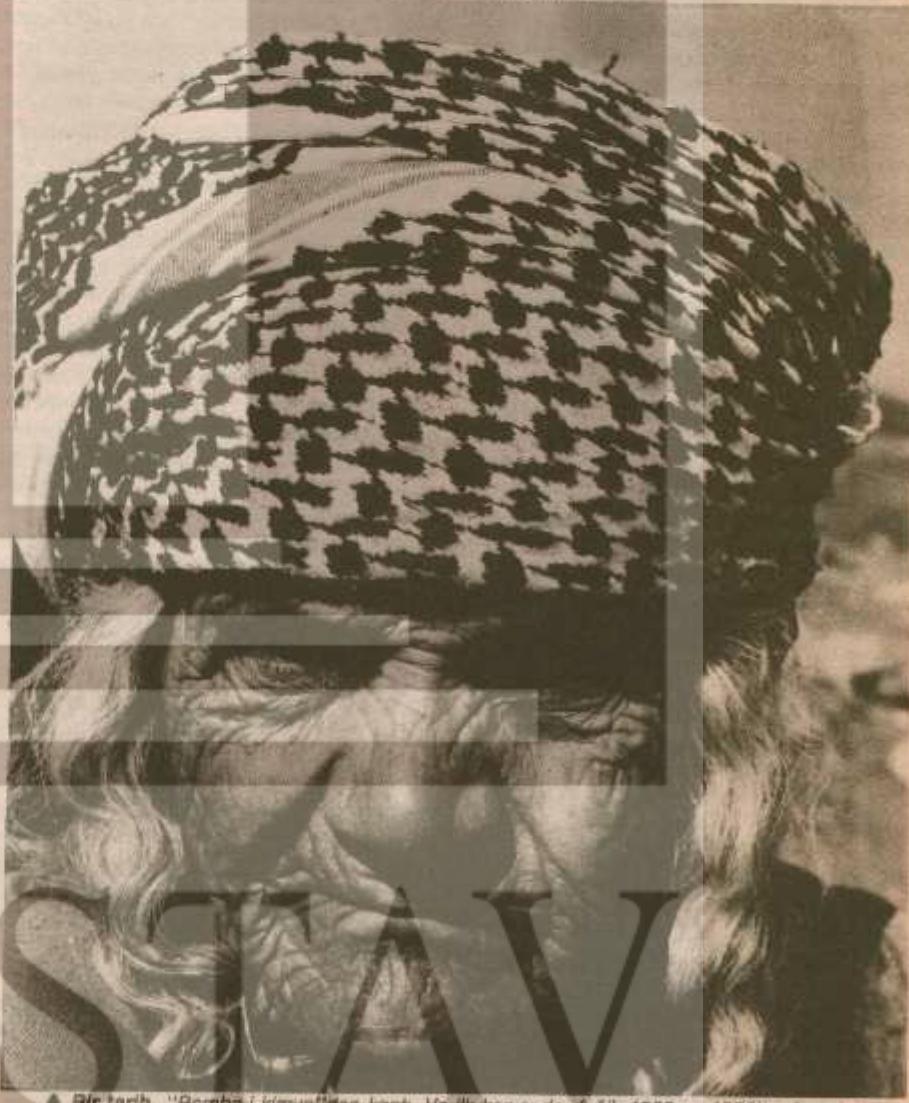
cika gibi "uygar" ülkelerden satın aldığı bildirilen kimyasal silahlar, Irak-Iran savaşında ateşkes görüşmeleriyle birlikte kuzeye daha geniş bir toplu imha harekatına dönüştürülmüş. Son saldırdı ne kadar çok insanın öldürülüğü, Türkiye-Irak ve Iran-Irak sınırlarını aşan insanların sayısının yüzbinli rakamlara ilâde edilmesinden bile belliidir. Konunun Türkiye kamuoyunda güncelik kazanması nedeniyle, Irak'taki Kürt haraketinin tarihçesi konusundaki bir özlemeyi okurlarımıza sunuyoruz.

Çokuluslu işbirliği

Bugün Irak olarak bilinen bölge Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içinde, Arapların,

Kürtler'in ve Türk azınlığının yaşadığı toprakları. I. Dünya Savaşı içinde İngilizler'in Hindistan'daki sömürge ordusu Bağdat ve Basra cazaletlerini, Mondros mütakeresinden sonra da Musul vilayetinin önemli bir bölümünü işgal etti.

1919'da ise Arabistan'daki İngiliz yanlısı Hasimî hanedanının Faysal'ın krallığında Irak adıyla kükü bir devlet kuruldu. Süleymaniye'deki Kürt aşiretleri Şeyh Mahmud Berezenî liderliğinde birleşerek bu devleti tanımaya çalışırlar, durumu yarıştırmak isteyen Ingiltere ve Irak hükümetleri ortak bir deklarasyonla Irak Kürtleri'ne muhtarıyet tanımı ve bu özerk hükümetin yetkilerinin giderek genişleyeceğini kabul ettlerse de bu sözler kağıt üzerinde kaldı.

▲ Bir tarih, "Bomba-J kimya"dan kaçtı. Ve ilk kaçışı da değil. 1960 ve 1975'te de evinden, yurdundan olmuştu. (Foto: E.Köseoğlu)

Bir süre sonra Şeyh Mahmut ikinci bir ayaklanması başlattı, isyan B.Britanya Kraliyet Hava Kuvvetleri (RAF) tarafından bastırıldı; bir İngiliz mandası olan Bağdat hükümeti "Yabancı Lisanlar kanunu" çıkardı; bu yasaya göre Süleymaniye ve Erbil yöresinde anadilden eğitim yapılmabilecek, Kürtçe yayın çarşılıklı olacaktı. Bu arada Irak hükümetine de Kürt bakanlar alınarak durum değiştirildi.

1930'da İngiliz mandası kalkıp, Irak devleti seklen siyasetin bağımsızlığını alıncı, Şeyh Mahmut Irak hükümetini ve Arap egemenliğini tanımayaçğını açıklayarak silahlı direnişe geçti, bunu, Şeyh Ahmed liderliğindeki Barzan aşiretinin 1931 ve 1933 yıllarındaki ayaklanmaları izledi. Irak Kürtleri Cemiyet-i Akyam'a (bugünkü Birleşmiş Milletler'in o zamanki eşleniği) başvurup, uygulanmayan Özerklik anlaşmasının Irak'a uygulatılmasını istediler. Ne ki, Özerklik planı uygulatılmadığı gibi, sözünü ettiğimiz her üç ayaklanması da RAF aracılığıyla bastırıldı.

Daha sonra on yıl kadar süren bir stüküre dönenime girildi. Bu zaman içinde Türkiye, Iran ve Irak arasında imzaladıkları Saadabad Pak'tında Kürtler'e karşı devletlerarası işbirliğini öngördüler (tarafı ülkelere "mileses nizamları yikmak isteyen cemiyetlerin, teşkilatların veya silahlı eşiği çetelemiştir teşkilatına ve faaliyetine karşı..." her üç devletin birlikte hareket etmeğini hukme bağlayan 7. madde).

1940'larda Irak Kürt hareketinin inişatı Barzan aşiretine geçti. Şeyh Ahmed'in genç kardeşi Molla Mustafa'nın aşiretiyle başlandı; 1942 ayaklanması iki yıl kadar sürdükten sonra, RAF'ın yardımını bastırıldı. Yenilgiden sonra Mustafa ve Şeyh Ahmed Barzani silahlı adamlarıyla birlikte Iran'ın Kürtistan'ı mahabad Kürt Cumhuriyeti'ne sindirdiler. Mustafa Barzani, Mahabad'da Irak Kürtistan Demokrat Partisi'ni kurdu. Parti kendi hattını "Marksizm-Leninizm'den esinlenmiş" olarak niteliyor, Kürt ulusunun kendi kaderini tayin etme mücadeleşini, Irak'ın emperyalizmden ve genicilikten kurtulmasını öngörüyor, "Irak'a demokrasi, Kürtistan'a Özerklik" şiarını önune koymuyordu.

1947'de Mahabad hükümetinin yıkılmasından sonra Barzani Sovyetler Birliği'ne sığındı ve 11 yıl süreyle orada kaldı. 14 Temmuz 1958'de Abdülkerim Kasım, Kral II. Faysal'ın devirip cumhuriyet ilan edince tekrar ülkesinde döndü. Kasım yaptığı anayasada Kürtler'in ulusal demokratik haklarını tamamı. Mustafa Barzani'yi törenle karşıladı, Irak KDP'yi yasal parti olarak benimsedi. Böylece Irak'ta Kürtler'in yasal siyaset yapabilecekleri, görüşlerini yayabilecekleri yeni - fakat kısa - bir dönemde başlıyordu. Bu süre içinde gerek KDP gerekse onun Hebat (Mücadele) adlı yayın organı ulusal ve yurtsever görüşlerin yayılmasında önemli bir rol oynadı. Partinin genel sekreteri ve Hebat'ın başyazarı, - kültürün bir aydın olan - İbrahim Ahmed bu gelişimde önemli bir pay sahibiydi.

Ne ki, 1960'ların başında Baas rejimi Irak'ta Komünist Partisi'ne, Kürtistan'da ise KDP'ye karşı baskıya girişti. (Bu arada Kürt aşiretleri arasındaki ihtilaf ve çatışmalar da Baas'ın işini kolaylaştırmıştı, hükümet kimin aşiretlerle işbirliği yapıyordu) İbrahim Ahmed tutuklandı, Mustafa Barzani ise Bağdat'ı terkederek kendi aşiretinin bulunduğu Barzan yöresine gitmek zorunda kaldı. Irak ordusu 1961 sonlarına doğru Barzan bölgesini bombalamaya başlayınca, Kürt tarihinde "1961 hareketi" diye bilinen yeni bir silahlı mücadele dönemi başlayacaktı.

1961 hareketi'nin amacı gene "Kürtistan'a Özerklik, Irak'a demokrasi" sloganıyla belirle-

nıyor, Irak KDP'si hareketi kendi toprakları içinde tutmaya, Kürtistan'ın diğer parçalarına yaymamağa özen gösteriyordu.

Hükümet kuvvetleriyle Kürtler arasındaki sert çatışmalar süreken, 1963 sonunda Baas dışından Abdüsselam Arif Irak Baas'ının en sağ kesiminin desteği içinde iktidara geldi, cumhurbaşkanlığını ilan etti, gene Baasçi Hasan El Bekr'i başbakanlığa getirdi. Abdüsselam Arif ülkesinde oniki bin kadar komünist partisi üyesini öldürdü, İngiltere'den aldığı silahlarla Kürtistan'ın Kerkük ve Süleymaniye bölgelerinde sivil halka karşı yaygın bir jenosit hareketine kalktı. Bir süre sonra Baasçilerla ihtilafla düşerek, El Bekr başta olmak üzere geniş bir temizliğe girişti, Mustafa Barzani ile 1974 Şubatında ateskes imzaladı.

KDP'nin sol kanat liderlerinden İbrahim Ahmed ve Celal Talabani bu ateskesi karşı çıktıları için Mustafa Barzani tarafından tasfiye edildiler. Sol kanat Bagdat rejiminin şiddetli iç çekişmeleri içinde bulundugu, buna karşılık Kürtistan Devrim Ordusu'nun verilen tüm kayıplara rağmen giderek genişleyip güçlendirmesi, böyle bir durumda mücadeleye era vermenin Bagdat'a kendisini topałaması, iç ihtilaflarını halletmesi için zaman vereceğini, Arif'in kısa bir süre sonra yeniden saldıracağı söyleyordular.

Olaylar bu testitleri doğru çıkardı ve Irak Kürtistan'ı mücadale açısından tarihsel bir fırsat kaçırdı: Kendi durumunu sağlamıştı Abdüsselam Arif bir yıl sonra, 4 Mart 1964'te Kürtler'e karşı ağır bir saldırıyla girişti. Bu saldırının karşısında da Kürtler büyük kayıplar verdi. Bu arada, Abdüsselam Arif şüpheli bir helikopter kazasında ölüce, yerine kardeşi Abdülrahman Arif geçti, Irak-Kürt çatışması bir süre daha sürdükten sonra 1965 Temmuzunda yeni bir ateskesle sona erdi. Derken, Hasan El Bekr, Baas'ın yeni ve güçlü liderlerinden Saddam Hüseyin ile birlikte bir darbe yaparak yönetimine gelecekti (ve daha sonraki yıllarda da Saddam tarafından tasfiye edilecekti).

11 Mart 1970 Özerklik antlaşması

Hükümet ile Kürtler arasındaki silahlı çatışmalar 1969 başlarında yeniden başladı ve ünlü 11 Mart 1970 antlaşmasına kadar sürdü.

15 Maddelik 11 Mart 1970 Antlaşmasına göre:

- 1- Kürt çoğunluğu bölgelerinde Kürtçe birinci, Arapça ikinci dil olarak, Arap bölgelerinde ise Kürtçe ikinci dil olarak okutulacaktı.

2- Hükümette ve hükümet dairelerinde, askeri komutanlıkta Kürtler Araplarla eşit haklara sahip bulunacaklardı.

3- Kürt halkın uzun süre savaşlar nedeniyle kültürel gelişim açısından kaybettiği zamanın teafisi için hükümet elinden gelen yardımını yapacaktı.

4- Kurt belgelerindeki väller, emniyet müdürleri, polis sefleri vb. gibi önemli devlet mevkilerine Kürtler atanacaktı.

5- Kürtler genci, kadın, öğretmen, öğrenci vb. örgütleri Kürtler ve bunlar tüm Irak capitadaki muadil (eslenik) kişi örgütleriyle birlikte, fakat onlar içinde Özerk olmak faaliyet göstereceklerdi.

6- Kurt tarafında çarşılık olan sivil - asker işverenler, işçiler, memurlar vb. şartlı olarak eski işlerine dönebileceklerdi.

7- Küzy İşleri Bakanlığı'na bağlı olarak kurulacak özel bir komisyon Kürtistan'ın kalkımış ve hızla gelişmesi için planlama yapacak ve bu plan için bütçeden önemli fonlar ayrılacaktı.

8- Kürt bölgelerindeki Araplar ve Arap bölgelerindeki Kürtler evlerine donebileceklerdi. Böylelikle Kürtistan'a Arap yerleştirmek, ya da Kürtleri Arap bölgelerinde mecburi işkâna tabi tutmak şeklindeki assimilasyon politikasından vazgeçilecekti.

9- Kürtistan'da toprak reformu yapılacak, bir kismi yoksul köylüye toprak dağıtılmaktı.

10- Geçici Anayasaya'ya iki önemli değişiklik maddesi getirilecekti:

a) Irak'ın basitçe iki ulustan, Arap ve Kürt uluslarından oluşanu, her ikisinin birden Irak halkının meydana getiriliği, Kürtlerin ve diğer azınlıkların ulusal haklarına saygı gösterileceği,

b) Kürt bölgelerinde hem Kürtçe'nin hem de Arapça'nın resmi dil olarak tanınacağı,

c) Bu iki maddenin nihai anaya metninde de mutlaka yerlacağı belirtiliyor.

11- Kürtler tarafından savaşa ele geçirilen bir radyo istasyonu ile ağır silah ve mühimmat hukümete iade edilecekti.

12- Cumhurbaşkanı vekillerinden birisi Kürt olacaktı.

13- İdari yetkiler ve yasalar, anıtsamının ruhuna uygun olarak yeniden düzenlenecelerdi.

14- Knemeli olarak Özerklik gecilecekti, deşik Kürt vilayetleri birleştirilecekti, Irak Cumhuriyeti içinde Kürt Özerk yönetimine ulaşacak, bölgelerde yeraltı servetlerinden yararlanılması Cumhuriyetin yetkisi altında olacaktır.

15- Kürt halkı, toplam Irak nüfusu içinde yaşadığı oranın katı bir yaşamı organında temsil edilecekti.

Daha önceli ayrıntılarına girmedigimiz bu Özerklik antlaşmasının ancak bir bölüm uygulanmış Oruçlu KDP'nin gösterdiği beş Kürt bakan kabineye geldi. Kürt vilayetlerinde väller ve kaymakamlar, diğer yöneticiler Kürtler'in öngördüğü kişilerden atandı.

Ama metinde Kürtistan ve Kürt bölgesi olarak geçen tanımlamaların soymulanmasına gelince ittifat çıktı. Çünkü Özerklik antlaşması hiçbir sınır göstermemek gibi bir muglaklığa sahipti.

Özellikle nüfusu kozmopolit olan Kerkük büyük tartışmalara konu oldu. Irak hükümeti Kürtler'in coğulluktu olduğunu bu bölgede sayım ve referandum yapmayı seçkittir. Esas amaç bu petrol yoresini Özerk bölge içine katmak.

Her düzeydeki Kürt okullarında Kürtçe okutulmasından ve kültürel haklar sorundan, ortak komisyonlar kurulmasına kadar bir dizi konuda antlaşma maddeleri hükümet tarafından askıda tutulmuş veya ekşik uygulandı. Gene bu dört yıllık geçiş süreci içinde Şah İran'ın Basra Körfezi'nde Irak'a ait bazı adaları işgal etmesi üzerine, Irak rejimi misillerme olarak İran yurıklarını sınır dışı ederken, bunların çoğunu İran yurtaşı olan Kürtler oluşturuyordu.

CIA ve Şah'a bağlanan umutlar

KDP'nin Mustafa Barzani onderliğinin bu kez Özerkliğin gerçekten de gerçekleşmiş olduğunu inanmıştı. Barzani Özerk bir Kürt hükümeti için hazırlıklarını yaparken, parti programından ve literatüründen sol içeriği çıkardı. KDP'nin sol kanadını - fiziki tasfiye yöntemleri dahil - sol eğilimli peşmergelere varincaya kadar tasfiye ederek, hareketi homojenleştirmek ►►

ve kendini güçlendirmek isted. Aynı paralelle, Bağdat'a güven vermek için, kendi bölgesindeki silahlı-sıhahsız tüm Iraklı komünistleri surup çakardı. Ne var ki, Irak Baası bir kez daha sözüne ihanet ederek 11 Mart Antlaşması'nın hiç bir maddesini uygulamadı. Bunun üzerine Barzani önderliği ABD Dışişleri Bakanı Kissinger'in 40'lar Komitesiyle (CIA'nın dışişleri bakanlığının organlarından biri) ve İran şahıyla anlaşarak 1974 Mart'ta yeni bir silahlı mücadele başlattı. Hem bölgedeki güç dengelerinde Barzani kartını oynamak isteyen Amerikan hariciyesine ve İran şahına güvenme yanılışı, hem de hareketin tasfiyeler nedeniyle güçsüzleşmiş olması nedeniyle 1974 Hareketi - İran'la Irak'ın arasında anlaşması, Irak'ın Şattularap su yolundan İran'a da hakları tanımı sonucunda - bir yıl sonra ağır bir yenilgiyle sonuçlandı. Peşmergelerden ve sivil halktan onbinlerce kişi öldürülüdü, geniş bir grup topraklarını terke mecbur bırakıldı. (Hatırlapacağı üzere, 1975 ilkbaharında da peşmergelerin bugünkü benzer sigorta istekleri sırasında Südi İrmak hükümeti sıkızometim ilan etmiş, fakat karar parlamentoda CHP-AP-MSP oylarıyla reddedilmişti.)

1976 Şubat ayında New York Times'da yayınlanan iki yazida sözü edilen - 22.3.1974 tarihli - bir CIA raporunda Sovyetler Birliği'nin Bağdat ile Barzani arasında ulaşmayı sağlamak için önerdiği özerklik planının ABD ve Şah'ın tavsiye ve güvencesiyle Barzani tarafından reddedildiği belirtiliyordu. Nitekim, Mustafa Barzani, daha sonra Başkan Carter'a yazdığı bir mektupta bu hususu teyid ederek "şayet ABD'nin söz vermesine tam anımlı güvenmemeseydim halkımı bugünkü felaketten korumus olurdum. Baas'ın politikasını desteklerdim veya onunla güçlerimi birleştirirdim. Amma bu, Amerika'nın menfaatlerine ters düşüğü gibi, Irak'ın komşularına da zarar verirdi" diyordu. Barzani aynı mektupta "Kürt halkının uğradığı felaketin nedeni onların Bati dünyasına duydukları dostlukları ve ABD ilkelere olan bağlılıklarındır" diyerek 40'lar Komitesi'nin kendisi aladattığını söyleyordu.

1975 yenilgisinden sonra, hareket içindeki kimi feodaller silahlı hükümete teslim ettiler,

topraklarının ya da koyun sürümlerinin kendilerine bırakılması karşılığında Baas rejimile uzlaştılar. Iran rejimi Irak'la yaptığı Cezayir Antlaşmasını ve onun içinde yer alan Barzani'yi desteklememe koşulunu Barzani'ye hiç bildirmemiştir. Mustafa Barzani daha sonra Tahran'a歧に İran'ın bu tutumundan Şah'a şikayet etti. Bu tutumda Şah "bu anlaşmayı bizim çıkarımız açısından hayatı önem taşıyordu" diye kesdirip atacak.

Mesut ve İdris Barzani, biraderlerin Tahran'a mülteci olarak yerlegmeleri ve hareketten tamamen el etek çekmelerinden sonra, silahlı ayaklanmanın bazı sayılı komutanlarının başına geçtiği, "Qiyade-i Muvakkat" (Geçici Komite) adı ile bir örgüt kuruldu. Qiyade-i Muvakkat'ın amacı dağılan KDP'yi yeniden organize etmekti. Ne var ki bu örgüt homojen değildi. Nitekim örgütün yapılan ilk kongresini Mesut Barzani taraftarları silah zoru ile kazandılar. Ve Sami Rahmam ile arkadaşlarını tasfiye ettiler. Mesut, yeniden parti genel sekreterliğine getirildi. Yanında 150 milyon İran Tümeni (para birimi) ile İngiltere'ye kaçarken yakalanan İdris ise İranlı Pastalar (Devrim Muhafizleri) tarafın-

▲ Yüksekova kampında. Bir gün çocukların özgür olacak mı? (Foto: E. Köseoglu)

dan serbest bırakıldı ve IKDP'nin politik büro üyesi oldu. Babası ise ABD'de ölmüşü. Talabani'ye gelince, bir kaç Kürt örgütünü biraraya getirerek - kısaca Yekiti (Birlik) diye anılan Kurdistan Yurtsever Birliği'ni kurdu. Qiyade ile Yekiti taraftarları arasında zaman zaman silahlı çatışmalar çıktı (örneğin 1978 yazında Soran belgesine gitmek üzere Behdinan dağılarından T.C. sınırını aşan Yekiti partizanlarına karşı Türk istihbaratıyla ve Jırkı Asırcı ile işbirliği yapan Qiyade taraftarları, partizanları pusuya düşürüp öldürdüler, bir kısmı da esir olarak Jırkı Asırcı'nde uzun süre stire hapsedilmişlerdi; Celal Talabani bu hususu zamanın Başbakanı Ecevit'e bir mektupla bildirmiştir).

Şahlığın yıkılması ve Humeyni'nin İslam rejiminin kurulmasını izleyen dönemde İran-Irak ilişkileri yeniden gerginleşince, Tahran yönetiminin desteği ve daha sonra başlayan İran-Irak savaşının vesilesiyle Mesut ve İdris Barzani ulkeleme silahlı mücadeleye girerler. İran'a karşı Irak'ın çok zorlandığı ve savaşın aleyhine geliştiği evrelerde etki alanlarını genişleten Irak Kürtistanı güçleri, yukarıda andığımız şekilde, savaşın Irak lehine dönmesiyle Baas rejiminin şiddetli saldırılmasına uğradılar, bu arada Barzani ile Talabani arasında anlaşma sağlandı. Buna rağmen, ateşkesle birlikte Saddam yönetimi bilinen sfıktırma girişti.

Yeri gelmişken belirtelim, İran ve Irak Kürt uluslararası hareketleri arasında kökü eski yıllara dayanan sertleşmeler ve ayrılıklar bulunmaktadır. Irak Kürtlerine hayat hakkı tanınmayan Irak devleti, İran Kürtistanı'ndaki Kürt hareketini destekler, buna karşılık İran Kürtistanı'nda Kürtleri ezen İran hükümeti de Irak'taki Kürt mücadeleşine yardım eder. Böylece Irak ve İran KDP'leri bir bakıma birbirlerinin aleyhine çalışmaları, kendi politikalarını güderler. Şu günlerde olduğu gibi birbirlerinin ünlü dönemlerinde yardımlaşmalarla bulunsalar bile aralarında bugüne dekin kalıcı bir beraberlik bir türü oluşturamamıştır.

1975'te yaşananın olay bir kez daha tekrarlanmıştır ve Irak Kürt hareketi, İran'ın desteğiyle yeni bir yenilgiye daha uğramış, Saddam Hüseyin geniş çaplı bir kitle kırımı girişmiştir. Le Monde gazetesi, İran Kürtistanı'ndaki Kürtler'in de Tahran'ın saldırısına uğrayabileceğini, İran Devrim Muhafizleri'nin Kürtistan'daki silahlıların önemli bir bölümünü

toplamus olduğunu yazmaktadır.

Göruldüğü gibi, 70 yıldır yakın zamandır çeşitli fasılalarla bir özerklik mücadeleleri verildiği halde, bugüne dekin sonuçta gidilememiştir. Bu durumun başlıca nedenlerinden birisi bölgedeki güçler dengesinin ve devletlerarası ilişkilerin Kürtler açısından dün de, bugün de varolan elverişsizliğidir. Kürtler karşıslarında önce İngiliz sömürgecilğini ve Arap gericiliğini, sonra da Baas yönetimini bulmuşlardır. Orta Doğu'da Kürt milliyetinin ve ulusal demokratik hareketlerinin karşılaşışı en büyük olumsuzluk ülkelerinin bölgemiz olmasıdır. Böylece her parçadaki topluluk ayrı ayrı koşullara mecbur kaldı gibi, ayrıca feodal bölünmelerin varlığı, aşiretler arasındaki sertleşmeler, saflaştırımlar de söz konusudur. Sadece feodal ilişkilere bağlı olmayan politik bölünmelerin ve karışıklıkların da bulunduğu bir gerçektr.

Siyasal örgütlenmesiyle, tutarlı underliğiyle ve kendilerine aşiretlerin silahlı adamları gibi değil, özgürlük savaşçıları olarak bakılan ve davranışları askeri güçyle ve niyet sorunu uluslararası platformlara getirecek diplomatik kadrosuya ve dış ilişkilerle modern bir kuruluş hedefi Kürtistan'da bugüne dekin yaratılmıştır.

Ne var ki, özgür olmak, kendi statütüsünü kendisi özgürce belirlemek, kendi yöneticilerini kendisi seçmek isteyen bir halkın mücadeleşini yokedebilecek hiç bir güç yoktur. Bu demektir ki, uygulanan her türlü baskı, eza, cefa, sindirme, asımlık cime ya da toptan imha saldırılarına rağmen, Kürt halkı kendi özgürlüğünü yoluń mutlaka bulacaktır.

Orta Doğu'daki Kürt sorununun çözümü ise, tüm uluslararası hakları olan kendi kaderlerini taşın hakkı ilkesinin vazgeçilmezliği temelindedir. Bu ilke hayatı geçmediği müddetçe, kalıcı çözüm gerçekleşmeyecektir. Hiç bir başka devletin uluslararası baskuları devlet terörü ve şovenist uygulamaları bu ilkenin eninde sonunda hayatı geçirilmesini önleyemeyecektir.

"IRAK VATANDAŞLARI" VE İNSANLIK

Ne demeli "pes"ten başka?

Yirminci yüzyıl bitiyor. Savaşları, yıkımları, ihtilalleri, anlaşmazlıklar, kültür ve sanat olayları, bilimsel ve teknik devrimi, ulusal kuruluş savaşları ve sosyalist devrimleri ile bu yüzyıl, gelecek birkaç yüzyılı bile etkilemeye devam edecek gibi gözüküyor...

Çağdaşı olmakla bazan gurur duydum, bazan utançtan yerin dibine geçtim, bazan kıvançla dolup dünyaya ve geleceğe umutla baktım, bazan deşet ve kararsızlığa kapılıp kederlendiğim, neşeye, yılgınlık ve erdem, yiğitlik ve özerinine yaşayarak tank olduğum bu yüzüzlü biterken düşünüyorum:

Su koca dünyanın simürları bölünmüş, dikeyen çitlerle birbirinden ayrılmış memleketlerinden birinde yirmi birinci yüzyılın, diyeşim ilk yarısında bir tarih öğretmeni herhangi bir okulda, herhangi bir dersanede, yirminci yüzyılı çocuklara anlatırken söyle diyor, iştiyorum:

"Yirminci yüzyıl çocuklar, çelişkilerle, bugün bizim anlamakta bir hayli zorlanacağıımız garip olaylarla ve gelişmelerle dolu bir yüzyıldır. Anlaşılması kolay olsun diye size hemen iki örnek vermek istiyorum. Yirminci yüzyılda Orta Doğu'da bir ulusu ulus yapan bütün özellikleri aynı olduğu halde, 150 milyon Arab'ın tam 18 tane devleti vardı. Ve Filistinliler bir yenisini kurmak için canlarını düşerine takmış mücadele ediyorlardı. Ama öte yandan köklü bir tarih ve kültür varlığına sahip oldukları halde nüfusları yirmi milyonu aşan Kürtler'in vatani parçalara bölünmüştü ve bir tek devletleri dahi yoktu..."

Son günlerde, TRT'de ve cümle iletişim araçlarında, politikacısı, köşe yazarı, diplomatı sözbirliği etmişcesine hep aynı şeyleri tekrarlıyorlar: "Türkiye devleti ve hükümeti Irak vatandaşlarına sigınma hakkı vermekle büyük bir insanlık örneği vermiştir"; "Irak vatandaşlarına sigınma hakkı veren yetkililer, bir kez daha tüm dünyaya Türk devletinin büyüğünü Türk milletinin alıcıCHIPAGI konusunda ders vermişlerdir".

İnsan şäşermaktan kendini alamıyor.

Daha dün siz değil miydiniz? "bu memlekette Kürt yoktur. Onlar Kut boyundan gelen Türkler" diye tarih kitaplarında okutanlar. "Onlar Akrat'tırlar, Dağ Türkü'dürler" diyenler?

Siz değil misiniz daha 12 Eylül'ün ilk aylarında Irak yöneticilerini bir ay içinde tam sekiz kere davet edip ve kendiniz defalarca Bağdat kapısını aşındırıp Saddam rejimi ile anlaşma yapanlar? Bu anlaşmayla, her iki

devletin güvenliği söz konusu olduğunda karşılık olarak silahlı kuvvetlerin birbirlerinin sınırlarından içeriye 28 kilometre girmesine cevap verenler ve alanlar siz değil misiniz?

Ve tam iki kez Irak sınırlarından içeriye 65 kilometre girip uçaklarla, komandolarla, tanklarla Kürt köylerini ateşe verip bomboşlayıp yakıp yanıklar siz değil misiniz?

Irak vatandaşları Türkiye'nin Irak sınırından içeriye kitleler halinde girmeye başlamışlar ve onları "insanlık adına" kabul eden Ankara hükümeti ve yetkilileri insanlığa ve bu konu ile ilgilenen uluslararası kuruluşlara "iyi bir ders vermişler". İçişleri Bakanı Kalemli TRT'de *aynen böyle söyleyorum*.

Ne demeli "pes"ten başka?

Adamlar savaş halinde Mehdinan ve Barışan bölgelerinden kalkmışlar, Cizre-Botanı mintikasına gelmişler. Siz onları oradan alıp bugun Diyarbakır adını verdığınız, eski adı ile Amediye bölgesine götürdüğünüz. O kadar...

Ve üstelik bunu ABD'nin isteği, hatta direktifi ile yapıyorsunuz. Bir yandan da Saddam'ı korumayı elden bırakmadınız. ABD ve İngiltere binlerce kilometre uzaktan Kürtler'le karşı zehirli gaz kullanıldığını test ederken, siz bunu en iyi bilebilecek durumdayken "zehirli gaz kullanıldığına dair bir bulgu olmadığını" söyleyorsunuz.

Kürt halkın dostu olmadığını tüm dünya biliyor. Her geçen gün sigırmacı Kürtler'in toplama kamplarına doldurduğunu anlıyor. Bugün, bu satırları yazarken okudum gazeteden, Habur'daki toplama kampunda bir kavga üzerine ateş açan jandarma sigırmacılarından birini başından vurarak öldürmüştür.

Bu mu şefkatiniz, bu mu sigırmacılar gösterdiğiniz itim?

Ama şaşılacak ne var bunda? Viranşehir ilçesinin Yukarıkoşanlar Köyü'nde gözaltına alındıktan sekiz gün sonra ailesine ölü olarak teslim ettiğiniz ve PKK'lı arkadaşlarınızla kurşun ve el bombasıyla öldürülüğünü iddia ettiğiniz Dervis Savgat'ın cesedinde kurşun ve bomba izlerine rastlanamadı. Ama boyunda ve çenede kırık, kol, bacak, göğüs ve sırtta yoğun ekinotik alan, sağ ve sol bacakta kırık bulundu.

İşte bu sizin insanlığınız. İşte bu sizin Kürt sevginiz.

Yirminci yüzyıl bitiyor. Yirmi birinci yüzyıl diylem ki ilk yılında dünyann herhangi bir memleketi herhangi bir okulunda bizim tarih öğretmeni ders vermeye devam ediyor, işittiyorum:

"Çocuklar, bu 18 devleti olan 150 milyon Arabi, 2,5 milyon nüfusu İsrail siyonistleri her savaştta yenerdi. Orta Doğu'da o zamanlar bir tek devleti bile olmadığını söylediğimiz Kürtler ise Türkiye, Irak ve Iran tarafından çok sevildi. Yalnız bu sevgi biraz tuhaftı. Örneğin Araplar, kendi sınırları içinde oturan Kürtler'i acımasızca kırarken İran Kürtler'ini pek severler onları desteklerdi. Türkler de öyle, Mehdi Zana'ya yargılamırken Kürtçe ifade vermemi çok görürlerdi ama Irak Kürtler'ini bağırlarına basarlıydı."

Yirmi birinci yüzyılın öğretmeni gerçekten böyle bir dersi öğrencilerine anlatacak mı? Yoksa bu traji komik kader hepimizin yüzünden gelecekte de yaşamaya devam mı edecek?

Ve kimyasal silahlar...

Irak'ın Kürtler'e karşı kimyasal silah kullandığı noktasında çok belirgin emareler bulunduğu kanısına varan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin, Türkiye'ye sigınan Kürtler üzerinde konuya ilişkin olarak bir inceleme yapılması amacıyla heyet gönderilmesi kararına Türk hükümeti karşı çıktı. Ve böyle bir heyeti kabul etmeyeceğini açıkladı. Bu durumda şu gerçekler bir kere daha ayan beyan gözler önüne serildi:

Irak'ın Kürtler'e karşı kimyasal silah kullandığı kesinleşti. Çünkü aksi varit olsaydı Kürt meselesinde Irak'la devamlı işbirliği içinde olan TC yönetiminin, Irak'ın "akılanması" yardımcı olmak amacıyla BM heyetine izin vermesi gerekiirdi.

Kürt meselesi söz konusu olduğunda geleneksel olarak birbirlerini kollayan TC ve Irak yöneticilerinin gene aynı tutumlarını sürdürdükleri görüldü. Oysa Türk yöneticilerin Irak'ın zulmünden kaçan Kürtlere şahip çökmaları kamuoyunda daha değişik izlenimlere yol açmıştır.

Nihayet bu olay, Özal iktidarı Kürt'lere karşı insancıl bir davranış içinde olduğu izlenimini sildi. Kimyasal silahların kullanımı 1925 Cenevre Anlaşmasıyla yasaklananın ve tüm dünyada nefretle karşılanırken, bu silahlara maruz kalmış insanların haklarının aranması söz konusu olduğunda, yetkililerin Kürtler'i adeta insandan saymayan tutumunu,ırkıçılığı ve şovenizmi olanca cıplaklııyla ortaya çıkıyor.

Askeri darbeler üzerine çeşitlemeler

Darbeciler, kendilerine körük körüğe bağlı sivil kadroları görevde getirirler. Böylece siyasal ihtaraları kursaklarında kalmış, fırsatçı, yeteneksiz kişiler ön plana çıkar.

Gağımızda ulusal orduların bir darbe ile iddialara el koyması yalnız azgelişmiş ya da gelişme sürecinde bulunan ülkelerde rastlanan bir eğildir. ikinci Dünya Savaşı sonrasında birbirini pega sıra girişilen askeri darbelerin hemen hepsi Afrika, Asya ve Güney Amerika'nın bağımsızlığını yeni kazılmış sömürge topraklarında meydana gelmiştir. Gerçi Latin Amerika ülkeleri siyasal bağımsızlıklarını çok önceden elde etmişlerse de, ABD'nin kendi 'arka bahçesi' saydığı bu bölgede askeri darbeler ulusal ordu tarafından değil, Pentagon'un giğemeye bila gerek görmediği doğrudan müdahale ile gerçekleşmektedir.

Askeri darbeler neden azgelişmişliğin yazgısıdır? Çünkü oradırda sömürgecilik döneminin tortulan hâta canılığını korumaktadır. Birçok Asya, Afrika ülkesinde eski sömürgeci ile genç bağımsız devletin arasındaki emperyalist ilişkiler sadece biçim değiştirerek sürdürmektedir. O ülkelerde verilen bağımsızlık savaşları sonucunda kapıdan kovulan emperyalizm ekonomik araçlarla bacadan geri gelmektedir. Bu demektir ki, eski sömürge halkı bağımsızlığını ciddiye alıp emperyalist ilişkileri koparmak istiyorsa, ona haddini bildirmek için emperyalizmin kullandığı en etkili araç yerli ordu ile kolluk kuvvetleridir. Kendim tanık olduğum bir örneği buraya aktarayım:

1966 yılında Batı Afrika ülkelerinden Gana'nın Marksist lideri Kwame Nkrumah, İngiliz ve Amerikan emperyalizmiyle sıkı bir mücadeleye girişmişti. İngiltere'nin sömürgeesi iken 'Altın Kyisi' diye anılan Gana, kara Afrika'nın 2. Dünya Savaşı'ndan sonra bağımsızlığı kavuşan ilk devletidir. İngiltere 'Imparatorluğu' nun savaş sonrasında çözülmeye ve başta Hindistan olmak üzere sömürge topraklarından kovulmaya başladığını gören ABD yönetimi, İngilizlerden boşalan yerlere yeni sömürgecilik yöntemleriyle yeni ekonomik ve mali yardım kanallıyla nüfuz kurarak yerlesmeye nyettentiyordu. Bu duruma göre ABD ile İngiltere, Asya, Afrika ve özellikle Ortadoğu'da rekabet içinde sayılırdı ama global anlamda emperyalizmin çırılçırı söz konusu olduğunda işbirliği yapmak zorunluluğunu duyuyorlardı. Nitekim Gana'da da böyle oldu. Nkrumah dış po-

litikasını sosyalist ve bağlantısızlıkların doğrultusunda yürütmeye başlayınca İngilizlerle Amerikalılar onu önce ekonomik başkalarla yola geçirmeye çalışılar. Gana'nın ekonomisi kakaonun dışsatmasına dayandı. Londra ve New York borsalarında kakaonun hayatı dörtte birine kadar düşürüldü. Ganalı lider yine dayandı ve IMF'nin reçetesini de geri çevirdi. Bu direniş otel Afrika ülkelerine kötü örnek oluşturuyordu. Nihayet Amerikan İstihbarat Örgütü (CIA) zor kullanmaya karar verdi ve Gana ordusunun içinde iyanılar arayıp örgütlemeyi başardı. Zaten ekonomik durumun kötüluğu ve Nkrumah'ın -burada anlatması uzun- yanlışları Gana halkını on yıl önce taptıcı liderinin aleyhine çevirmiştir. Nkrumah'ın Kuzey Vietnam'ı resmen ziyaret etmek üzere yurt dışında bulunduğu bir sırada, Kotoka adında bir albayın komutasındaki birlikler kuzey bölgesinden bir gecede başkente gelerek başkanlık sarayı işgal ettiler. Albayın önceden başkent Akra'nın polis şefi ile temas kurduğu ertesi gün anlaşıldı. Kotoka asker ve polis şeflerinden oluşan bir Milli Güvenlik Konseyi kurarak kendisini devlet başkanı ilan etti. Kamubiyunun hiç tanımadığı Albay Kotoka'nın halk arasında ilk görünüşü darbeden birkaç gün sonra ABD Büyükelçiliği'nde müsteşar olarak gözüken ve aslında CIA'nın Gana'daki istasyon şefi olan kişi havaalanında uğurlarken oldu.

Çağımızda askeri darbeler azgelişmiş ülkelerde görülür, derken önemli bir istisnay kaydetmemeliyim: Hindistan'da söyle siyasal bunalımlar patlak vermiş ve vermektedir ki, başka bir ülkede olsa ordu kim bilir kaç kez iddialara el koymaya kalkıbilirdi. Oysa Hindistan'da bögösel ya da dinsel nedenlerle çatışmalar olurken, hele son yıllarda Hindularla Sihiler arasından gerçek bir iç savaş yaşanırken bile askeri yönetimde davetiye çıkarmak kimsenin aksından geçmemiştir. Bunun temel nedenini toplumun ve ordunun yapısal özelliklerinde aramak gerekdir. Ordu komutanının değişik etnik ve dinsel kökenli subaylardan seçilmesi bu ülkenin özelliğidir. Örneğin, genelkurmay başkanı Hindu ise ordu komutanları Urdu, Sih ya da Parsı'dır. Darbe hevesine kapılacak komutan ötekilerden destek bekleyemezceğini bilir.

Aşağıda askeri darbelerin genelde üç kategoriye ayrılabılır: 1- Yabancı bir devletin doğrudan kâğıtla gerçekleştirilen. 2- Doğrudan yardım olsasa bile, dış destegin peşinen sağlanarak girişilen darbeler ve 3- Salt kendi halkın destegine güvenerek yapılan müdahaleler.

Birinci kategoride giren en önlü örnek 1973 yılında Şili'de Salvador Allende hükümetine karşı General Pinochet'in gerçekleştirdiği kanlı darbedir. Ayınlıklarına varınca tek Washington'da tezgâhlandığı belgelerle kanıtlanmıştır.

İkinci kategoride bir elővîn gibi uyan askeri müdahale olarak Türkiye'deki '12 Eylül Harekâtı' gösterilebilir. Bu operasyonun hâlâ karanlıkta kalan yönleri (bir ordu donatacak sayıda silahın ülkeye hangi kaynaklardan geldiği gibi) bulunsa bile, 'Harekât'ın ABD ile tam bir uyum halinde hizalandığı bilinmektedir.

Ben 27 Mayıs 1960 darbesinin de bazı yönleri bu kategoride görüleceğine inanıyorum. Yoksa, cuntanın lideri Albay Türkeş'in 27 Mayıs sabahı radyodan 'NATO'ya ve CENTO'ya bağlıyız' diye dünyaya seslenişinin nasıl yorumlanabilir? Ancak, darbeden kısa bir süre önce açıklanan Menderes'in Moskova ziyareti tasarımı ile 27 Mayıs harekâtı arasında doğrudan organik bağ kurulmaya katılmıyorum. Bu konuda bildiklerimi 'Üçüncü Dünya' dan adını taşıyan ani kitabımda anlatmıştım.

Üçüncü kategoride görülecek darbelerin başında, 1952 yılında Misir'da Yarbay Cemal Abdülnâsır ve 11 arkadaşının inanılmaz derecede kolay başarılarından hareket, daha doğrusu devrimdir. Ara dünüşünün siyasal tarihinde bir dönüm noktası olan Misir devrimi, içinden çıktıktan sonra işgal kuvvetlerinin desteğiyle ayakta durabilen çağdaşı bir kralik rejiminin ulusal ordusunun bir fiksesiyle devrilip gitmesidir. Hem de Süveyş Kanalı'ndaki 80 bin kişilik İngiliz işgal kuvvetlerinin şaşkınlıkları altında. Amerikalılar sunradan Cemal Abdülnâsır'dan yararlanmaya çalışmışlardır ama 1952 darbesi özünde Misir halkın tek vücut halinde desteklediği bir ulusal ordu müdahalesidir.

Askeri darbelerin benzeşen ve ayıran yönleri vardır. Başanya ulaşan darbelerin ortak yanı, sivil yönetim devirmeye yönelik komplonun ordunun en üst kademelevelsindeki generaler tarafından hazırlanmasıdır. Askersel deyişimle 'emîl komuta zinciri içinde' gerçekleşen darbelerin riskosu az olduğu gibi yönetimde el koymaktan sonra uzun süre ülkeye eşmen olabilir. Ne var ki, yüksek komutanın gizlice darbe hazırlaması kolay değildir. Cuntacilar hem birbirlerine tam güven duymak (aksi halde içlerinden biri komploye hükümete haber edebilir) hem de girişimin başarısını sağlayacak kilit mevkilere yükselmek için, sonrasında devredekiler hükümetin güvenini ka-

zanmak zorundadırlar. Burada yine başından geçmiş bir olayı anlatayım:

1958 yılının Mayıs'ında Irak ile Ürdün Kralıkları birleşerek federe bir devlet kurmuşlar, başbakanlığa Irak Başbakanı Nuri Sait Paşa getirilmişti. Ben o sırada Amman büyükelçisi olarak göreviydim. Nuri Sait Paşa federal devletin ikinci başkenti sayılan Amman'a geldiğinde bir sabah başbakanlık telefon edip paşanın büyükelçiliğimizi ziyaret edeceğini haber verildi. Bir başbakanın yabancı bir devletin elçisini ziyaret etmesi görülmüş bir olay değildi, ama biz o sırada Irak'la iç-i-dışlı sayılırdik, Bağdat Paktı içinde yazgımızı bilesmişti. Ülkelerimizin devlet ve hükümet başkanları arasında da çok yakın dostluk bağları vardı.

Nuri Sait Paşa federal devletin Ürcünlü başbakan yardımcısı -Osmanlı kökenli- İbrahim Hasim Paşa ile birlikte büyükelçiliğimize geldi. Her ikisi de Türkçe'yi iyi bilirdi. Görüşmemiz sırasında kapı vurusdu, içeriye Nuri Sait'in yaveri girdi, telsiz bir hali vardı. Başbakanın kulağına birşeyler fısıldadı, aralarında kısa bir görüşme geçti. Yaver odadan çıktıktan sonra Nuri Sait, İbrahim Hasim Paşa'ya dönüp Türkçe olarak: "Irak-Ürdün sınırına yakın bölgede bazı birliliklerimizin hareket halinden olduğunu öğrenmişler ama ne olduğunu biliyorum. Tümen komutanı Abdülkerim Kasım birliklerine tatbikat yaptmak için izin istemişti. Kasım benim en güvendiğim komutanlardan bindir, merak edilecek birşey yok" dedi. Bu sözle benim Amman'daki çalışma odamda söyleydiginden birkaç gün sonra, Irak başbakanının "en güvendiği birliklerini Bağdat'ıne yürütecek, 14 Temmuz 1958 günü sabahın ilk saatlerinde Kral Faysal sarayında öldürülecek, Naip Prens Abdüllâh aynı akibe ugryacak ve bu arada Bağdat'a dönümüş bulunan Nuri Sait Paşa da darbeyi haber alıncaya kadınlığımı girerek evinden kaçmaya çalışırken sokaktaki kalabalık tarafından tanınıp linc edilecekti!" Bu olayın benzeri -daha hafif ölçüde- bizim ülkemizde doğanmadı mı? 27 Mayıs'ta Çankaya'yi ele geçiren subay köşkün muhafiz alayı komutanından başkası değildi. 12 Mart'ta da kuvvet komutanları birleşip asker kökenli cumhurbaşkanını "devre dışı" bırakmışlardır. 12 Eylül'ün baş mimarı ise emekliliğini bekleyen ve zamanın başbakanının arayıp tarayarak genelkurmay başkanlığına getirdiği bir general idi. Yalnız bizde değil, başka ülkeerdeki Harp Akademileri'nde de kurmay subaylara düşmanı aldatmak, tuzağa düşürmek dersleri verildiği bilinir.

Aşkeri darbelerin benzeşen başka bir yönü de, hepsinin "yüksek bir ideal gerçekleştirmek", "vatanı felaketten, ucurumun kenarından kurtarmak" gibi "ulvi" amaçları yapılmıştır. İşin kötüsü, darbeye katılanların çoğu bu amaçlarından içtenliklidir. Günük daha okuldan beri sivilin işkeyi iyi yönetmeyeceğine inandırılmışlardır. Bu nedenledir ki, darbe başarıyla sonuçlanınca kurdukları asker-sivil karışımı yönetimde sadece kendilerine körüklenme bağlı olacaklarına inandıkları sivil kadroları görevde getirirler. Yine aynı nedenle darbe sonrası dönemlerde, siyasal ihtarları kurslarında kalmış, fıratçı, yeteneksiz kişilerin ön plana çıktıkları görülür. Fakat bu yüzden de askeri darbe sonrası kurulan düzen kısa zamanda ekonomik, sosyal差别liliklara ugryarak günden güne prestijini yitirir ve sonunda tarih sahnesinden çekilmek zorunda kalır.

Serüvenin faturasını da toplum öder.

AMAÇ YAYINCILIK

Kutlu-Sargin SORGU

Kutlu-Sargin SORGU

Tek istekler posta pulu ile karşılanır,
toplu isteklerde % 25 indirim uygulanır
Flat: 6480 TL

Çatalçeşme Sokak 151 Cağaloğlu/İST.
Tel: 522 11 96

YAYINLARIMIZ :

- **Nasıl bir demokrasi istiyoruz?**
Server Tanilli Toplantılı
- **Çağdaş Sendikaya Evet /**
Henri Krasucki 2700 TL
- **Sabahattin Ali / Asım Bezirci** 4320 TL
- **Dünya Sendikalar Federasyonu** 2510 TL
- **Nâzım Hikmet-Orhan Kemal Dostluğu / Kemal Süker** 2700 TL
- **Konuşmalar-Makaleler 1 /**
M.Corbacov Tükendi
- **Konuşmalar-Makaleler 2 /**
M.Corbacov 4860 TL
- **Tüm Yönüyle Perestrolka /**
Aziz Çalışlar 2700 TL
- **Marksizm ve Feminizm /**
Joanne Naomi 2160 TL
- **Felsefe Tarihinin Sorunları /**
Theodor Olzerman 7020 TL
- **Sovyetler Birliği ve Ortadoğu /**
R.Davydkov-O.Fomin 2160 TL
- **Yazilar-Konuşmalar / H.Kutlu** 4320 TL
- **Sorgu / Kutlu-Sargin** 6480 TL
- **Nasıl bir eğitim istiyoruz?**
Server Tanilli Çıkıvar 2500 TL

Server Tanilli
**Nasıl
bir
eğitim
istiyoruz?**

AMAç YAYINCILIK Çatalçeşme Sok. 151 Cağaloğlu/İST Tel: 522 11 96

Çatalçeşme Sk. 151 Cağaloğlu/İST Tel: 522 11 96

İSTEAV
ÇIKTI

ÖĞRENCİLER VE SİYASET

Sosyalizme yaklaşan öğrencilere kendi mücadelelerini sosyalist bir perspektifle yürütmenin yolları gösterileceğine, işçilerin mücadelesi içinde erimeye çağrırlıarsa, teorik olarak temellendirilmiş bir politikanın yerini ahlâkçı bir söylemin alması adeta kaçınılmaz oluyor.

Türkiye'de sosyalist hareketin 12 Eylül öncesinde kazanmış olduğu bir özellik vardı - bu özelliğin kahçı, yapısal bir özellik olduğu, 12 Eylül sonrasında, özellikle son bir iki yılda öğrenci kitlesinin yeniden radikalleşmeyi başlamasıyla anlaşılmış olmalıdır. Türkiye'de sosyalist kadroların çok önemli bir bölümü ya üniversite öğrencisidir ya da üniversitede yeni bitirmiştir. Öte yandan siyasal biryleşme içinde bulunan solcu öğrencilerin genel çok büyük bir bölümü sosyalisttir; sosyalizme olan bağıntısını şu ya da bu eğilim (eskiden dernekler, şimdi dergiler) aracılığıyla kurmaktadır. Kuşkusuz nesnel (ülke nüfusunun genç olması, yüksek öğretim düzeyinde okullaşma oranının artması vb.) ve öznel (sosyalist harekette sürekliliğe dayanan bir geleneğin henüz yeni yeni oluşuyor olması vb.) açıklamaları bulunabilecek bu olgunun, bazı yararlarının yanı sıra, bittakım sakıncaları da var. Bu sakıncaları, bir aylık derginin imzasız yazısındaki çarpıcı bir saptamaya, sosyalist politikada öğrenci gibi davranışması, öğrenci hareketinin ise - olumsuz yönde - aşırı siyasallaştırılması biçiminde özetlemek mümkündür.* Öğrenci hareketini çeşitli eğitimler arasında bir kadro devşirme yarışının alanı haline getiren bu aşırı siyasallaştırmının altında yatan etkenlerden biri, öğrenci kitlesinin aslında zaten anti-kapitalist bir potansiyel taşımadığı yolundaki yanlış - saptama olsa gerektir. Öğrencilerin yükselsel olarak anti - kapitalist bir doğrultuda siyasallaşamaya cakläri bir kez kabul edilince, öğrenciler arasından sosyalist hareketin şu ya da bu kanadına tek tek kadrolar kampa uğruna girişilen sürdürmenin kitlenin tümü üzerindeki olumsuz etkisi, kolaylıkla göz ardı edilebilmektedir. Sosyalist hareket içinde öğrenci gibi davranışının göstergesi ise genel olarak eğitim, özel olarak da yüksek öğretim alan için gelişkin bir programın hâlî

ortaya çıkarılmamış olmasıdır. Gerçi öğrenci hareketlenmesi Üzcrinde etkili olan çok sayıda çizginin "demokratik, özerk Üniversite" parolası çevresinde geniş bir görüş birliği sağladığı gözlemleniyor; ama bu hedefin kendişi, yeterince ayrıntılandırılmış olmasa bir yana, öğrenci kitlesinin kapitalist düzen karşıtı potansiyelini bütünlükle aşağı çikaracak bir formül olmaktan uzaktr.

Öğrenci hareketi içindeki sosyalist militanlar sosyalizme yaklaşan öğrencilere kendi mücadelelerini sosyalist bir perspektifle yürütmenin yollarını göstereceklerine onları başka

toplumsal grupların, en başta da işçilerin mücadelede içinde erimeye çağrıncı öğrenci kitlesinin kapitalist üretim tarzı içindeki nesnel konumundan hareket eden, teorik olarak temellendirilmiş bir politikanın yerini ahlâkçı bir söylemin alması adeta kaçınılmaz olmaktadır. "Sonsuz bir fedakârlik ruhu", "geçmişin şehitlerine sahip çıkma", "en ağır baskı ve iğkenceleme göğüs germe" gibi motiflerle örülen bu söylemin, taşıdığı mazosist tonlarla öğrencilerin yükselsel olarak seferber edilmesine ne denli yararlı olduğu çok su götürür. Söz gelimi İngilizce öğretim yapılan yük-

Öğrencilerin kapitalist toplum içindeki nesnel konumunu, bu temel üzerinde onların maddi çıkarlarını, bunların bir türevi olarak da öznel tepki gösterme güçlerini belirleyen, hep kapitalizmin kendi gelişimidir.

me yarışının alanı haline getiren bu aşırı siyasallaştırmının altında yatan etkenlerden biri, öğrenci kitlesinin aslında zaten anti-kapitalist bir potansiyel taşımadığı yolundaki yanlış - saptama olsa gerektir. Öğrencilerin yükselsel olarak anti - kapitalist bir doğrultuda siyasallaşamaya cakläri bir kez kabul edilince, öğrenciler arasından sosyalist hareketin şu ya da bu kanadına tek tek kadrolar kampa uğruna girişilen sürdürmenin kitlenin tümü üzerindeki olumsuz etkisi, kolaylıkla göz ardı edilebilmektedir. Sosyalist hareket içinde öğrenci gibi davranışının göstergesi ise genel olarak eğitim, özel olarak da yüksek öğretim alan için gelişkin bir programın hâlî

▲ Öğrenci hareketi esiri siyasallaştırılınca, 12 Eylül öncesinde radikal olan öğrenci hareketini çeşitli eğitimler bir kadro devşirme alanı olarak görebiliyorlardı.

◀ Yeniden radikalleşme süreci. 12 Eylül sonrasında, son bir iki yılda öğrenci kütlesi yeniden radikalleşmeye başlıyor. Ancak öğrenci kütlesi kapitalist düzen karşısında potansiyelini açığa çıkaracak bir program hala ortaya çıkmamış değil.

sek öğretim kurumlarındaki öğrencilerden bu yabancılantıci ayrıcalığın kaldırılması yönünde bir talep - bu anlamda kolektif bir özerki örneği - gelmemekte, ama aynı kitlenin içinde süzülüp gelen az sayıda devrimci militan destansı bireysel fedakârlıklar ve yiğilikler sergileyebilmektedir.

Günümüz toplumunda öğrenci hareketinin temsil ettiği öznellik gücü doğru değerlendirebilme için öğrencilerin maddi çıkarlarının kapitalizmin geçirdiği evrime koşut olarak ne gibi değişikliklere uğradığını irdelemek gereki. Çünkü öğrencilerin kapitalist toplum içindeki nesnel konumunu, bu temel üzerinde onların maddi çıkarlarını, bunların bir türü olarak da öznel tepki gösterme güçlerini belirleyen, hep kapitalizmin kendi gelişiminden. Bu bağlamda Marx'ın daha *Grundrisse*'de yapmış olduğu bir öngörünün içinde yaşadığımız "uçuncu teknolojik devrim" ile birlikte gerçekleşmiş olduğuna öncelikle değinmek gereki: üretici güçlerde meydana gelen muazzam dönüşüm sonunda kafa emeğinin yeniden üretilen kol emeğiyle bütünleşmesi, insanın düşünsel yeteneklerinin toplumun başlıca üretici gücü durumuna gelmesi. Öğrenci hareketine köklü bir anti-kapitalist potansiyel kazandıran, bu sürecin, yanı bilimin başlı başına bir üretim etkeni hâline gelisenin, kapitalizmin üretici güçleri ile üretim ilişkileri arasındaki uygunsuzluğun yüksek öğretim alanına özgü bir belirtisi olarak, gelişik, patlayıcı bir biçimde bürünmesidir. Uygulamalı, asırı uzmanlaşmış, dolayısıyla kompartumanlaşmış, kapitalist iş bölümune ve tekeleci sermayenin azamî kâr hırsına tâbi kalmış bir bilim - budur günümüz kapitalizminin yüksek öğretim alanındaki temel parolası. YÖK döneminin demokratik hak ve özgürlüklerde yönelik şiddetli bir siyasal saldırının peşisinde kırılaştırmış olması, aynı dönemin sözünü ettiğimiz bu "rasyonelleştirme" boyutunu da kuvvetle içerdigini unutturmamalıdır. Bilimin üretim sürecine uygulanması kapitalist üretimde hem temel belirleyicisi hem de onun esas itici gücü olmuşsa her türlü araştırma ve geliştirme faaliyeti de, tek tek bilimsel disiplinler de sermayenin rutsağı olmuş demektir. Bilim ve teknolojideki gelişmelerin sermayenin hakkımıyeti altında gerçekleşmesi doğal cev-

renin, hatta bütün insan soyunun üzerindeki tehdidin de giderek artması sonucunu doğuyor olsa dahi bundan sermaye düzenini değil de başlı başına bilimi sorumlu tutmak büyük bir dâr görüşüslük olur. Bilimsel ve teknik atılımların gerekli emek-zamanın radikal olarak kısıtlanması olanağı veren "özgürleştirici" potansiyeli olmasa insanın kendi kaderini gerçekten kendi eline aldığı sosyalist, demokratik bir toplum hedefi de, bir dâs olarak kalırdı. Bilimsel ve teknolojik ilerlemelerden tek tek bireylerin ve toplumun tümünün çok yönlü gelişmesi için yararlanması olağanı ortada dururken bu bireysel ve toplumsal ihtiyacın bilimin sermayenin kâr hesaplarına tâbi kalmış olmasının yüzünden karşılanamaması, bilim ve teknolojinin üretildiği, uyarlandığı ve aktarıldığı yerler olan yüksek öğretim kurumlarını derinlemesine anti-kapitalist dinamiklerle beslenen bir alan hâline getiriyor. Öte yandan yüksük öğretim sonunda elde edilen kalifikasyon gittikçe artan ölçüde, sermayenin egemenliği altındaki özgür emek süreçlerinin aradığı vasıfların bir toplam hâline geldikçe kafa emeğinin proletarlaşması, metalaşması da hız kazanıyor. Bu metalaşma sürecine koşut olarak etkisini duyan bir gelişme de yüksük öğretim sürecinde aktarılan ve edinilen bilgilerin, bu bilgilerle kazanılan vasıfların gitgide aşırı uzmanlaşmış, kompartumanlaşmış, parçalanmış, bu anlamda yabancılasmış ve yabancılantıci bir karaktere bürünmesidir. Öğrenci hareketine günümüz toplumunda nesnel olarak anti-kapitalist bir dinamik kazandıran maddi, sosyo-ekonomik gelişmeler yumağı bunlardır. İşin bu nesnel süreçlerin doğurduğu bir de ideolojik - kültürel boyutu vardır ki öğrenci hareketi sóy konusu olduğunda bunun üzerinde özellikle durmak gereki: Kapitalizmin aklî dişî niteliginin giderek derinleşmesi bir yandan, akademik kalifikasyonun kapitalist emek süreçlerinin buyuklarına boyun eğerek gitgide kısıtlanması diğer yandan, bilimin toplumu açıklama gücü (ya da doğa bilimlerinde doğayı denetlemeye kapasitesine yapabileceğî katkı) ile gerçeklik arasındaki uçurumu büyütmektedir. Öğrencileri sâriп sarmalayan yabancılama ve doyumsuzluk katmerleşmekte, Üniversitelerin, öğrencileri gerçeklik ile onun bilgisi tra-

sindaki bu gerilimin nedenlerini gerçek kaynaklarında değil de kendi öznelliklerinde ya da yetersizliklerinde aramaya yönelik hiyerarşik, antodemokratik bir yapı vardır. Kolektif bir örgütlenme ve ona dayalı bir teorik çalışmayla (ve iyisi mi öğretim tiyelerinin katılımıyla) bu akademik aldatmacanın üstesinden gelinirse öğrenci kütlesinin anti-kapitalist duyarlığı ek bir dayanağa kavuşturulmuş olur.

Öğrencilerin, ufku ister istemez burjuva (ya da ulusal) demokratik görevlerle sunulmuş bir kitle olmadıkları, gerek kapitalizmin evriminden, gerekse bu evrimin bir sonucu olarak üzerine oturdukları nesnel konumdan kaynaklanan önemli bir anti-kapitalist potansiyeli barındırdıklarını öne süren bu tabii, elbette tek başına değil, ancak içeriği örgütSEL ve programatik açımlılarla birlikte anlaşılmıştır. Bu bağlamda ilk akla gelen, metalaşan kafa emeğin taşıyıcısı olan öğrenci kütlesi ni Ücretli emekçiler sınıfına yaklaştırılan süreçlerin işçi hareketinin geleneksel bir yüksek öğretim politikasının gündemine ne ölçüde getirdiği. Söz gelimi kapitalist düzencede kolaylıkla özümlenebilecek - ve bu nedenle renksiz - "yönetime katılma" yerine "öz yönetim" e açılan bir "Öğrenci denetimi" hedefine yönelik ve "öğrenci şuraları"na dayalı bir örgütSEL ve stratejik anlayış, "demokratik, özerk Üniversite" şiarının sınırlıklarının aşılmasına ne ölçüde hizmet edebilir? Elbette bu soruların cevapları, agrılık olarak bizzat öğrenci militanlarının, kısmen de kimi eski ve yeni öğretim üyelerinin katılıtları sistemi bir tartışma süreci içerisinde verilebilecektir. ■

* "Öğrenci Arasında Politika Arayanlar Politika-da Öğrenci Gibi Davrananlar", Toplumsal Kurulus, No. 11 (Mayıs 1988), s.7.

TAV

UZAKTAKİ BİR DOSTA (SİYASETİ ÖVEN) BİR MEKTUP

Demokrasinin, beşliğinde müşil müşil uyumaya niyetli olmadığını görmek iyi geliyor insana.

Yüzündeki şaşkınlığı ifadeyi bağışlıyorum. Damdan düşer gibi siyasete övgü yapmaya kalkışımı, bu mektubu okuyunca, belki sen de bağışlarsın. Bana öyle geldi ki - nerden geldiği tümüyle bilincimde değil - böyle bir övgüye gerek var. Hatta belki gereksinim var. İçimden geldi işte...

Once bu noktaya nasıl geldim, yani şu ak kağıdın başına geçtiğimde, sana yazacaklarımı düşünürken, ansızın siyaset övgüsünü yapmaya nasıl kalkıştığını biraz anlatmak istiyorum.

Billyorsun, şu Fransa tuhaf bir ülke. Çeşitli tuhaflıklarını arاسında, "demokrasının beşliği"

olmak gibi bir iddia yatıyor. Beşikte salaya salaya uyuttukları demokrasi (bu uykuya uluslararası ekonominin nefis ilaçları da destekliyor), arada bir beşliğinde vahşi çırıklar atmaktan vazgeçmeyeceğini yaramaz bir çocuk gibi. Tam "Hah! Uyudu galiba" diyecek, bir de arkam döndürsün ki müzirandanmaya başlıyor. Hafif iki pis-pis gerekiyor o sırada. (Aman ha, arap öküller gelir, seni yer.. filan diyecek) Gözlerini yumup kendinden geçiyorsa da, sen kendini mutfağa atıp konuklarına leziz yemekler hazırlamaya kalkışığında, ya da giyinip şöyle bir pazara çıkmayı düşündüğünde, yine sesini yükseltiyor.

Bu müzirler hoş'a gider türden bence. Elimde olmadan Le Pen örneğini anımsatacağım sana.

Billyorsun, Ulusal Cephe'nin saldırgan lideri, devlet başkanlığı seçimlerinde % 14 gibi bir oranda oy toplayarak milletin tüyülerini diken diken etmiş. Ardından milletvekili seçimi seçimlerinde seçmenlerden fena bir azar işterek meclise-ancak bir tek milletvekili sokarak kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırdı. Bütün bunlar sırasında, Fransa'nın sağ cephesi, bu azgın sağın tüm patırtuları karşısında hafif çekingen, hafif korkak, "Karşımıza almayalım, hakarsın kendi seçmenlerimiz arasında səmpatizanı çıktıur..." diye bekletiler. "Beşik tingir-mingir sallanıyor" diye geçiriyordum içimden. Adam göz göre

göre insan haklarını ayaklar altına alan şeyle yapıyor, söylüyor, politikanın en çamurlu alanlarına sürüklüyor tartışmaları ve karşısında yalnızca komünist ve sosyalist sesler duyuyor. Demokrasiyi beşig'e yatrırken yalnızca komünistlerle sosyalistler mi vardı bu ülkede? Hani De Gaulle'cüler? Hani ikinci Dünya Savaşı'nda Nazizm ve Faşizm karşısında aslanlar gibi küreklenenler? Derken Le Pen çıktı, bir sağ cephenin saygıdeğer bir liderini kelime oyunu ile "yemeğe" kalktı. Adamın adı Durafour. "Four" lafi, Fransızca firın anlamına geliyor. Le Pen bir konuşmasında bu adama "Durafour-Crematoire" (Ölü yakıcı firın) deyince, ortalık birbirine girdi. Önce Ulusal cephe'den birkaç kişi durumu alenen "kinadilar". Kınamakla yetinmeyip, partiden ayrıldırdılar. Karşısında sıkı bir muhalefet görüncü Le Pen gemi iyice azıya aldı ve bu kez kendini eleştiren sol ve sağ liderlere "Salak", "Budala" gibi zarif kelimeler fırlattı. Ortalık iyice karıştı. Aradan birkaç gün geçti ve büyük bir sağ cephe (Jacques Chirac'in cephesi, RPR) aldığı kesin kararı kamuoyuna açıkladı: Ulusal Cephe ile hiçbir biçimde, hiçbir koşulda işbirliğine gidimeyecek... Mahalli seçimlerin gelip kapıya dayandığı şu günlerde, bazı merkezlerde yapılacak damaklı doğuşlar böylece iptal ediliveriyordu... Le Pen, kendi partisi içinde bile yükselen, "Ayptır... re-

▼ "Vatan Çocukları"
Fransız Komünist
Partisi'nin gazetesi
L'Humanité'nın bayramında
Macar koreograf Ivan
Marko'nun yaratdığı bale
büyük ligi gördü.

▲ Heydi kebab yemeğe. Göğsünde orak çekici, yoldaşlarına fazla bir yemeğe çağrıyor.

zalettir..." sesleri arasında bir tokat daha yemişti. Ama öylesine iflah olmaz bir saldırgan ki, yine birkaç gün önce Fransa'nın bir köşesinden sesini yükseltip, meclisteki sosyalist parti grubu sözcüsünü "Sadık eğilimleri olan, Arap yanlısı bir sübyclı" diye nitelendirdi.

Bende bir telaş, bir telaş. "Eyvah... Fransızların yetmeyeceği kadar üst düzeyde bir küfürleşme bağlayacak, hiçbir şey anlamaya cağım..." diye. Öyle ya, adamların yemedikleri küfür kalmadı, üstüne bir de bu geldi, eh, artık dayanamazlar... diye düşünüyorum.

Tıç çıkmadı. (Fransız politikacılarına konuşmadan politika yapmayı Mitterrand iyi öğretmiş...) Kendi köşesinde, adeta bir akıl hastası gibi sömür sömür söylenen, ağzından köpükler çıkararak küfreden bir adam haline gelmek üzere Le Pen.

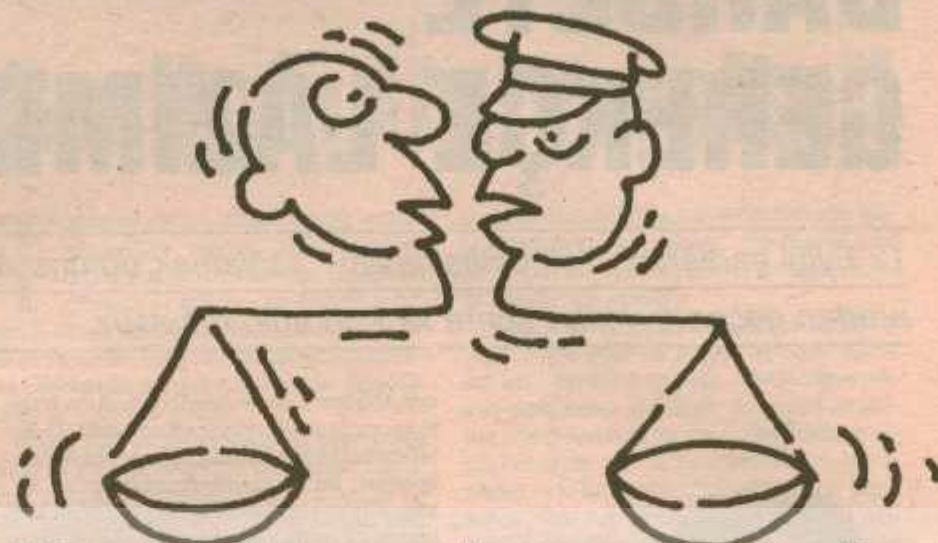
Demokrasının beşinde müşlü müşlü uyuma-ya niyetli olmadığını farketmek iyi geliyor insana.

Bu kadar soyut değil tabii her şey. Sokaktaki insan o çocuğu uyandırmak için sesini yükseltiyor. Kafası kızarsa sokaga dökülmüş hep birlikte bağırlıyor. Siyaset günlük yaşamın içine ekmeğin gibi su gibi girdiğinde, o çocuk ne kadar uyutulmaya çalışırsa çalışısan, mümkün değil rahat bir uyku.

Aynı tavr sol partilerin gelişiminde de kendini gösteriyor. Al sana bir örnek daha:

Birkaç hafta önce "Fête de l'Humanité" yapıldı burada. Akıl almaz büyüklükte bir alanda, dünyanın dört bir yanından gelen insanlar, dünyanın bütün etlerini kızartıp, bütün içkilerinden içerek bayram yaptılar. Komünist organizasyonları, partilerin, yarınlarla yılda bir kez bir arada eğlendikleri bu bayram, bir yandan dünyanın tüm sorunlarının sergilendiği, ote yandan o sorunlarla yiye-içe, güle-oynaya nasıl ilgilenileceğinin gösterildiği bir insan panayırıydı. Kamboçyalı ile Yemenli, Çinli ile Pakistanlı aynı şey tartışıyor, aynı derdi paylaşıyor, sonra da gidip Fransızlar in bir şölen sofrasına dönüştürdükleri köşelerde dünyanın en iyi şaraplarını içerek, akşam hangi şarkıcıyı dinleyeceğine karar veriyordu. Siyasetle içe giren her şey kendi niteliğini koruyor, siyasete omuz veriyor, renk katıyordu. Yves St. Laurent açtı bu "bayramı"... Bir defile ki, dostlar başına, Gerçi bayrama katılanlardan bir çoğu, YSL markasını taşıyamayacaklarını iyi biliyorlardı ama o ne görkem, o ne haşmetli defileydi öyle... Charles Aznavour mu istersin, Berlin'den gelmiş bir tenorun ortalığı gümberdettiği bir klasik müzik konseri mi? İstersen garipli, zavallı bir filkenin açıldığı sergede aynı görkemde bir halk oyunu da seyredebilirsin. Akınlar halinde insanlar, alanı çevreleyen bir sürü kapıdan girip çıktıktan sonra da seyredilebilirsin. Tanrılar halinde insanlar, alanın içine giren bir

SÖZÜM SANADIR

Yargičken konuşmak

Yargıtay Başkanı Ahmet Coşar, adlı yılın açılışında önemli bir konuşma yaptı. Laik cumhuriyetten, iki başlı (sivil ve askeri) adaletin artık olmaması zamanının geldiğinden söz etti ve değişik tepkilere yol açtı. Bu tepkiler de, bildiğiniz gibi olumlu ve olumsuz oldu.

Benim için en olumlu yanı, bu konuşmanın değerli yargıcın Yargıtay Başkanı iken yapılmış olmasıdır.

"Çifte standart" deyimini bilirsınız.

"Bir olayda söyle", ona tümüyle benzer başka bir olayda "öyle" düşünmek, hareket etmek, davranış anlamında kullanırız.

Yargıcı Ahmet Coşar, kurulu düzenin en saygın yerlerinden biri olan Yargıtay Başkanı iken konuşmuştur. Bu davranışın önemi çok büyük. Üstelik de -herhalde- bazı tepkiler alacağını bile bile konuşmuştur. Bunun önemi çok büyük. Nice önemli yerdeki insanı bu "statü"lerin durdurduğunu hesaba katarsak önemini daha iyi anılır.

Yargıcılar bir süre sonra emekli olur avukatlığa başlarlar.

Bakarsınız, o sert duruşlu, katı bakaklı, astığı astık, kestiği kestik "yargıcı" gitmiş, yerine insancı insanoğlu, doğuları eğrileri güzel güzel gören bir avukat gelmiş.

"Siz zamanında pek böyle düşünmezdin. Öyle değil mi?"

"O zaman öyle gerekiyordu. Şimdi başka."

O zaman öyledir, şimdi böyledir.

Bir dönemin astığı astık, kestiği kestik generali emekli olur, milletvekili seçili, parlamentoya girer, oturur. Bakarsınız, ne güzel demokrasiden, insan haklarından söz almaktadır. Geçmişte pek de saygı duymadığı parlamentonun bir sonrakinde gayet yuumlu çalışmaktadır.

O zaman "öyle" gerekmektedir, şimdi "öyle".

Durum değişikçe yeni kimlikler, yeni kişilikler, yeni davranışlar.

Bakıyorum da, bazı kişileri hep yeniden tanıtmak gerekiyor.

Sosyal olaylarda da benzer durumlar,

Tanıdığınız bir çift anlaşamamaktadır. Taraflardan birisi zıymak ister, diğer aynılmaya karşı çı-

kar. Konuya -dostları olduğunuz için- sizere de açarılar. Düşünür, tamır, ayrılmalarının doğru olduğunu düşünürsünüz, bunu da söylersiniz.

Sonra aynı durum sizin başınızda gelir. Hemen hemen benzer koşullardır. Görüşünüz hemen değişir. Dostlarınıza söylediğinizin tam tersi büyük bir hararetle savunursunuz.

Bütün bunlara bakıyorum da, bize "çifte standart" sözünün pek uymadığını görüyorum. Bizde bunun doğrusu "mülki standart" olmalıdır, "iki" yerine "çoklu".

İlkeleri, temel kavramlara sahip olmamak, kişilik yetersizliği.

Belki bazları, belki hepsi, düşünmek gerekiyor. Üniversiteden sorgusuz sualsız, gereksiz yargısız atımların içinde bütün üniversite hocaları karşı çıkabilecektir, durum gene böyle mi olurdu? Sanmam.

Ama, ilk atımlara "dur bakalım, neyin nesi?", "onun altında kimdir, ne vardi?", "bizden mi değil mi?" diye bakıp dururken arkası geliverdi.

Demokrasının, insan haklarının temeli, yanlışca "sadece yanlış olduğu için karşı çıkmak" değil midir?

Haksızlığa sadece haksızlığı olduğu için karşı çıkmak.

Tutular olmanın gücünü anlayabilmek.

Kitelerin öncülerle duyduğu geleneksel güvenliğinin temelinde bu tutarsızlıkların büyük payı olduğunu görebilmek.

"Hele dur bakalım, şimdi ne diyecek?" diye duraklayan insanın gencindeki güvenstilik birikimini yakalayabilmek.

"Mülki standart" kayaklılığı yerine "mono standart" sağlamlığını sürdürübilmek.

Belki de, büyük gereksinimlerinden birisidir bu.

Yargıtay Başkanı arkadaşlarının yanında bunu da anlatı.

Sadece bunun için bile kutlanmaya değer. ■

DARBEYE GEREKÇE LÂZIMDI...

**12 Eylül şartlarının "olgunlaşmasını" sağlamak uğruna öldürülen insanların yakınları
aradan geçen 8 yıldan sonra kırık, buruk, umutsuz.**

n iki Eylül darbesinden bu yana 8 yıl geçti. Önceleri "harekât" deniliyordu. Şimdi apaçık bir "darbe" olduğu konusunda hemen herkes birleşti. Darbeyi gerçekleştirenler bile bunu artık yadırmıyorlar. Hatta darbenin çok önceden planlandığı, fakat şartların olgunlaşması için bekendiği de biliniyor. Bunu darbenin yetkili ağızları da söyleyiyor.

Peki şartlar nasıl olgunlaştı?

Son bir, bir buçuk yıl, yani 1979 yılında ve onu izleyen 8 ayda kitle sel terörünün yanı sıra bireysel terör tırmandırıldı. Toplumda saygılılığı olan, birleştirici, toparıyıcı nitelikleri ağır basan önemli bilim adamları, gazeteciler, yazarlar, vendikacılar, politikacılar, öğretmenler, avukatlar, savcılar, yargıçlar birer birer avlandı. Sonunda terör ve cinayet günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline geldi. Terörün hedefi olan insanlar byle buna aldmaz hale geldiler. Devletin aldmazlığı ise çok daha büyük boyutlarda idi. Sonunda herkes sıramın kendisine geldiğine inanır, buna kamiksar oldu.

Oyle ki, Cavit Orhan Tütençgil'in bu nedenle, mezarını, ailesine bile haber vermeden önceden hazırladığını, Abdi İpekçi'nin "ben ölüsem çocukların öğrenimi ne olur?" diye tasafandığını öğreniyorum.

**Öldürülenlerin yakınları
polisin ya da savcının
kendilerine hiçbir şey
sormadığını hatırlıyorlar.
Katilleri yakından
görenlere bile hiçbir şey
sorulmamış.**

Umut Kaftancıoğlu'nun ise öldürülmeden önceki gece, öldürülüşünün kabusunu yaşadığımı, bile bile ve pisi pisine ölümü gittiğini artık biliyoruz. Ya Sevinç Özgürer'in olayı? Katledilisinden birkaç gece önce evi basılan Özgürer, evde olmadığı için bu saldırından kurtuluyor ama sıramın kendisine geldiğine inanarak çocukların başka bir yere göndermeye de ihmali etmiyor. Ve arkasından gece yarısı evinin kapısını kırarak içeri giren katiller tarafından öldürülüyor. O da öleceğini biliyor ve adeta tevekkülle karşılıyor. Kemal Türkler de, Doğan Öz de öyle, Akin Özde-

mir, Ceyhun Can ve diğerleri de. Ama hiçbirini kaçmayı düşünmüyor ve sonunda 12 Eylül'ün haklılığını kanıtlamak uğruna öldürülüyorlar. Bu arada ülkede sikiyönetim var, ama olaylar sanki elleri kolları ve gözleri bağlanmış güvenlik görevlilerinin gözleri öndünde sürüp gidiyor. Failler bulunamıyor. Göle'de öldürülen AP Ağrı Senatör adayı Salim Dursunoğlu'nun sağ eğilimli yakınları, kendi yörelerinde o günlerde sikiyönetim olduğunu halde ordunun oylarla seyirci kaldığını, fakat 12 Eylül sabahından itibaren suçluları elleriyle koymışlar gibi bulup çikardıklarını söylüyorlar. Ve "keşke 12 Eylül bir yıl önce yapılsaydı da ağabeyimiz öldürülmeseydi" di-

yorlar. Gözler bugünlüyor, "Aslında keşke hiç yapılmamasıydı ya" sözleri ağızlarından dökülüyör.

Yakınları ne yapıyor?

Öldürülenlerin yakınları ilk şoku atlattıktan sonra polisin ya da savcılık makamının kendilerine hiçbir şey sormadığını hatırlıyorlar. Bunu, aradan buna yil geçtikten sonra hâlâ anlamadıklarını söylüyorlar. Çünkü katilleri yakından görenlere bile hiçbir şey sorulmamış. Polis gelip bir soruşturma bile yapmamış. Öldürülenlerin yakınları çok israr ederse de "siz bir bilgi edinebilirseniz bize ha-

**Milletçi
Halk Gazetesi**
KURUCUBU: ALİ NACİ KARAÇAN

ine giderken silahlı saldırıya uğrayan
**ABDİ İPEKÇİ
OLDURULDU!**

3 ölü
24 yaralı

OTOMOBILINE KURŞUN YAGDIRDILAR

**Bir docent
oldürüldü, e**

Hürriyet
Prof. Doğanay öldürüldü

**Terror yeniden
hızlandı**

SİYASİ
CUNUN
İSTEDEĞİ
Kİ

DOKUN

Gariban Üniversiteli

ber verin" denilmiş. Ara sıra bazı failerin yakalandığı söyleniş. Ama kişiler ya emniyetteki sorgulamadan sonra -ki arasında cinayetleri en ince ayrıntılarına kadar anlatanlar da var- ya haphane ya da yargılanma aşamasında ortadan yok oluvermişler. Ya da yüze yüz katil olduğu tanık ifadeleri ile kanıtlanan eylenciler mahkemeler tarafından "delil yetersizliği" nedeniyle serbest bırakılmışlar. Bazılarının, her nasıla yurt dışına kaçtıkları belirlenmiş (doğrusu, kaçırıldığı olacak).

Cavit Orhan Tütengil'in emeklilik işlemesinin yapılabilmesi için sıkıyönetim makamlarından istenen belge ve bu istege karşı bir polis şefinin yazdığı rapor, insanın tüylerini diken diken edecek ve devlet fikrine, adalet duygusuna karşı buram buram bir nefret ateşi kırıkleyeceğ akıl almaz açıklamalar içeriyor. Özette şöyle deniyor raporda: "... Sağ kesim ile ilgili yapılan operasyonlarda yakalanan Yılmaz Durak'ın sorusunu yapılrken, bu olay da sorulmuştur. Samığın ifadesinde, ÜGG Ocak Başkanı Recep Özürk'ün olaydan önce, kendisine üniversiteden bir hocamız öldürülmesini planladığını söylediğini, kendisi de muvafakat ettiğini, ertesi günü, Cavit Orhan Tütengil'in öldürülmesi üzerine, Recep Özürk ile yaptığı konuşmadada onlar tarafından öldürülüğünü Recep Özürk'ten öğrendiğini beyan etmiştir. Yılmaz Durak'ın beyanından sonra da, Cavit Orhan Tütengil'in faili olduğu anlaşılan Recep Özürk, daha önce birçok öldürme ve yaralama suçlarından ötürü Sıkıyönetim Komutanlığı'na sevk edilmiş, ancak her nedense tahlile edilmiştir. Tahlilesini muteakip yurt dışına kaçtığı için, gerek Cavit Orhan Tütengil'in, gerekse yeni belirlenmiş olaylardan ötürü sorusunu yapılamamıştır..."

Polis şefi böyle diyor, yazdığı gizli yazında. "Her nedense Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından tahlile edilmiştir" diyor. O da katili neden bırakıldığını anlayabilmış değil. Cinayet kurbanlarının yakınları ise aradan 8 yıl geçtiği halde hâlâ ne bu durumu anlayabilmişler de kabullenememişler. Artık devletten bir şey ummadan, her şeyden vazgeçip acılarını yüreklerine gömmüşler. Bazıları ise bu işi sonuna kadar götürmeye kararlı. Elleinden bir şey gelmese de uğrasıyorlar.

Sorunları sürüyor

Öldürülenlerin yakınlarının acıları, dertleri bitmemiş. Teröre kurban giden yakınlarının bağlı oldukları kuruluşlardan ne ilgi ne destek görmüşler. Hatta emeklilik işlemleri için aylarca, yıllarca ve hâlâ uğraşanlar bile var. Ümit Kaftancıoğlu'nun eşi, diğer öldürülen kamu görevlilerinin yakınlarına olduğu gibi "vazife malisi" maaşı bağlanmamış. Gerekçe de şu: "Kaftancıoğlu kendi siyasi fikirlerinden ötürü öldürüldü, biri ilgilendirmez, bunun böyle olmadığını mahkeme de kanıtlıyor". Oysa devlet, savcılık, Kaftancıoğlu hakkında bir dosya bile açmış değil. Neredeyse olayı "yok" -sayaçak.

12 Eylül öncesi terör olaylarında "şartların olgunaşmasını" sağlamak uğruna ölen bu insanların yakınları aradan geçen 8 yıldan sonra kırık, buruk ve umutsuz. Devlete, adalete ve diğer bütün yüce kurumlara karşı inançlarını yitirmiştir.

Nasıl yitirmesinler?

Türkçe'de yoksul, arkasız, dayısız ve kimseziş kişilere "gariban" denir. Türkiye'nin çoğu insanı bu nitelikleri taşır. Bu kişilerin çocukları da gariban olur. Üniversite öğrencisi olsa da bu böyledir. Garibanlık bunıda da da da belirginidir,acidir. Çünkü öğrenci, garibanlığın bilincindedir, acılığını içinde hargün duyandır. Onun işi o nedenle zordur.

Türkiye hızla garibanlaşma süreci içindedir. Bu süreç 12 yıl boyunca hız kazanmıştır. Sayıları bunu çok güzel gösteriyor: 1980'de ücretli ve aylıklı kesim ulusal gelirden % 33 pay alırken, sekiz yıl sonra 1988'de % 13 pay alımı olmuştur. Tarıma uğraşan köylü kesimin payı bu süre içinde % 24,5'ten % 14'e düşmüştür. Öte yandan kâr-faiz rantılarının payı % 43'den % 73'e yükselmiştir. Antimetrik bilen, usul başında olan bir insan bu sayıları anlamamı bilir. EYLÜLİZM'İN anlamı bu sayıların içinde vardır. Darbenin kimin ve ne için yapıldığı yine bu sayıların içinde saklıdır. Bu sayılar bize garibanların ne kadar arttığını, garibanlaşma sürecinin ne denli hızlandığını gösteriyor.

Her şeyin paraya ölçüldüğü, devletin en temel görevleri olan eğitim ve sağlık para gücüne göre ayarlandığı bir ülkede gariban demek, tek sözcükle parasız insan demektir. Ulusal gelirden payı giderek düşen, böyle gidisi bir beş yıl sonra sıfır inecek olan ücretli, aylıklı ve tarımcı kesimin üniversitede okuyacak çocukların, tam anlayımlı "Gariban Üniversiteli" olmak durumundadır. Bu nitelik taşıyan üniversitedi nedir? Bu kişi devlette garibanlara aynan eğitim kurumlarında okur. Çünkü kurumların da garibani vardır. Sırf bunları oynamak, "üniversiteli olduğ" deyip gönüllerini almak için açılan okullar bunları. Garibanın yeri burasıdır. Bugün, bireylerinin kolay iş bulduğu ODTÜ'ye, Boğaziçi Üniversitesi'ne ve Bilkent Üniversitesi'ne kaç gariban girebilir? Ama, garibanlar için açılmış, ne olduğu belirsiz meslek yüksekkokullanna, kitlesel eğitim yapan Açıköğretim Fakültesi'ne girmeleri kolaydır.

ÖSYM sonuçları söz konusu gariban üniversitelerin ortaöğretim sonuçlarını açıkça ortaya seriyor. İkinci basamak sınavına giren 440 bin adaydan 80 bin matematik, 46 bin fen, 21 bin sosyal ve 118 bin yabancı dil testinden "sıfır" puan alıyor. Ortalama doğru yanıt oranı Türkçe'de % 31, sosyal bilgilerde % 24, yabancı dilde % 6, matematikte % 6, fende % 7'dir. Görebilen ve gözlem yapabilen için de bu sayılar acidır. Ulusal gelirden aldığı pay % 43'den % 73'e çıkan kesimin çocukların herhalde bu sayıların sahibi degildirler. Olamazlar. Onlar eğitim eni para gücüyle pekiştiren insanlar. Tamamı değilse bile büyük coğunuğu böyledir. Payı düşenler devlet denen nesneden "emeklerine ve yeteneklerine" göre hizmet payı almadıkları için, eğitimlerinde pekişme söyle dursun几何學söz konusudur. Acidır bu ama, doğrudur. Doğru olmasayı onbir yıl eğitim gören bir öğrenci nasıl sıfır alır? ÖSYM sınavında % 50 başarı barajı olsayı öğrencilerin % 90'ı aşıka kalacak ve her yıl binlerce genç insan ortańska sürmeyecekti. Bu da devleti eline geçirenler için kötü idi. Öyleyse

sıralama düzeniyle bu çocukların gariban kurumları yerlestirmek, onları "okuyor" diye avutmak daha güzel. İşte, adı üniversiteden "Gariban Kurumları" bunlar için açılmıştır.

Garibana sırt alıran okul devletin okulu. Öğretmeni de öyle. Böyle de, sonuç niye böyle? Eğitim sırt bina, öğretmen işi değil. Nitelikli öğretmen, araç-gereç kısaca para işidir. Bu okular da gariban ortaöğretim kurumlarındır. Gariban okulu ile gariban olmayan ve % 73'ün sahiplerinin okulu arasındaki farkı bir örmekle gösterelim. Bu yıl İstanbul'da "Özel Koç Lisesi" açıldı. Bakınız bu okul nasıl. Yetkilii okulu şöyle tanıiyor: "Bu okula 10 milyar harcadık. Devlet bu paraya 20 lise yapabilir. Kampusta eğitim bölümleri dışında dinlenme, eğlence ve spor tesisleri var. Sınıflar 25 kişilik. Okulda Amerikalı, Kanadalı ve Avustralyalı 17 öğretmen görev alacak..." Bu okulun yıllık ücreti 2,5 milyon lira. Fazla düşünmeye ve aklı yormaya da gerek yok. Gariban öğrenci bu sayıları kafasını açık yorsa gerçeği görebilir; Türkiye'de olup biteni anlayabilir, darbeleinin niçin yapıldığını kavrayabilir. Tek işi "kafa yormak".

Gariban kafa yormasının diye de önlemler alınıyor. Özel Koç Lisesi'nde okuyan insan bu önleme de düşünmek zorunda. Kısacası o da kafa yorup geleceğini sağlaması almak durumundadır. Onun içen de dinsel kurumlara ve dine yönelikleri önemzermek ilk işidir. Buradaki sayılar da ürkütücü: Her yıl 500 cami hizmete gidiyor. 1988'de cami sayısı 60.000'i aşmıştır. Başta İstanbul olmak üzere okul sayılarından çok cami yapılmıyor. Resmi Kur'an Kursu sayısı 4.500, öğrenci sayısı 150.000. İmam Hatip Lisesindeki öğrenci sayısı 250 bin. Diyanet İşleri'nin 279 yayını yılda 55 milyon tiraj yapıyor. 1987'de dini yayıcı 130 iken 1988'de 150 olmuştu. Bütün bu sayıların içinde ulusal gelirden payı düşenlerin kafaları vardır. Bu kafalar ne acı ki bu sayıları uyutuluyor ve avutuluyor.

Sonuç:

Gariban diye nitelenen üniversitedi ve üniversitesiz genç insan kafasını bu sayılarla yormaasıdır. Kim kimden yana, neler kimler için yapılmıyor diye düşünmelidir. Sayıları, sayı olarak değil anlam olarak görmek ve yormak durumundadır. Analar-babalar-dedeler sayı olarak gördülerse, benim genç insanım öyle görmemelidir. Türkiye'nin geleceğini bir avuç insanı bırakmak doğru mu? Selam, yeni ders yılının Gariban üniversiteline! ■

DÜNYAMIZ NEREYE GİDİYOR?

Sağlam bir barışın başlıca garantisini, militarizmsiz yaşamayı mümkün olmayan kapitalizmin, ağır basan dünya sistemi olmaktan çıkarılmasıdır.

Soyyetler Birliği Kommunist Partisi Merkez Komitesi organlarından Kommunist dergisinin - ki sadece Rusça basılıyor - 1988/7 nolu sayısında, SBKP Merkez Komitesi'ne bağlı Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından hazırlanan "Tezler" in Türkçe çevirisini, Yeni Açılm dergisinin Ağustos 1988 tarihli sayısında "Günümüz Duyasında Toplumsal İlerleme" (Tartışma İçin Tezler) başlığı altında yayınladı. Tezler son derece ilginç. Ilginçlik, Tezler'in hazırlanmasına damgasını vuran "yeni politik düşünce" den kaynaklanıyor. Dolayısıyla Tezler'in tüm Marksistler tarafından ciddi bir şekilde tartışılmazı gerekiyor.

"Yeni politik düşünce" ye dayanarak ele alınan Tezler Marksizmin, insanlığın gelişme doğrultusuna ilişkin belirlemesini sorulayarak başlıyor.

"... bu durumda daha önce den olmuş dunya gelişme modelinin bizzat kendisi burun görünüm biçimlerinde, burun alanlarında değişime uğramıyor mu?"

Bu soruya getirilen ilk cevap ise şöyle:

"... Evrensel tüm bağların güçlendiği ve hentiz hâlâ ulusal, sınıfsal, grupsal düzeydeki çelişkiler içinde çırpmakta olsa da, genel insanlık amaç ve çıkarları

ının ortaya çıkması olduğu, bu çelişkilerin askeri yollarla çözümesinin insan soyunun yok olmasını getireceği ama 'cozulmemesi' nin de olanağı olduğu yeni koşullarda, dünya topluluğunun gelişmesinin bütünsel olarak ele alınarak iyice anlaşılması sorunu öntümüze duruyor."

Biliñdiçi gibi Marksizm, bir dünya sistemi olan kapitalizmin yerini, yine bir dünya sistemi olan sosyalizmin alacağını öngörür. Yine biliñdiçi gibi bu evrinin motoru sınıflar mücadeledir. Oysa "tezler", yukarıdaki alıntılarından ilkinde "kapitalizmin sosyalizmi izleyeceğine ilişkin modelin değişime uğradığını" soru şeklinde de olsa açıkça ima ettiñten sonra, ikinci alıntı insanlığın henüz "ulusal, grupsal düzeydeki çelişkiler" ile uḡraşmaktadır kurtulmadığım, huna karşılık genel insanlık arnaç ve çıkarlarının ortaya çıktığını ileri stirerek, günümüzde toplumun genel gelişme sürecinde sınıf mücadeleinin tarihin edici rolünü tali dizeye indirgiyor. Daha sonra günümüz dünyasında "toplumsal İlerleme" ye ilişkin görüşler şu sorularla açılmaya çalışiyor:

"... Çeşitli toplumsal sistemlerin uzun süre bir arada varolması çerçevesi içinde bir toplumsal İlerleme mümkün ve zorunluken, biz toplumsal İlerlemeyi coğunuñla yoluñca bir toplumsal formasyondan bir diğerine geçişe indirgeverek, toplumsal İlerlemenin anlamları daraltılmış olmuyor muuz? Kapitalist ve sosyalist sistemin barışçıl yarışması ve işbirliği sırasında bu sistemlerin geçirdiği derin değişimlerle ilişkin teorik sorunlarla karşı karşıya bulunmuyor muuz? Bugün toplumsal İlerlemenin temel ölçütü olarak ne kabul edilebilir ve bu, iki sistemin rekabeti sırasında nasıl ortaya çıkabilir?"

Yukardaki alıntıdan da açıkça görüleceği gibi "tezler" kapitalist sosyoekonomik formasyonun yerini sosyalist sosyoekonomik formasyonun aldığı şeklindeki klasik Marksist belirlemeyi geçerliğini sorguladıktan sonra günümüzde "toplumsal İlerlemenin temel ölçütü" nu sosyalizmle kapitalizmin rekabeti sürecinde bulmaya çalışıyor.

"Tezler" in daha sonraki bölümlerinde, yukarıdaki alıntılarla sırı şeklinde ifade edilen sorunlar ayrıntılı olarak ele alınıyor, yeni analizler ve değerlendirmeler getiriliyor.

Tezler'de ortaya atılan görüşlerin bir bütün olarak tartışılmazı bir hayli kapsamlı bir çalışma gerektiriyor. Böyle bir çalışmaya ise kanımcı Görüş Dergisi'nin ne hacmi kaldırır, ne de islevi. Ancak konu, en azından Marksist ideoloji ile ilgilenenler, sosyalist siyaset sahnesinde yer alanlar açısından bence hayatı önemine sahip. Bu nedenle de mevcut iletişim imkânlarının elverdiği ölçüde "tezler" in tartışılması lazımdır. Bu gizgâhı yapmanın sebebi şu: Ben bu yazda tezler'in bütünlünü değil, onlara damgasını vuran başlıca argumanları tartışacağım. Elimden geldiğince, geniş kapsamlı bir analize kıyasla subjektif sonuçlara varmamaya çalışacağım.

Tezler "genel insanlık çıkarları"nın ortaya çıkışını "uygarlık krizi" adını verdiği bir olaya bağlıyor:

"... Ancak, paradosks olmasına karşın, genel insan temellerin "uygarlık krizi" kavramıyla birlikte daha fazla özdeseşmeleri nedeniyle genel insanlık çıkarları özellikle net bir biçimde açığa çıkmıştır.. Bu krizin özü genel biçimyle açıklar: İnsanlık, askeri, ekonomik, ekolojik, vb. nitelikteki felaketlerin onlenmesi bakımından güvenilir araçları henüz daha bulmamıştır. Üstelik bu felaketlerin getirdiği tehditler, daha önceki tarihsel aşamalarda bulunan askeri-politik, ekonomik, sosyal mekanizma ve yapıların işlenmesiyle sürekli olarak yeniden işaretliyor. İnsanlığın ortak sorunlarını çözmek için tüm ülke ve halkların çabalarını birlestirecek, yeterince güvenilir mekanizmalar hentiz yaratılamamıştır."

Daha sonra "uygarlık krizi" detaylı olarak açıklanıyor. Bu açıklamaların yanı sıra "uygarlık krizi"nin orijini de araştırılıyor.

"... Uygarlık krizi kapitalizmin kriziyle özde-

leştiiremez ve hatta, yalnızca onun doğrudan bir sonucu olarak da düzünlmez.. uygarlık krizi kapitalizmin devamını değil, tüm insanlığın varlığını tehlige alırna sokuyor.. sosyalizm dünyası, neanel ve özel nitelikteki nedenler dolayısıyla uygarlık krizinin dışında kalmamıştır. Sosyalizmin toplumsal bir düzen olarak varlığını sürdürmek mücadele dolayısıyla silahlanma yarışına kapılmış, etkili ve rekabeti yelenekli bir üretim mücadele içinde çevre konusuna yeterli ligi gösterememiş ve sosyalizmin gelişimi kendi sorunları ve çelişkilerini doğurmıştır. Dünya streslerinin akışı köklü ve istenilen ölçüde değiştirebilmek için sosyalist ülkeler, kendi çıkarlarına olan böylesi bir dönüsüm henuz gerçekleştirememiştir."

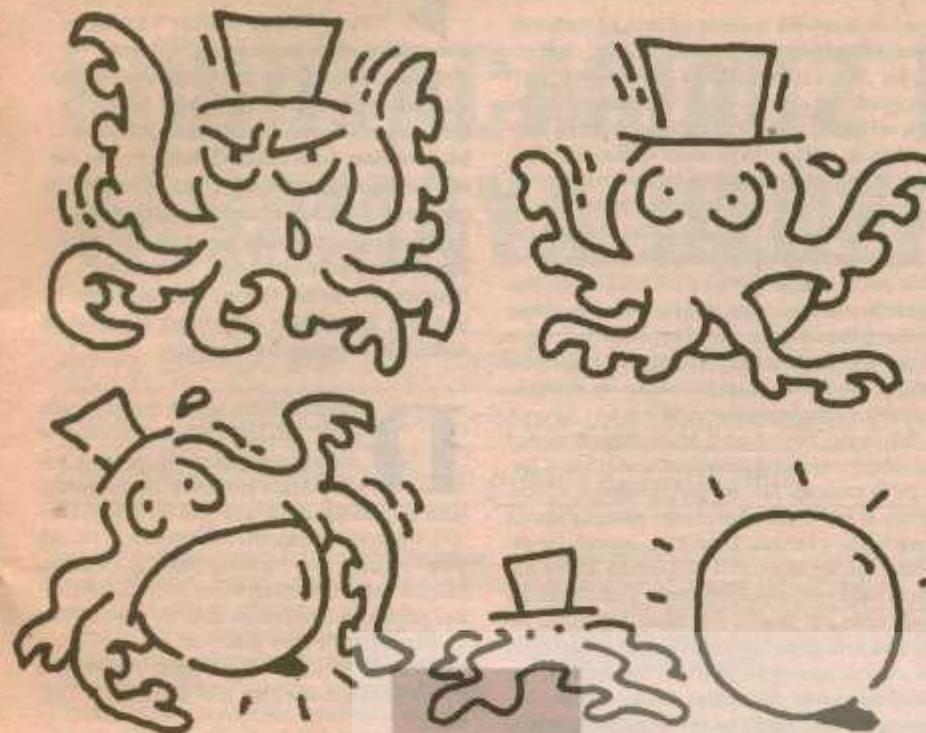
Gördüğü gibi "uygarlık krizi"nın ortaya çıkışında toplumsal sistemlerin belirleyici bir rolü yoktur. Ya da, bir başka deyişle bu krizin sorumlusu bir bütün olarak insanlığın kendisidir, onun günümüzde gerçekleştirildiği uygarlıktır. Değerlendirmeye böyle yapıldığı için de "uygarlık krizi"nden kurtuluşun yolu yine varyüzündeki bütün insanların elbirliğine bağlınakadır:

"Bu durumdan çıkış, mekanizmaların sokulmesinde ve bütünsel olarak dünyamızı toplumsal İlerlemesinin alternatif yollarını bulunuñsındadır. Gelişmelerin, başka İlerleme raylarına aktarılması evrensel-tarihiçel anlamlı bakımından gerçekten devrimci bir süreçtir. Bu aynı zamanda dünyamızın sosyal yenilenmesi yoludur. Bu yol, insanlığın varlığını sürdürmesine uygun duyen ve bu doğrultuda gerçek olanakları ortaya çıkarır bir yoldur. Ancak, bu yolun kavranması, tarihte benzerine rastlanmamış olduğu için zordur. İnsanlığın devrimci dönüşümü yolunda geçmişteki dalgalarla ve her şeyden önce de Büyük Ekim Devrimi ile kahımsal bakımından bağlı olan bu yol, modeli bakımından, onlardan farklılık gösteriyor. Belki tebiiiriz ki, devrimci dönüşümü bu biçimini sayesinde ve çerçevesinde, sosyo-politik ve diğer yapılar bilimsel-teknik devrim sırasında değişen üretici güçlere, dünyamızın karşılıklı bağımlılığına, toplumsal İlerlemede insanın ve insan aksının roltüne uygun hale getiriyor..."

"... Bu durumda söz konusu olan, bir bütün olarak insanlığın çıkarlarıdır. İnsanların kendi varlığını sürdürmek için verdiği mücadeledeki deneyimi, ulusal, sınıfsal, ideolojik açılarından farklı olan insanların birbir hareketindeki işbirliği umut vericidir."

Nükleer savaş, ekolojik problemler, insanlığın büyük bir bölümünün açılık ve sefalet içinde yaşıyor olmaları türünden global problemlerin, dünyamızın geleceği açısından çok büyük tehlikeler oluşturdukları açık. Bu nedenle de bu meselelerle çözüm yolu bulunması için global bir konsensusun oluşturulması, bu kaderla da kalmayıp çözüm yolları doğrultusunda evrensel bir işbirliğinin gerçekleştirilmesi elbette tayin edici önem taşıyor. Ancak bu tür global problemlerin insanlığın tünündü ilgilendiriyor olmaları,

Global problemlerin insanlığın tümünü ilgilendiriyor olmaları, onların ortaya çıkışlarından tüm insanlığın sorumlu tutulmasını gerektirmez. Meselenin hemen tamamının bir numaralı müsebbibi kapitalizmdir.

onların ortaya çıkışlarından tüm insanların sorumlu tutulmasını gerektirmez. "Uyarlık krizi" kapsamında görülen meselenin hennet tamamının **bir numaralı müsebbibi kapitalizmdir**. Somutlarsak, nükleer silahları icat edip nükleer turmanın devamlı azıdan kapitalizmdir, kârin azamileştirilmesi uğruna tabiatı armansızca istismar ederek ekolojik bozulmaya yol açan sermayedir, geri kalmış ülkeleri önce doğrudan sömürgecilikle, daha sonra bağımlılık ilişkileri artrında yeti-sömürgecilik yoluyla insafsızca somutlerek. Üçüncü Dünya'yı ekonomik uçurumun kenarına getiren emperyalizmidir. Ve ill... Son günlerde ayyuka çıkan "Bati" dan Üçüncü Dünya'ya zehirli artik ihraci olgusu, sermayenin kendi çıkarı uğruna genel insanlık çıkarlarını gözünü kırpmadan feda edebileceğinin ibret verici bir örneğidir.

Global problemlerin akutlaşmasında sosyalist ülkelerin de payı olmuşsa, bunlar hep pasif yondedir. Nükleer silahlanma yarısına katıldığına bunun nedeni dengeyi sağlamak; çevre soruları ihmali edildiye sanayide gelişmiş kapitalist dünya ile arasındaki büyük uçurumu kapama kaygusu ağır basmıştır vb... Ancak böyle olması global problemlerin esas sorumlusunun kapitalizm olduğu gerektiğini gormemizi engellemez.

Engellemeyecigi gibi, insanların yarının tehlikeden tehlikeinin esas sorumlusunun kapitalizm olduğunu altını bir kere daha çizersek, o tehlikeleri yeryüzünden ebediyen silicek, yani "uyarlık krizi" ne son verecek en tutarlı çözümün doğrultusunu bulmuş oluruz.

"Çözüm" diyecek yerine "çözümün doğrultusu" demeyi tercih ediyorum; çünkü kâhic bir çözüm kendiliğinden belli: Kapitalizmin yeryüzünden silinmesi! Samiyorum **Tezler** açısından tartışılmış gereken esas sorun da bu.

Tezler'i hazırlayan Enstitü'nün rektörü Yuri Krasin bir yerde söyle diyor: "Şayet SBKP 27. Kongresi tarafından hazırlanan programı tam olarak yineleme getirirsek, gelişkin kapitalist ülkelerin 1985'deki emek üretilenliği seviyesine, yeni binyılın başlangıcında erişeceğiz."

Bu belirlemeye göre "Bati"nın mevcut düzenni temelden sarsacak köklü altıstır meyda-na gelmediği takdirde -ki böylesinin belirtileri

yok şimdilik- her iki sistem bugünden tahmin edemeyeceğimiz uzunca bir süre birlikte varlığını sürdürerekler demektir. Oysa "uyarlık krizi" akutlaşmıştır ve akutlaşmaya da devam etmektedir. Bu durumda "uyarlık krizi"nden çekmanın kahci çözümünü kapitalizmin yok olmasına bağlamak, "tezler" i hazırlayanlar için de "realist" görülmeyebilir...

"Uyarlık krizi"ni oluşturan global tehlike-lerin ortadan kaldırılmasında hangi yolu "realist" olup hangisinin olmadığı tartışmadan önce sorunun nazari planda kısaca irdelemesi daha yerinde olur.

Tezler de nükleer savaş tehlikesine ilişkin olarak söyle bir tespit yapıyor:

"...Global nükleer felaketin her gün kendini hissettirdiği günümüzde, **sağlam** bir barışın kurulması sosyalizmin 'kurulmasını' bağımlı kılmak düşünülemez..." (Siyahlar benim. A.K)

Göruldüğü gibi bu belirieme Marksizmin savaş ve barış sorununda kapitalizme ilişkin değerlendirmeleri açısından bir "yenilik" tır. Pek bilinir. Marksizme göre militarizm kapitalizmin türevidir ve onun ayrılmaz bir unsurudur. Kapitalizmin çıkışından günümüze kadarki tarihi, onun militarist karakterini açığa vuran sayısız örneklerle doludur. Üstelik bu militarizm sosyalizme karşı çok daha saldırgan bir tutuma bütünüdür. Bunun en çarpıcı örneklerinden birisi, Beyaz Saray-Pentagon ikilisinin, SSCB'den gelen tüm çağrırlara rağmen, nükleer silah ilk kullanımının ABD olmayacağı yönünde bir açıklamaya kesinlikle yanaşmamasıdır. Bunun anlamı açıkta. Emperyalizm, sosyalizmi nükleer silahla tehdit edip, gerektiğinde istediği tavizleri koparma imkânını terketmeye asla yanaşmamaktadır. Üstelik tüm dünya gibi emperyalist metropoller de Sovyetler Birliği'nin nükleer olsun olmasın herhangi bir savaş istemediğini, barış konusunda sonuna kadar samimi olduğunu bildikleri halde militarist politikalarda ırar etmektedirler. Bunun bir tek izahı vardır: Kapitalizm hem kendi varlığını korumasının, hem de sosyalizmi gerilememen -fırsatı doğrudan yeryüzünden silmenin- yolunu militarist politikalarda görmektedir. Öyle ki, bir nükleer savaşta kapitalizmin kendisinin de ortadan silineceği teh-

likesi bile, emperyalist politikanın yürütücülerinin nükleer silahlardan arındırılmış bir dünyayı hayal etmelerini mümkün kılamamaktadır.

Bu durumda nükleer savaş kader mi? Elbet-değil. Çünkü dünya nüfusunun czici coğuluğu nükleer savaşa karşıdır. Bizzat emperyalist metropollerin halkları nükleer bir savaşa asla istememektedirler. Ve şayet kâhic bir barış sağlanmasında nükleer silahların toþyekün imhası - ki bana göre emperyalizmin atom gücünden tâmîyle vacâgeçnesi küçük bir ihtimalidir - son derece önemli bir dönemeç olacak ise, bu ancak ve ancak dünya barış güçlerinin kararlı ve sabırlı mücadeleyle, bu mücadeleye "Bati"nın yılınlarının inançlı bir şekilde seferber olmalarıyla gerçekleşebilecektir.

Kaldı ki nükleer silahlardan arındırılmış bir dünya dahi, emperyalizm varlığını koruduğu sürece barış açısından tekin değildir. Burjuvazi iktidarda kaldıkça metropol devletler, konvansiyonel silahlarda donanmış orduları beslemeye devam edeceklerdir. Bu güçlü savaş mekanizmaları, uluslararası politikadan şiddetin uzaklaştırılması için ne kadar çaba sarfedilirse edilsin, potansiyel olarak barış üzerinde asıl Demokles kılıcı işlevini yerine getirirler. Ve bu potansiyelin, öneğin emperyalizme bağımlı bir kısım ülkelerde ilerici hareketlerin bastırılmasında - helle bu hareketler ülkelerinin emperyalizme olan bağımlılık ilişkilerini ortadan kaldırılmaya yeteneği bir düzeye erişmişlerse - devreye sokuluyaçağının hiçbir garantisii yoktur. ABD'nin Grenada'yı işgalii, ya da Nikaragua'daki ilerici iktidarın silahla sañdıri edilmesi politikası, emperyalist devletlerin barış için devamlı bir tehlke oluşturacaklarının tipik örnekleridir. Kuşkusuz emperyalist mührakların uluslararası politikada hemen silaha başvurmaları kolay değildir ve hâlis mücadele gelistikçe, özellikle metropol ülkelerin halkları başçı politikalara ağırlıklarını daha fazla koymakları ölçüde, emperyalist orduların müdahale ihtimalleri daha azalacaktır. Ancak bu kadarlığı dünyada "sağlam" bir barış kurulmasına yetmez. İnsanlığın binlerce yıllık tarihini defalarca kamptağı gibi eski düzenin sahibleri kendi hükümlerinin azıck da olsa tehlikede gördükleri an silaha başvurmakta aşa tereddüt etmezler. Ve eski düzen

dünyada ağır bastığı sürece de emperyalist metropoller silahla müdahale gücünü ve curetini muhafaza ederler. Dolayısıyla sağlam bir barış başchu garantisii, militarizmsiz yaşamayı mümkün olmayan kapitalizmin, ağır basan dünya sistemi olmaktan çıkarmasıdır. Bir başka deyiþle, sağlam bir barış için dünyanın baştan aşağı sosyalistleşmesi zorunlu olması bile, sosyalist sosyoekonomik formasyon kapitalizme dünya çapında ağır basması şarttır.

Burada sosyalist sistemin yarışma sonucu kapitalizme galbe çalmastyyla boylesi bir duruma varılacağını kastetmiyorum.

Zaten bunu imkânı da görmüyorum. Bu geçişin nasıl somutlanacağından simdiñen kestirmek mümkün değil. Aneak geçis gerçeklesecekte, bir noktadan sonra dünyada ağır basan sosyalizm olacaktır demektir. Böyle bir aşamaya gelindiğinde sosyalizmin dünya çapında sağlam olacagi maddi-manevi üstünlük ve dunyanın geleceğinin sosyalizmde olduğunun geniş kabul göremesi sayesinde, hâlis varlığını sürdürmen kapitalist devletlerin silaha başvurmayı ihmalî son ►►

Sosyalizm ile kapitalizm arasındaki çelişkinin antagonistliği, proletarya ile burjuvazinin arasındaki çelişkinin antagonistliğinden kaynaklanır. Bu antagonizma Marksizmi Marksizm yapan başlıca temel taşlarından birisidir.

derece zayıflar. Çünkü bu durumda silahlı müdahale buna tevesül edenin infiharı anlamusuna gelir.

Tabii bütün buralar, dünya sistemi olarak kapitalizmin yerini sosyalizmin alacağı, kapitalizmin er ya da geç yeryüzünden silineceği varsayımu doğru ise böyledir. Yok, yazının başlangıc bölümünde degniildiği gibi, **Tezler** dünyanın geleceğini böyle varsayımayı sorguluyorsa ve "İlerlemenin çok varyantlı olduğu ortaya çıkıyor. Çeşitli formasyonların işbirliği ve barışçı yolu değişikliğinin doğrulabilecegi sonuçlar önceden tek biçimde belirlenmiş bulunmuyor (...) Dünyanın giderek artan karşılıklı bağımlılığı onun çok -çeşitliliğinin sınırlamasına değil, daha da güçlenmesine yol açıyor" diyorsa o zaman durum degisir. Çünkü böylesi bir varsayılm, yanı kapitalist soyosyokonomik formasyonla sosyalist soyosyokonomik formasyonun, artan karşılıklı bağımlılık içinde, birlikte varolacakları ve birbirlerinden etkilenecek evrimleşecekleri öngörüsü ister istemez kendi "rasyonel"ini de arkasından getirir.

"Toplumsal sistemler olarak sosyalizm ve kapitalizm, uzun süre başlica antagonist gelişme mekanizması" diye adlandıracıilecek bir şeyle birbirlerine bağlıdırlar." "Ama, bu antagonist mekanizma nükleer çatışmadan önce oluşmuş ve etkide bulunmuştur." "... "Karsılıklı bağımlı, bütünsel ve patlamanaya hazır bir dünyada, "sizin için ne kadar kötüse, bizim için o kadar iyidir" ilkesi artık geçerli değildir. Dünyanın ilerlemesinin yeni formülünün en önemli özelliklerinden biri, taraflardan birisini ilerlemesinin onun karşılıklı yıklımını, bu karşılık tarihsel yok olusa surulmenmesini gerektirdiği değil, kendi ideolojik ve sosyal anlayışlarını uluslararası ilişkiler alanına taşıymayarak, barış içinde birlikte yaşama becerisini gerektiği gerçekleşir."¹⁰

Kapitalizmle sosyalizmin karşılıklı bağımlılık ilişkileri içinde birbirlerinden etkilenecek surgit birlikte varolmalari ve dünyanın geleceğini bu "çok çeşitlilik" içinde beliremeleri ongörlüs, kaçınılmaz olarak, bu soyosyokonomik formasyonlar arasındaki antagonist gelişimin günümüzde artık geçerli olmadığı argumanını da beraberinde getirmektedir.

Bilimler, sosyalizm ile kapitalizm arasındaki gelişimin antagonistliği, proletarya ile burjuvazinin arasındaki gelişimin antagonistliğinden kaynaklanır. Bu antagonizma ise Marksizmi Marksizm yapan başlica temel tasarılarından birisidir ve Marx'ın ünlü "Kapitalist gelişmenin genel kamu"nda ifadesini bulur.

Marksizm kuşkusuz karanlık kitap değildir. Ve Marx'ın vazettiği kanunlar olup bitenlerin ışığında yeniden gözden geçirilebilir. Ne ki, **Kapitalist gelişmenin genel kamu**nu Marksizm'in böylesine bir temel taşdır ki, sayet bu kanun geçerli değilse, Marksizm'in de bir bütün olarak -artı değer kanunuandan dialektikne kadar- sorgulanması gerekdir. Ben Marksizmin boylesini hakertigini kanısında degiim.

Tezlerde hakim olan, iki sistemin karşılıklı bağımlılığı bazında farklı bir toplumsal ilerleme modeli teması, bence bu iki sistemin performanslarının kıyaslanması ve kıyasın görülebilen bir perspektif için alınanlarından kaynaklanıyor. Varolan sosyalizmin, 70 kusur yıldir, "köhnemiş" kapitalizme bir türlü gelebe cağmamış olması ve görülchili bir gelecekte de, en

azından ekonomik temelde gelişkin kapitalizmin üstünlüğünü korumaya devam edecegi öngörüsü, bir dünya sistemi olarak kapitalizmin yerini sosyalizmin alacağı varsayımanın sorgulanmasına yol açıyor. Bu yaklaşımı göre çağımız dünyasında iki sistem, kapitalizm ve sosyalizm yarışıyor, sonucu bu yaris, ve bu yaris boyunca ortaya çıkacak yeni ilişkiler belirleyecek.

1917'den bu yana çağımızda iki sistemin yarıştığı doğru. Ancak bu yarışta kapitalizm simili çok avantajlı. Çünkü o tekamıl etmiş, tüm imkânlarıyla donanmış, dünyaya egemen olmuş ve damgasını vurmuş bir dünya sistemi. Oysa sosyalizm henüz çocuklu çağında, gelişkinlik seviyesinin bir hayli aşagısında ve bu anlamda henüz bir dünya sistemi değil.

Biliyoruz, 1917 öncesi Marksistlerin yaygın beklenisi sosyalist devrimin en azından tüm Avrupa'yı saracağı idi. Bu gerçekleşmedi ve sosyalizmin tek tükede kurulması zorunlulığıyla karşı karşıya kalındı. Üstelik de, sosyalizme gelen ülkeyden ekonomik bakımdan katibe kat güclü emperyalist metropollerin kuşatılması altında oldu bu. Bugün sosyalizm çok ulkelili olup ama aynı güçlü kuşatma sürüyor. Dolayısıyla da mevcut sosyalizm Marx'ın öngördüğü, kapitalizmin yerini alan dünya sistemi olmadı. Yapılamadığı için değil, bu tür bir geçiş sürecinde olamayacağı için olmadı.

Geldigim bu noktada konuyu, bu yazı kapsamında sürdürmek, yazının hacmi açısından mümkün değil. Bir dünya sistemi olmak demek, sistem olarak dünya ada aşı basmak, varoluşu deneme damgasını vurmak demektir. İki dünya sisteminin surgit birarada varolmaları "dünya sistemi" kavramıyla bağdaşmaz. Kapitalizm dünya sistemi olarak varlığını daima koruyacak ise bunun somutu, sosyalizm hiçbir zaman dünya sistemi olmayacağındır demektir. Ben sosyalizmde bu kadar umutsuz değilim.

Ben umutsuz değilsem, Ekim Devrimi çocukların sosyalizmeden umutsuz olmaya hiç mi hiç hakları yoktur. Ekim Devrimi'nin ve onu izleyen sosyalist uygulamaların yaratığı impuls, hiç kuşku duymuyorum ki dünyamızı, sosyalist bir gelecek açısından çok daha olgun ve elverişli şartlara getirdi. Evet, sosyalizm kapitalizmi dünya çapında hâlâ domine edemedi. Görünen perspektifte de kapitalizm başı çekerek gibi gözükmek. Ben buna uzulmuyorum; başıtanları düşünüyorum da, bu kadarı bile bana mucize gibi geliyor.

Ligin ve son derece heyecan verici bir **geçiş dönemi** yaşıyoruz. Bu "geçiş dönemi"nin nasıl bir yol izlediğini, hangi imis çıkışlara gelebileceğini hepten kestirmeniz mümkün değil. Görüyoruz ki, kapitalizm hâlâ daha güçlü, sosyalizm ise yaşanan geçiş sürecinin yolactığı hankıplarla da uğramak zorunda. Ama ei ya da geç dünya sosyalistleşecek; enkùn sömürüye dayanan bir düzenin ileber payidar olduğu görülmüş değildir.

Bu doğrusa Marksistlere düşen, dünyanın kapitalizmden sosyalizme geçiş sürecini olabildigince kısaltmaktadır. Bunun da yolu, kapitalist kampta yer alan ülkeler devrimelleri -bu arada bizlerin- kendi ülkelerinde sınıf mücadelene hiz vermeleinden, kendi ülkelerinin devrimini gerçekleştirecek hedeleri gütümlerinden geçiyor. Evet, nükleer silahlanma, ekolojik bozulma, gelişmekte olan ülkelerin dramı vb. global problemlere çözüm bulunuşası için, daha bugünden dünya çapında işbirliği ve mücadele hayatı önem taşiyor. Ama insanların bu tehlikelelerden hepten kurtulmasının da garantisini, hiç kuşku duyulmasın ki sosyalizmin bir dünya sistemi olarak kapitalizmin yerini almazıdır. ■

► "Yeni Politik Kültür" kavramı sosyalizm dünyasında, yanı hem sosyalist ülkelerde hem muhalefetteki işçi sınıfı partilerinde yoğun olarak tartışıyor. Tartışmacılardan bazıları bu kavramı sınıf mücadeleşinin yerine ikame etmeye çalışırken aynı zamanda yaygın bir tepkiye neden oluyorlar. Yurdumuz basınında ise genellikle bu tepkilere yer verilmeyi. Amerikan Komünist Partisi Genel Sekreterinin yazısını çevirirken amacımız bu önemli eksikliği ortadan kaldırmaktı.

Dünya halkın büyük çoğunluğunu saran nükleer çatışma korkusu ve değerli gezegenimizde insanlığı korumaktaki kararlılığı bütün soruların ele aldığı çerçeveye yeni bir boyut katıyor. İnsanlık için seçim, abartmasız, "Olmak veya olmamak"tır. Birbirine bağlı, iç içe geçen, çakışan hatta birbirleriyle çelişen yeni gelişmeler, günümüzün yakıcı sorunlarını büyük ölçüde karmaşık bir hale getiriyor.

Yaklaşık yüz yıl önce Karl Marx, "Günümüzde her şey karışına gebe gibi görünüyor" dedi.

Eğer bu sözler Marx'ın zamanında doğrusa, günümüzde kat kat doğrudur.

Doğrudur, cüntü günümüzde tüm gelişmeler kökü, niteliksel bir değişim noktasına varmıştır. Nesnel koşulların patlayacak duruma geldiği ve böylece içinde çok daha büyük kendiliğinden bir güç taşıdığı bir anı yaşıyoruz. Günümüzde çözmemiz gereken sorun, insanların ilerleyişini etkileyebilecek bu büyük gücün nasıl dırgınleneceği ve kullanılabileceğidir.

Yeni ve gelişmekte olan nedir?

Marx'ın sözleri bugün daha da doğrudur cünkü yeni ve gelişmekte olan, yeni ve daha yüksek bir boyut kazanmaktadır. İster doğa bilimlerinde, ister toplu bilimlerinde, isterse siyaset, ideoloji ve kültürde olsun onde gelen güç, yeni ve gelişmekte olanla uyumlu olmak demektir. Yeni olmadan eski, bayatlar, kabaklılar. Günümüze de, geleceğe de yön veren **yeni**'dir.

Günümüzde yeni, daha karmaşık, daha çetrefilidir. Friedrich Engels bu durumu şöyle özetliyor: "Eşyayı hareksiz, cansız, her biri kendi başına birbirinin arası sıra ve yanına düşünecek olduğumuzda aralarında hiçbir çelişkiye rastlamayız..."

"Ne zaman ki, çayın, hareketi, değişim, canlılığı, birbirile karşılıkla etkileşimi içinde düşünürüz, o zaman durum tamamen değişir; çelişkilerle karşılaşırız. Hareketin kendisi bir çelişkidir... bir varlık her an hem kendisi hem de bir başkasıdır."¹²

Her an hem "kendisi" hem de "başka bir şey" olmak genelde hareketin temel yasasıdır. Ayrıca, ekonomik, politik ve ideolojik, kısaca tüm gelişmelerin incelenmesine kılavuzluk eden birliktedir.

Yeni olan "başka bir şey" boşlukta doğmaz. O, olmakta olanın ve olmuş olanın daha da gelişmesidir. Doğada olduğu gibi politik ve ideolojik alanda da "kendisi olmayan", "başka bir şey olmak"tan ayırmayı denemek, politik ve ideolojik anlamsında yalpalamaları beraberinde getirir. Taktik görev, bu olguların, stremek olan bir sürecin özgüllükleri olarak nasıl ele alınacağıdır.

Sarıncı değişikliklerin olduğu anlarda yeni ve gelişmekte olana açık olmak, "başka bir şey"in

Nükleer silahlanma, ekolojik bozulma, gelişmekte olan ülkelerin dramı gibi global problemlere çözüm bulunması için, daha bugünden dünya çapında işbirliği ve mücadele hayatı önem taşiyor. Ama insanların bu tehlikelelerden hepten kurtulmasının da garantisini, hiç kuşku duyulmasın ki sosyalizmin bir dünya sistemi olarak kapitalizmin yerini almazıdır.

DİPNOTLAR

- (1), (2), (3), (4), (5), (6), (7), (8), (9), (10) *Yeni Açılm, Ağustos 88, 18, 33-43*
- (7) *World Marxist Review, March 1988, x, 115*

KORUYACAĞIMIZ DÜNYA YAŞAMAYA DEĞER OLMALI

Aç ve açıktakilerin, ırkçı baskıların ve yeni sömürgeciliğin kurbanlarının kafasında insan neslini koruma düşüncesi, kendi yaşamalarını daha çok yaşamaya değer yapan mücadelelerle birleştirilirse anlam kazanacaktır.

ne olabileceğini önceden kestirmek belirleyici bir oneme sahiptir. Yeniye ele alırken cesur ve deneyci bir yaklaşım göstermek gereki.

Ancak yeniyi düşünürken -özellikle de siyaset arenasında- akıldan çıkartılmaması gereken bir nokta, tarihte Marksizm-Leninizm bilimi revize etmek için girişilen oportunist çabaların ve sömürücü sınıfın baskıları karşısındaki testimiyetçi politika ve eylemlerin, "yeni" üzerinde görüşlerle haklı çıkarılmaya çalışıldığıdır.

Sınıf mücadelesinin çevresinden dolanma çabaları

İşçi sınıfı hareketinin tarihi boyunca, "yeni bir şey" kavramları hep sınıf mücadelesi kavramının çevresinden dolamak, onu ortbas etmek ya da saf dışı bırakmak için kullanılmıştır.

Sınıf mücadelesi düşüncesini saf dışı bırakmak için, kapitalist sınıfın kendisine özgü doğasını veya bu şekilde değişmekte olduğunu, azami kâr elde etme hırsından vazgeçmeye başladığını kabul etmek gerekir. Sınıf mücadelesi düşüncesini saf dışı bırakmak için, kapitalist gelişimin temel yasalarının da söyle ya da böyle nasıl değişmiş olduğu açıklanmalıdır. Bu ise mümkün değildir.

Kapitalizm çeşitli aşamalarдан geçti: Tekellilik, emperyalizm ve devlet tekelci kapitalizmi. Fakat değişimlerin tümü kapitalizmin asıl doğası ile uyum içinde oldu; değişimler, yeni koşullar altında kapitalizmin doğasını hep korudu. ABD kapitalizmi, Hitler faşizmine karşı savaşa katıldı. Ancak bir an bile asıl doğasını -sömürge, baskı ve azami şirket kârları hırsı- yitirmedи.

Savaş için üretim zaten en kârlı idi. ABD emperyalizmi silahlı mücadeleye katıldı, ancak anti-faşist ittifaktı savas sonrası "Amerikan çağ"ını hazırlamak ve egemenliği ele geçirmek için kullandı.

Kapitalizmin temel yasaları, kapitalist sistemin kendi doğasının özünü değiştirmesine elvermez. Evet, kapitalizm bazen daha değişik davranışlara zorlanmıştır, ama bu başka bir şey olmak üzere metamorfoz geçirdiği anlamına gelmez. Nesnel unsurlar ve sınıf güçleri dengesindeki değişiklikler kapitalizmi farklı teknilere, takatik değiştirmeye zorlar. Ancak sınıf sömürgeci ve sınıf mücadelesi yasalarına dayanan asıl kendine özgü doğası değişmeden kâr.

Günümüz dünyasında kapitalizm, sosyalist dünyayı varlığını hesaba katmak zorundadır. Uyum sağlamaya, diplomatik ve ticari ilişkiler kurmaya mecburdur. Sosyalizmle yarışmak zo-

rundadır ve sosyalist ülkelerin askeri gücünü hesaba katmalıdır. Ancak kapitalizmin bu ayarlamaları birer manevradır. Hiçbir zaman sınıf bedellerinden vazgeçmez ve bu da sınıf mücadelerini kaçınılmaz kılar.

Kapitalizm üzerine yanlış hükümler

Kapitalizmin doğasının değişmekte olduğu üzerine her düşünce, kendiliğindenlige dayanma ve sınıf işbirliği politikalari dahil, yanlış hükümlere vardır. Bu tip kavramlar, kapitalizmdeki değişikliklerin onu, insanların gereksinimlerine daha çok cevap veren bir konuma getirdiği görüşleriyle bağlantılıdır.

Kapitalizm var olduğça, yeni, asla sınıf gerçeginin dışında gelişmeyecektir. Yeni, kendi başına varolamayacağı gibi, sınıf sömürüsü sisteminin ve uyuşmaz sınıf antagonizmalarının çevresinden dolanamayacaktır. Yeni, daima sınıf mücadelesinin genel arenasında gelişmek durumundadır.

Komünist Manifesto meseleyi açıkça dile getirmiştir: "Şimdide kadar varolan tüm toplumların yazılı tarihi, sınıf mücadeleleri tarihidir."

O zamanдан bu yana yaşam değişti. Sosyalizm, dünya gerçekliğinin bir parçasıdır. Güneş, son sömürgeci imparatorluklar üzerinde batmaktadır. Üretim sürecine yüksek teknoloji egemen olmuştur. Ancak yazımıktan olan tarihin ağırlık merkezi hâlâ sınıf mücadeledir.

Bu doğular, gerçek dünyadaki hareket yasalarının yansımalarıdır. Tartışma götürmezler. Herhangi bir kişinin özel gerçek kavramına uyumsuzluk yapmadan değiştiremezler.

Sınıf mücadelesinin kapitalizmin doğasının başlica özü olduğu şeklindeki nesnel gerçekin çerçevesinden dolanma, onu gözardı etme ya da ondan vazgeçmeye girişimleri, oportünizm yoluna girmek demektir. Başka celişkiler de vardır. Ama sınıf mücadelesi asıl, uyuşmaz celişkiye yansır. Oportünizm, bu sınıf yandaşlığının yadsımması, onun yerine sınıf işbirliği ve sınıf ortaklısı kavramlarının konusudur. Oportünizm, sınıf mücadeleini ve tarihin işçi sınıfına verdiği özel görevi ön plana çıkarır nesnevi yasaların yadsınmasıdır.

Global sorunlarda yeni düşünce

Bugün dünya, ulusal ve sınıfsal sınırları aşan yemi, son derece ciddi evrensel sorunlar karşı-

sındadır. Kara, hava ve su kirlenmesi, ozon tabakasının delinmesi, yoksulluk, kıtlık, hastalık ve elbette tüm canlıların korunması ve nükleer bir çatışmanın önlenmesi, böyle sorunlardır ve tarihsel zorunluluk haline gelmişlerdir. Bursat, insan neslinin gündemindeki yeni maddelelerdir ve çözüm beklemektedir. Nitel olarak yenidirler, çünkü tüm sorunların en temel ile ilgilidirler. Sevgili dünyamız canlıların evi olmayı sürdürcek midir, yoksa paflamlarla stratosferde iflebet asılı kalacak bir nükleer kül yığını mı döndürecek?

Bu evrensel sorunlar için yeni bir düşünceye ihtiyaç vardır. Çünkü bunlar tüm halklara, uluslara ve sınıflara meydân okumaktadır. Yumuşama ve barış içinde bir arada yaşama kavramlarına yeni bir boyut kazandırmışlardır.

Yeni olan bir şey de, bu ciddi evrensel sorunlara çözüm arayan güçlerin dünya siyaset sahnesinde giderek önem kazanın yeni bir unsur oldukları geçerlidir. İnsan neslini yok olmaktan kurtarmak konusunda herkesi ilgilendiren kitlesel bir kaygı var. İnsanlığın ilerleme mücadele genelinde bu güçler, yeni ve önemli bir kitle tabanı haline gelmişlerdir. Bu yeni gelişmeler, politik öncelikler, taktik ve stratejik kavramlar hakkında bazı önemli sorular ortaya atmaktadır.

Bu değişiklikler bazı yeni celişkiler doğurmıştır. Sorun, komünistlerin, işçi sınıfı ve işçileri haraketlerin, ulusal ve sınıfsal sınırların ötesinde etkisi olan ve tüm canlıların yaşamına -en azından bu gezeğende- son verme potansiyeli taşıyan bu yeni unsurları ve celişkileri nasıl ele alacağıdır.

Ana sorunlar sunlardır:

► Daha iyi bir yaşam için girişilen tüm mücadeleler, bu arada sınıf mücadeleleri ve ulusal kurtuluş mücadeleleri, insanlığı koruma mücadelelerine bağlılı kılınmalı mıdır?

► İnsanlığı koruma mücadelelerindeki birliği zedelemeçmeleri için bu mücadelelerin lüzi kesilmeli midir?

► Belli başlı sınıf mücadeleleri ile kurtuluş mücadelelerini yavaşlama şeklindeki bu yaklaşım, kapitalist ve sosyalist toplumlardan arası yeni birarış içinde bir arada yaşama politikalarının özünü belirlemeli midir?

► Ulusal kurtuluş, ekonomik ve politik özgürlük mücadeleleri, çokuluslu şirketlere karşı ve ►►

Lenin hiçbir şeyi sınıf çıkarlarının üstünde görmedi. İki arasındaki diyalektik ilişkiye açıkça kavradı. "İnsanlığın çıkarlarına öncelik" demek, işçi sınıfı ve sınıf mücadelesini arka plana itmekle eş anlamlıdır.

tilen mücadele ve genelde sınıf mücadelesi, tüm bunlar nükleer tehditten arındırılmış bir dünya için girişilen en geniş, tüm sınıfları kapsayan hareketlere engel mi oluşturuyorlar?

Yanıt, "Hayır"dır

Tüm bu sorulara yanıt "Hayır"dır. Böyle bir bağımlılık ne mümkün ne de gereklidir. Böylece bir yaklaşım tüm mücadeleler için yıkıcı olacaktır. Mümkün değildir, çünkü kapitalizmin temeli, özi değişimmemiştir. Gerekli değildir, çünkü ikisi arasındaki çelişkiler çözülmeyen degildir. Aslında günlük işlerde her ikisi içice geçmiştir.

Taktik sorunları sunlardır:

► Hareket, yaşam için gerekli, yiyecek, banyo, giyecik için mücadeleyi kapsamadığı taktirde, insanlar gecenin içinde yaşamın korunması için savaşacaklar mıdır?

► Sendikalar, işçilerin geçinebilecekleri bir ücret mücadelelesine önderlik etmedikleri takdirde, üyelerini nükleer silahların ortasından kalkırmaları mücadelese seferber edebilecekler midir?

Yanıt, "Hayır"dır. Açı ve açıkta olanların, ırkçı baskıların ve yeni gömürgeçiliğin kurbanlarını kafasında insan neslini koruma düşüncesi ancak kendi yaşamalarını daha çok yaşamaya değer yapan mücadelelerle birleştirilirse bir anlam kazanacaktır.

Madalyonun öteki yüzünde ise dünya halkın büyük coğullığının nükleer savaş tehlikesinden ciddi bir biçimde endişe duymaları vardır. Bu şekilde barış eylemlerine ilgi duymakta, katılmakta, seçim arenasına da çıkmaktadırlar. Halk, her ikisini -dünyayı korumayı ve onu daha yaşamalı bir hale getirmeyi- de gözönlüne alan taktikler ilgi göstermektedir. Günlük yaşamda iki arasında bir çelişki yoktur.

ABD, askeri saldırısını sürdürdükçe dünya hiçbir şekilde Nikaragua halkından silahlarını bırakmasını isteyemeyiz veya Apartheid rejiminin acımasız ırkçı zulmü sürdürdükçe Güney Afrika'nın siyah halkından kurtuluş mücadeleşine son vermeliyim ya da Israel'in canice işgal politikası sürdürdükçe Filistin halkının yurtları için mücadelelerini bırakmamı bekleyemez.

Yine sendikalara saldırırlar, işten atırlar ve ıssızlıkla, yokluslu şirketlerin fabrika kapamlarıyla karşılaşan milyonlarca içinden onurlu bir yaşam için verdikleri mücadeleyi veya aç ve açıkta olanlardan kapitalist aç gözlüğüne karşı mücadelelerini ya da ırkçılık kurbanlarından şirketlerin kâr hırsıyla desteklediği ırkçılığa karşı savaş bırakmalarını istemek mümkün değildir.

Mümkün değildir; gerekli de değildir. Mümkün değildir, çünkü tekeli sermaye, hatta barış içinde bir arada yaşama ve nükleer silahlanma yarısına bir son verme düşüncesini destekleyen kapitalistler bile barış destekleyen politikalarını sömürü ve azami kâr politikalarına karşıtırlar. Böylece, sınıf mücadeleleri sürer.

Nükleer silahlanma yarısına son vermekten söz eden, ancak nükleer silah üretimini de kapsayan askeri iş sözleşmeleri yaparak büyük paralar vuran şirket yöneticileri vardır.

Kapitalizmin insanlığı nükleer tehdidin esigidenden çevirmek gibi herkesi ilgilendiren bir çıkar için sömüründen ve kârdan vazgeçtiği tek bir örnek yoktur.

Sınıf mücadeleşi içindeki işçiler için, emperyalist baskıların kurbanları için, sınıf mücadele-

lesine katılmak salt öznel ve soyut bir sorun değildir. Tekeli düzenin ve emperyalizmin kurbanlarını savasmeye zorlayan sömürü ve baskının doğurduğu koşullardır.

Kapitalizm ve kapitalist ülkeler geri çekilmeye ve manevra yapmaya zorlanabilirler. Bu çok önemlidir. Orta Menzilli Nükleer Silahlar (INF) Anlaşması böylesi önemli bir geri çekilme, nükleer silahların azaltılmasına ve hatta yok edilmesine yönelik bir adımdı. Reagan yönetimi bu na çok isteksziz bir şekilde katıldı. Açıkçası anlaşma müsasına oturtmaya ve zirveye mecbur olduğunu.

Ne var ki anlaşmayı imzalamak Reagan yönetiminin veya ABD tekeli sermayesinin hâkim politikalarını değiştirmez. ABD kökenli çok uluslu şirketler azami kâr politikalarını sosyalist olmayan dünyada sürdürmektedirler.

Kimileri soruyor: Sınıf sınırlarını aşan ölümkâlîm sorunlarıyla ilgili mücadeleler ideolojik alandaki mücadeleyi nasıl etkiler?

Lenin, büyük bilgeliğle yanıt vermektedir.

► Seçilebilecek iki şey var: Burjuva ideolojisini ya da sosyalist ideoloji. Bir orta yol yoktur. Çünkü insanlık "ütçüncü" bir ideoloji yaratamamıştır. Ayrıca sınıf antagonizmalarıyla parçalanmış birtoplumda sınıf -dişti ya da sınıflar-ıstı bir ideoloji olamaz. Dolayısıyla, herhangi bir şekilde sosyalist ideolojisi küfürmek, en ufak bir şekilde ona sırt çevirmek burjuva ideolojisini güçlendirmek demektir.¹⁴

Lenin, zamanında haklıydı ve bugün de hedefi buluyor. Burjuva ideologları taktiklerini değiştirirler, ancak temel amaç ve hedefleri aynı kalır. Bazen kedi gibi mirıldanır, dişlerini pek göstermezler. Cepheden hücumlarını yumusatır, yandan, daha sinsi saldırırlar. Ama burjuva ideolojisini hakkındaki temel gerçek, tekeli sermayenin kendi bencil sınıf çıkarları doğrultusundan şaşmadığı ve gerçekde şasamaya çağıdır.

Gerçeğin çarpıtılması

Tüm insanlığın ve içi sınıfının çıkarlarıyla tekeli şirketlerin çıkarları arasındaki çelişki, en temel çelişkidir. Bu gerçeği çarpıtmak, son zamanlardaki teorik yazılarında görüldüğü gibi başka alanlarda da çarpıtmalarla yol açıyor:

"Olumsuz bir tepkinin gelebileceğini düşünüyorum... Özellikle de sınıf mücadeleşine fetişist bir gözle bakmayı sürdürmenlerden... Halbuki hepimiz bildiği gibi, Lenin, bir bütün olarak toplumsal ırlerlemenin çıkarlarını, proletaryanın sınıf çıkarlarının üstünde görürdü. Bugün tüm dünyanın içinde bulunduğu durum insanların çıkarlarına açık bir biçimde öncelik vermemi gerektirmektedir. Yeni düşünce tarzımızın özü buradadır."¹⁵

Sorun şudur: Tekeli şirketlerin zalimane sömürü ve baskularını sürdürmelerine izin verip, çiçenler bahasına tüm insanlığın çıkarına öncelik tamamı midir? Yeni düşünce tarzı, bu değildir.

Lenin hiçbir zaman toplumsal ırlerlemenin çıkarlarını içi sınıf çıkarlarının karşısına koymamıştır. Toplumsal ırlerlemenin çıkarlarını artan bir şekilde proletaryanın kaderine bağlı görmüştür. Lenin hiçbir şeyi sınıf çıkarlarının üstünde görmemiştir. İki arasındaki diyalektik ilişkiye açıkça kavramıştır. "İnsanlığın çıkarlarına öncelik" demek, işçi sınıfı ve sınıf mücadeleşini arka plana itmekle es anımlıdır.

Aynı yolda yürüyen Aleksandr Bovin son kıtaptığında söyle diyor: "Fakat siyasi olarak kapitalizmin var olmaya hakkı vardır. Ve biz bu

hakki tamyozuz."¹⁶

Bovin, belki tamyabilir bu hakkı ona. Ancak tarih, adalet, insanlık çıkarları ve sınıf mücadeleşi asla tanımaz.

Bir adım daha atan bir başkasının, Dmitri Likhachev'in iddiası söyle: "Doğada her şeyin düzeni, milyonlarca yıldır işleyen olağanüstü bir zekânnın varlığım kuşku bırakmayacak şekilde kanıtlanmaktadır..."

"Sanıyorum bir çok insan böyle bir akıl var olduğu sonucunu çıkarmaktadır."¹⁷

Sözcüklerin evrensel olarak kabul edilen anımları vardır. "Olağanüstü zekâ" ve "akıl" gibi doğaya ait edilen sözcükleri yanlış anlamaya imkân yoktur. Bu düşünceler ya sözcüklerle soğumsuzca oynamakta ya da insanın ve doğanın üzerinde yer alan, mistik, doğaüstü veya yine bir varlığa gerçek bir inancı yansımaktadır. Bilimden sapmanın başka bir örneği aynı makaleden şu bölüm: "...ayaklılar özü ahlaki özellikler yalnızca bir yetişme ve eğitim sorunu değil, aynı zamanda bir soyacekim sorundur."¹⁸

Bu tehlili bir şekilde "üstün irk" kavramını yaklaşıyor ve en azından aşıri bir aydın eliçliğini dile getiriyor. İnsanlar kültürü doğmaz. Bir yetişme ve eğitim süreci sonunda böyle olurlar.

Sınıf mücadeleşine sıkıca bağlı olmak

Firtınada kalan bir asma köprü rüzgarında salanır ama çökmez. Çünkü çelik kabloları ayaklara sıkıca bağlanmıştır. Kablolar esneklerin cüntü sıkıca bağlıdır. Politikada partiler ve tekeli esnek taktikler güdebilmeli ve görmeli, yemyi, gerçekten kopmaktan korkmadan deneyebilmeli ve denemeli. Yeter ki "kablolar" Marksizm -Leninizm esaslarına, sınıf mücadeleşinin esaslarına sıkıca bağlı kalın.

Parti ve hareketler, tekeli sermayenin insanlık çıkarı ya da insancıl olma gibi düşünceleri ikna olmayacağı şeklinde evrensel ve her zaman geçerli gerçeğe sıkıca bağlı kalarak esnek taktikler getmelidirler. Tekeli sermaye, ancak azami baskı ile, güçler dengesiyle ve şirket çıkarları ile insanlık çıkarlarının bir aranın çakışmasıyla harekete geçirilebilir.

Her iki unsur da yeni güçler dengesi ve paralel çıkarlar -insanlığı nükleer bir sondan kurtarma mücadeleşinde vardır. Bunu anlamak önemlidir ve kitle mücadeleşindeki taktikleri belliiremenin en önemli unsurlarından biridir.

İnsanlığı koruma ile yaşamaya değer bir dünya mücadeleşesi arasındaki çelişki, bu mücadeleler şiddette başvurmadan sürdürülükçe ve süreci daha evrime bir karakter taşıda o kadar keskin değildir.

Fakat tarih de şahittir ki, bütün mücadeleler barışı bir yol izlemiyor. Şiddet sömürülerin, eziyetlerin aracıdır. Onlar, etkinliklerini, güçlerini yitirince, demagoji ve yalanla artık yönetmeyecek hale gelince, içi sınıfı ve halka karşı şiddet kullanırlar.

Lenin söyle demişti: "Ne zaman ki, işçi sınıfı üzerinde burjuva ideolojisinin etkisi azaltır, zayıflar, içi boşalır, o zaman burjuvazi her yerde ve her zaman en pervers yalanlara ve karalamalara sarılır."¹⁹ Bu da başarılı olmazsa, şiddet kullanır, kaba kuvvetle başvurur. O takdirde işçi sınıfı ve halkın iki seçenekleri kalır: Ya şiddetle karşılık verecek korumak ya da elini kolunu bağlayıp teslim olmak.

Nikaragua halkı şiddet istemiyor. Barışın öz-

lemini çekiyor. Ancak özgürlüğü de kapsayan bir barış için silahlarını bırakacaktır. Egemenliğini ve devrimini sahte ve geçici bir barış için terketmeyecektir.

ABD emperyalizmi Nikaragua'nın seçilmiş hükümetini devirmeye politikasından vazgeçmedikçe, halkın silahlanmak ve savaşmaktan başka seçenek yoktur. Aynı şekilde Güney Afrika'daki faşist ırkçı azınlık siyahi coğulugu şiddet kulanarak ezdikçe ve sömürük ezilenlerin savaşmaktan başka seçenek yoktur. İsrail işgal ve barbarlık sürdürdü, Filistin ayaklanması süreci ve yayılacaktır.

Kurtuluş hareketleri insanlığı koruma mücadelede için herhangi bir şekilde engel teşkil etmeyeceklerdir. "Silahsızlanma ve Gelişme" kavramı bunu açıkça gösteriyor. Anlamı çok basittir: Silahsızlanma için mücadele askeri bütçelerin kısıtlamasına ve buradan tasarruf edilen finansların barışı amaçlar için ve yaşamın niteliğini geliştirmek için kullanılmasına doğrudan bağlıdır. Ancak, kapitalist dünyada, mücadele olmazsa, tasarruf edilen para en zenginlerin kasalarına akacakır.

Gerçek su ki, insanların daha yaşamları bir dünya mücadeleşine ne kadar çok katılırlarsa, insanlığı yok olmaktan kurtarma mücadeleşinde de o kadar iyi savaşırlar. Görev, insanların ilerlemesi ve korunması için yenilmez bir savaşan güç haline gelebilecek mücadele birliğinin takımlarını belirlemektir.

Tüm ilerici onder güçler için görev, en büyük paydalıları birleştirecek kavramları ve biçimleri bulmakır. Sınıflar ve sınıf ilişkileri nasıl değişse de değişim, sömürüler ve sömürülener oldukça daima ikisi arasında sınıf mücadele olaçaktır. Bu bilimsel bir yasadır.

Emperyalist güçler, emperyalist yağmacılar ve sömürgeçiler -Afrika'da, Asya'da, Orta ve Güney Amerika'daki gibi- oldukça, onlara karşı antiemperyalist mücadele süreci. Bu bir yasadır.

Barış içinde bir dünya, nükleer yokluk konusundan arınmış bir dünya yaratmak zorundayız; başarmamız gereken en zor görev, böyle bir dünya için mücadeleyi, sınıf mücadelesi, ulusal kurtuluş mücadeleleri, emperyalizme, basıya ve sömürgeye karşı mücadele ile sıkı sıkıya birleştirmektir.

- 1- Karl Marx, Friedrich Engels, *Collected Works*, Cilt 14, s-655
- 2- Marxists-Leninst Philosophy, Progress Publishers, Moskova, 1987, s-50
- 3- Karl Marx, Friedrich Engels, *Collected Works*, Cilt 6, s-482
- 4- Marxists-Leninst Philosophy, Progress Publishers, Moskova, 1987, s-171
- 5- Likhachev'in "Become a Citizen of the World" (Dünya Yurttaş Olsmak) makalesi üzerine Yevgeni Ambartsumov, WMR, Sayı 10, 1987, s-152
- 6- A. Bovin, *The Imperative of the Nuclear Age*, Moskova, 1986, s-39
- 7- Dmitri Likhachev, "Become a Citizen of the World" WMR, Sayı 5, 1987, s-68
- 8- a.e., s-65
- 9- Marxists-Leninst Philosophy, Progress Publishers, Moskova, 1987, s-173

(WMR 5/88'den çevrilmiştir.)

YAĞMA HASAN'IN BÖREĞİ

Komisyoncu Özal

Türkiye'nin dış borçları her gün biraz daha artıyor. İhracat patlaması öykülerine rağmen giderek artan dış borçların ödeme planları yeni dış borçlanmalara bağlanıyor. Türkiye'nin son beş yılda görünen en büyük özelliği dış borçlarındaki Cumhuriyet tarihinde rastlanan en büyük kabarmadır.

Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik durumun parflaklığını durmadan dile getiren Sayın Başbakan Özal, gerçekten bir dış borçlanma komisyoncusudur. Bu yazımızda Sayın Özal'ın geçmişte yapmış olduğu dış borç bulma komisyonculuğu üzerine değineceğiz.

1976-1977 yıllarında maliye bakanının özel emri ile Türkiye'ye getirilmiş DCM (Dövizce çevrili mevduat) hesaplarının araştırılması görevi genel bir uzmana verildi. Bu uzman konu ile ilgili geniş bir çalışma yapıldı. DCM hesaplarının nasıl açıldığını, bu hesapların açılmasını kimlerin aracılık ettiğini araştırdı. İlk önce bir tesadüf bir banka aracılığı ile Kadıköy'de Eles İş Hanı altında faaliyet gösteren La Madison adlı ithal malları satan bir firmmanın DCM hesapları ile ilişkili olduğunu saptandı.

Banka arşivinde yapılan çalışmalarla söz konusu DCM hesaplarının aracılığını o günlerde yurt dışında bulunan sayın Özal'ın yapığına da açıklamalarla rastlandı.

DCM hesapları aracılığı ile Türkiye de bazı firmalara sağlanan olanakların bedelli bu hesapların açılmasını yapanlara komisyon ücreti olarak ödendi. Bu komisyon ücretleri normal olarak yüzde 8 ile 15 arasında değişiyordu. O tarihlerde yapılan çalışmalarla göre sayın Özal'ın yüzde 10 komisyonla DCM hesaplarının oluşmasına aracılık ettiğini anlaşıldı.

DCM hesapları ile ilgili olarak yapılan çalışma, dönemin maliye bakanına intikâl ettiirdi. O dönemde görevli bulunan maliye bakanı konunun araştırılmasını özel görev olarak bir uzmana tevdi ederken herhangi bir duraksama göstermedi, fakat inclemeler derinleştirilince araştırmanın fazla yaygınlaşmamasını istedi.

Görevin uzmana verilmesini öneren üst kademe bürokratı olan kişi uzun yıllar Maliye Bakanlığı'nda hizmet vermiş, fakat Özal hükümeti sırasında görevinden alınmıştır. Halen bir özel bankanın yönetim kurulu üyeliğini yapan ve konu ile ilgili konuşmak isteyen 1976 ve 1977 yıllarında Maliye Bakanlığı'nda üst yönetimde görev alan bu eski bürokrat, dönemin bakanından genç bir uzmana böyle görevin verilmesini sağlayarak çok önemli bir olayın maliye arşivlerine geçmesini sağladı.

DCM ile ilgili araştırmanın orijinali Maliye Bakanlığı'nın arşivinde mevcuttur.

O tarihlerin DCM hesaplarının oluşmasına komisyon karşılığında aracılık eden Sayın Özal bugun devletin dış borçlarının oluşmasında ve yörenlendirilmesinde ailece etkili bir rol üstleniyor. Denilebilir ki Türkiye'nin dış borçlan Özal ailesinin yönetimindedir.

Bugün Türkiye'nin dış ülkelere olan borçlarının kesin miktar bilinmiyor. Merkez Bankası'nın genç ve akademik kariyerli sayın başkanı konuya ilişkin açıklamalar yaparken devamlı rakkamıra şayâi olarak konuşuyor. Ancak bu rakkamalar gerçekleri

yansıtmıyor. Çünkü yerel yönetimlerin dış borçlanmadada adeta devlette yarışcasına davranışları sonucunda ortaya çıkan ve denetimsiz kalan dış borçların miktarını, bugün yerel yönetimin başındaki de bilmeyorlar. Buna karşılık yeni borçlanmalarla ilgili komisyon öyküleri bugünden de duyuluyor.

Dış ülkelere yapılan borçlanmalarda tüm dünya ülkeleri, kuru devamlı yükselen ülke paralarına karşı duyarlılar. Çünkü bu ülkelerin para birimlerine göre yapılan borçlanmaların ödenmesi giderek zorlaşıyor. Örneğin bugün dünyanın en hızlı değerlenen parası Japon Yeni'dir. Dolayısıyla hiçbir ülke çok fazla sıkışmadıkça Japon para birimine göre borçlanıyor. Oysa ülkemiz Japon para birimine göre ve Japon piyasasına borçlanmaya adeta abone olmuş gibidir.

Geçen yıl televizyonda Panorama programında yapılan küçük bir açık oturumda, durum Anadolu Ajansı'nın başarılı ekonomik haberler müdürü tarafından Rüştü Saracoğlu'na soru olarak yöneltildi, devamlı diğer para birimlerine göre değer kazanan Japon para birimine göre borçlanmanın tercih edilme nedenlerinin açıklanması istendi. Merkez Bankası'nın sayın başkanı her vakit olduğu gibi dolambaçı sözlerle Japon para birimine göre borçlanmaların borçlanmadada bir çözümde niteliktedir olduğunu açıklamaya çalıştı. Oysa bilinen ve söyleyen odur ki Japonya'daki finansman kuruluşları dış ülkelere kredi verme içinde aracılık edenlere belli bir komisyon ödeyebiliyorlar.

Türkiye'nin dış borçları tehlike çanlarını çalmak üzeredir. Türkiye'de her borçlanmayı kamuoyuna açıklanmayan sürpriz gelişmeler izliyor. Türkiye-Yunanistan-Kıbrıs ilişkilerindeki gelişmelerin başlangıcında ve sonucunda Türkiye'nin dış borçlanma çalışmalarının olduğu gözleniyor.

Türkiye'nin bugün dış borçları nasıl ödeniyor ve ödeme takvimi nedir? Bunu kimse bilmiyor. Yerel yönetimlerin dış borç miktarları ile bunların ödeme planlarının ne olduğu konusunda devlet yönetiminde yer alanların coğunuñ bilgisi yok.

Bugün dış borç ödemede kısa vadede bazı çözümler bulunabiliyor. Bu çözümlerin ne olduğunu bilmek tüm ülke vatandaşlarının hakkıdır. Çünkü borcun ödeviçi ülke vatandaşıdır. Ama 'Biz borçlarımızı ödüyoruz' sözünün altında yatan ödeme biçimini bugüne kadar Türk halkına Özal hükümeti tarafından açıklanmadı.

Dış borçlar Türkiye'nin geleceğini ipotek altına alıyor. Borçların ve bu borçlara ait faizlerin gelecekte ödenmesi nasıl olacak?

Dış borçlanmayı Türkiye'ye müsalat edenlerin tarih sayfalarındaki yer komisyonculuk bölümündedir. Konu Türkiye Cumhuriyeti arşivindeki bir raporda yer almaktadır.

Osmanlı'nın son günlerinde dış borçlanmaların faturası tüm Türk halkına çıkarılmıştır. Bugün dış borçlanmalar yurt dışında pazartıklarla yapılmıyor, vadeli gelen borçların ödemesi için daha ağır faiz koşulları ile yine başka ülkelere borç alınıyor. ■

T A R I H

Y I L 1 9 4 6 . . .

O yıllarda davalarda beraat etmek, hatta Leninizm'i reddetmek bile, hele Demokrat Parti döneminde, bir "sosyalist" partinin yaşayabilmesi için yeterli değildi.

Sosyalist ve işçi partilerinin kurulabilmesi ve yaşayabilmesi için iki tür koşul gerekmektedir, bu belirgin bir dönemin sosyo-ekonomik olumsumuna bağlı koşullar, diğeri ise yasal koşul, şüphesiz birincisi ikincisini içerir, tarihümüzde 1925-1946 yılları arasında çok partili bir rejimin koşulları oluşamamıştı, hatta burjuva partiler bile yaşatılamadı.

Bizde çok partili hayatı geçtiğimiz dönemde sosyalist partilerin kuruluşuna daha doğrusu yasasına izin verilmedi, ilk sol parti 27 Mayıs 1960 devriminden sonra kurulabildi ve iki sağcı askeri darbeye karşın hâlâ gündemden çıkmadı. Şüphesiz TIP geniş ölçüde eski savaşlıkların devamıdır, altmış kısır yıllık geçmişini bilmeden onu değerlendiremeyez. Sosyalist ismini taşıyan marjinal partileri bu arada sayıyorum, Cemil Alpay'ın, Orhan Arsal'ın, Dr. Hikmet'in, Alaettin Tırıdoglu'nun partilerinin, bazlarının kapsadığı bütün iş niyetlere karşın, sosyal tarihümüzde fazla bir yeri yoktur.

İki yıldır Türkiye'de sosyalist parti kurma komusu gündemeğidir, bu en olumsuz yasal şartlara, sürekli davalara, işkencelere karşın boyedir. Bu da bizi gerilere, II. Dünya Savaşı sonralarına bakmaya sevkettmektedir. Ne idi o zamanki durum? Millî Şef rejimi önce Atatürk'ün geleneksel Sovyet dostluğun politikamızı askıya almış, İngilizlere bağlanmaya yönelmiş, sonrasında Alman zaferleri karşısında Hitler Almanyası'na yanmışmıştır. Alman yenilgisi, Sovyetlerle Batı emperyalist devletlerinin kurduğu ittifakın zaferi kesinleşince, kurulacak Birleşmiş Milletler örgütüne üye olabilmek için savaşın son günü "seklen" Almanya'ya savaş ilan edilmiştir. Hükümetimiz bugün nasıl Avrupa Topluluğu'na girmek istiyorsa, o gün de iktidar o zamanki tamamlama ile demokrasiler safina; yani Sovyetler, ABD, İngiltere safina gir-

mek istemekte idi. İktidarın en korktuğu şey anti-faşist "İleri Demokrat Cephe"nın kurulabilmesi idi. Yani CHP hesap vermekten korkmaktadır, bundan dolayı dünya savaşını kazanan demokrasiler cephesine hafif inis yapmak istiyordu. Bu nedenle bütün dünyada, özellikle geleneksel solun gayreti ile oluşan, ortak cepheyi çökertmesi kendisi için şarttı. Bu görevi Ali İlhan Göğüs gibi bazı üniversiteler üstlendiler, 4 Aralık 1945 günü Tan, La Turquie, Yeni Dünya gazeteleri ve Gün dergisi yerle bir edildi, bazı kişiler gözaltına alındı.. ve sağ kanat, "Vatan", Celal Bayar ve arkadaşları sinip cepheden ayrıldılar, az sonra kendi partilerini DP'yi kuracakları.

Demokratik Cephe çökmüşti, ancak Dernekler Kanunu'nun bir maddesinin değişmesi ile parti kurma olanaklı yarandığında, 141-142. C.K. maddelerine rağmen, geleneksel sol, parti kurma olanaklı hâldi. Dr. Şefik Hüsnü önce cephe politikasını oluyormuş iken, bu kez ikinci aşamada "maruf"lardan olmayanlara, yani TKP davalarında hükmü giymeyenlere parti kurdurma girişiminde bulundu, "Yeni Dünya" gazetesi ile "Gün" dergisinin çıkışması, "Görüşler" cephe dergisi, 1945'te bu amaçla öngörülmüştü. Ben, Rıfat İlğaz bu nedenle bu gazetelerde görevlendirildik. Partiyi kurma görevi ise eski savcılardan, İmrâh Hapishanesi müdürlülerinden, "Tan" gazetesinde Adilioğlu imzasını kullanan Esat Adil Beye önerildi, o da kabul edip hazırlıklarına başladı, bu hazırlıklar ve 4 Aralık'tan sonra "Gün"ün yeniden çıkışması oluşturken yeni bir faktör belirdi. Aracılık yapanlardan, eski İttirakiyin Partisi üyesi, 1927'de TKP Merkez Komitesi üyesi Hüsamettin Özdoğu arkadaşın kayınbiraderi Sarı Mustafa, Hamdi Alev ve benzerleri, yani TKP'den çöktanberi lıhâç edilmiş bir grup Esat Adil'in etrafını sarıldı ve onu Dr. Şefik Hüsnü'ye karşı kıskırttılar. Kendisinde Türkiye sol harketinin lideri olma, disiplin dinlememe eğilimleri kabardi, bu yönde şartlandı. Böylece parti kurma girişimi bir açmaza girdi, koitusu, Hüsamettin Usta, "Aziz yoldaş" sıfatını unutarak, hâzır yakınları ile, naşıl olsa partide içерiden hakim oluruz aldatıcı hâhanesi ile, bu girişime alet oldular. Yeni kurulacak yasal partinin saptısı, tehlikesi karşısında Dr. Şefik Hüsnü, Esat Adil'in 15 Mayıs 1946 günü kurdugu (kendisi 4 Haziran diyor) Türkiye Sosyalist Partisi'ne alanı boş bırakmadı, kendi öz kadrosu ile 20 Haziran 1946 günü TSEKP'yi (Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi) kurdu. TSP kurucusu dostum Macit Güçlü Adama'ya gelip benden il örgütünü kurmamı istediğiinde, uzlaşmazlığın çözülmüşünü sordum, onlardan haberî bile yoktu. Biz zaten hazırlığımızı yapmıştık. TSEKP İl örgütünü oluşturduk. Ben, Ferit Kalmak arkadaşından aldığı direktif üzerine Adana Senatikalar Birliği'ni oluşturmayı kryuldum. Emekçi Parti çığ gibi gelişti, 13 itde örgüt kurdu, bu

girişim o kadar köklü idi ki, 15 yıl sonra TIP genelde aynı illerde ilk örgütlerini kurabilmiştir. O dönemin savaşımı vurgulamak için Samsun olayını belirtmek yeterlidir sanırım. TSP Samsun'da önceden örgüt kurmuştu, TSEKP (Emekçi Partisi) Samsun örgütünü kuruna Sosyalist Parti'nin Samsun İl'i kendini feshedip Emekçi Partisi'ne katıldı. Bununla ilgili olarak Esat Adil'in, yani Sosyalist Parti'nin kurucusu ve genel sekreterinin, parti organı haline dönен "Gün" dergisindeki beyanatını aktarıyorum:

Once, Tüzüğe göre illerin kendi kendilerini fesih hakları olmadığını hatırlatan Esat Adil Bey şöyle devam ediyor, "Samsun kurucu icra komitesini oluşturanların herhangi bir anlaşılmazlıkta ileri gelmiş değildir. Aksine bu değerli devrimci, siyasi bakımdan son derecede hatalı olmakla beraber kişisel erdem göstererek savaşan alanları aynı derecede devrimci olduklarına şüphe etmediğimiz Emekçi ve Köylü Partisi'nin Samsun şubesine terk etmeyi, kendi görüşlerine göre uygun bulmuşlardır. Davamızı herkesten daha iyi yürüttüp, daha iyi başaramazımızdan emin olmasaydık Samsun'daki arkadaşlığımızın bu erdemini bir siyasi hata saymadık ve kendilerini tebrik etmekten çekinmezdim," (Gün, Sayı 29, 30 Kasım 1946).

Sanırı ki, dünya sosyalist partiler tarihinde bu tür bir belgeye rastlamak olanağ我不是. Bu belge ayrıca Dr. Şefik Hüsnü'nün ve partisinin o dönemdeki itibarını açıkça vurgulamaktadır. Artık durum apayaktır. Sarı Mustafa Börklüce'nin planları, o dönemde tutulmuştur. Esat Adil iki parti arasında bir birleşme protokolü önermektedir. Yapılan toplantıda sanırım Dr. Şefik Hüsnü ile birlikte Münтекim Öçmen arkadaşım katılmış ve Esat Adil'in iki partinin kendilerini feshedip yeni bir parti kurmaları önerisini öncelikle olasılık noktasından kabul etmeyerek, böyle yeni bir partinin kurulup yeniden teşkilatlanmasına izin verilmeyebileceğini belirtmiştir, karşı önerisi Sosyalist Parti'nin kendini feshedip tyeerinin Emekçi ve Köylü Partisi'ne katılması şeklinde olmuştur. Müntekim arkadaş hayatına olduğuna göre konuya ayrıntılı olarak yazabılır. İşte yukarıdaki Samsun olayı bu çerçevede olmuştur.

Bilindiği gibi iki sosyalist parti, yanında sendikalarnı olduğu ve soñ dergiler 16 Aralık 1946 günü kapatılmış, yöneticilerin bir kısmı hakkında dava açılmıştır. Dava sanıldığı gibi iki partinin davası degildir, bir TKP davasıdır, örneğin davayı iki numaralı sanığ Ahmet Fırınca (Dede) iki partinin de üyesi değildi, sabıkası olmayan Emekçi Partisi kurucularından Dr. Habil Amato dostum ise davaya dahil edilmemiştir bile, hatta Emekçi Partisi Ankara Sekreteri Zeki Başamar aynı nedenle dava dışı kalmıştır. Kararda "Emekçi ve Köylü Partisi'nin gizli Komünist

▼ Dr. Şefik Hüsnü, 20 Haziran 1946'da Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi'ni kurdu. Ama parti o yıl 16 Aralık'ta kapatıldı.

Partisi'nin bir devamı olduğu sabit olmuş" denmektedir fakat Sosyalist Parti yöneticilerinden (uç numaralı sanık) Hüsamettin Özoglu, Süleyman Taki ve bir arkadaşları mahküm edilmişlerdir. Bu da açıkça gösteriyor ki tek olcek eski sabıka kayıtlarıdır, iki partinin faaliyetleri değil. Hüsamettin ustamın "Komünist Partisi'nce dönek sayılması" (Karar Sa: 57) kendisini aklamaya yaramadığı gibi, Esat Adil'in birleştirme girişimi bile Esat için "suç unsuru" sayılmıştır. Dava, yeni yasal iki partin davası değil, eski TKP'liilerin davasıdır. Hatta, Sarı Mustafa'nın eski bir mahkûmiyeti olduğunu kendisi iddia etmesine karşın beraat ettilermişdir. Bu durum kararda söyle özetlenmektedir:

"İktidardı Partisi (CHP) karşı bulunan sosyalist partileri ezmek için sanıklar kovuşturmağa maruz kalmış olsalar iki partinin tümü takibe maruz kalması gereklidir, Oysa Emekçi ve Köyü Partisi'nden gizli Komünist Partisi ile ilgili olanlar kovuşturulmuştur, kurucu ve üye olup da gizli Komünist Partisi ile ilgili bulunmayanlar hakkında kamu davası açılmamıştır." (Karar Sa: 61)

Davada Dr. Şefik Hüsnü'nün evinde yakalanan bir tarihe ve rapor dolayısıyla kendisinden Komintern ile olan bazı ilişkileri hakkında ifade alınmak istenmiş, altmış yaşındaki lider 17 gün uykusuz bırakılmış, her tarafında odemeler oluşmuştur, hayatının kurtulması iyi bir doktor olması ve bu nedenle uykusuzluktan zehirlenmeyi önlemek üzere ağızına proteinli gıda almaması sayesinde olmuş, polisin zaten bildiği konuları ifade olarak vermeye reddetmiştir.

Dr. Şefik Hüsnü de, Esat Adil Müstecaplıoğlu da partilerinin kapanacağını kesinle sunmuşlardır, ikisi de dünya konjunktürünün buna engel olacağını sanmışlardır. Oysa Churchill'in 1946 yılında Fulton'da verdiği demeç "Demokrasiler" cephesinin yıkılmasının işaretini oluşturdu, az sonra Sovyet-Amerika ittifakı bozuldu ve soğuk savaş başladı. Kapanmanın kökünde bu olsa vardır. Diğer yandan Emekçi Partisi'nin ve sendikalarını doğanüstü bir hızla gelişmesi hükümeti korkutmuştu. Sendikaların nasıl geliştiğini kanıtlamak için Seyfi Demircioğlu Türk İş Kongresinde; "Komünistleri ancak on yılda sendikalardan kovabildik" dediğini anımsatırız.

Temmuz 1948'de verilen bu karar kesinleşikten sonra Türkiye Sosyalist Partisi (Esat Adil) 20.7.1950 günü yeniden faaliyete geçmişce de 18 Haziran 1952 günü yöneticileri yeniden tutulanmış ve Parti kapatılmıştır. 3 Aralık 1955 günü beraat kararına karşı dava 29 Eylül 1960 güne kadar sürülmüştür. Bu da gösteriyor ki, beraat etmek, hatta Leninizmi reddetmek bile, hele Demokrat Parti döneminde bir "sosyalist" partinin yaşayabilmesi için yeterli değildi.

Burada ne Dr. Şefik Hüsnü'nün Emekçi ve Köyü Partisi'nin ve ne de Esat Adil'in Sosyalist Partisi'nin tarihini yazacağız. Ancak Esat Adil'in 1946 yılında Şefik Hüsnü'nün partisine karşı olumlu tutumunu belirttiğimizde, yine de ittişimiz TKP'ye karşı aynı kişisinin çelişkili tutumunu belirteceğiz.

Esat Adil hapisen çıkıştır beraat ettikten sonra haftalık "Gereğ" dergisini yayılmasına başlıyor (15 Şubat 1950), bu dergi beş ay sonra canlandıracak TSP'nin yeni ideolojik platformunun hazırlık aşamasını teşkil etmektedir. Davada Marksizm değil Komünizm suç sayılmıştı, Esat Adil dergisinde "Marksizmin Leninist halkasını terketme" politikasını sergileyeciktir, böylece ikinci kuruluş döneminde sakıncasız bir yumuşak inis yapacağım sanmaktadır. Aynı davada yargılanmış olduğu, birleşmek için öneride bul-

lundred, Samsun olayında göklere çıktıgı Dr. Şefik Hüsnü'nün partisine ve bütün geçmişin harekata karşı bakınız Esat Adil ne demektedir:

"Fakat her şeyi sabote etmek, her olumu hareketi baltalamak ve her eyleni kıskanmakta başka elliinden bir şey gelmeyen 'Mührü Süleymançılardır' dehal faaliyete koymalarak sosyalist maskesi altında gizledikleri kalpaçanza hareketlerini kanun dışına çıkarıp, asıl samimi sosyalist hareket üzerine de polisin kötü samimi çekmeye ve hareketi apaçık satmayı başardılar ve 16 Aralık (1946) ihanetinden ve onu izleyen iki yıllık elemli günlerden sonra Türkiye'nin samimi sosyalist mücahitleri milli davalarını yeniden ele almış bulunuyorlar." (Günlük Gereğ gazetesi 10 Ekim 1950).

"Türkiye'nin son otuz yıllık (1920-1950) sol cephaneliğinin bilançosu ancak birkaç kelimeden ibarettir. Kendi kendini yemek, çürütmek ve hiçbir şeyin örgütlenmesine, yayılmasına ve kökleşmesine meydan vermemek. Bilgili, imanlı ve zinde her girişim kundaklılmış, her yeni doğan kadromun arasında şüphe, güvenilirlik mikrobu saçılmış, teşebbüsü eline almak isteyen her fert ve topluluk aleyhine menfur propagandalar yapılmıştır. Bu melum şebekenin sanki tek görevi, bu memlekette sosyal savasını baltalamaktan, herhangi Marksist bir kuruluşun kurulmasını ve kökleşmesine asla olanak vermemeğidir. Yine bu melum şebek, kendi kendini yemekten çekinmemiş, ağına düşen her idealisti kirletmiş, çürütmüş ve eninde sonunda onu hapishaneye düşürmüştür... Aczini, iktidarsızlığını, cahilligini, tamamen demode olmuş, köstebek sistemi ile kamufla etmekten başka bir şey bilmeyen bu şebek... halkı ve içi sınıfları kendi öz davasına düşman etmiş olan bu örümcek kafası, bozguncu, Trotskist ve anarşist beyinli şebekenin gelmiş ve geçmişteki bütün fololarını açıklamak zamanı gelmiştir... bundan böyle, bozcu, bozguncu, kalpaçan, milli ve uluslararası realite düşmanı her türlü görüşe paydos." (Esat Adil (Adilioğlu), haftalık Gereğ, Sayı 4, 8 Mart 1950).

"Biz.. Demokratik inkişafçıların fikir ve eğitim yardımcıları ve sosyalizm idealistleriyiz. Türkiye'de komünizm heveskârları ile panturizm utopistleri arasında zerre kadar fark yoktur." (Esat Adil, haftalık Gereğ, Sayı 1)

Esat Adil, birçok yazısında "biz sosyalistiz onlar komünist" diyerek iki yıl önce methettiği, birleşmek teklifinde bulunduğu (Bak Karar), ve hapiste bulunan Dr. Şefik Hüsnü'nün hareketini kötülemek pahasına iş görebileceğini sansırı, yaranamamış, bir süre sonra verdiği tavizlere rağmen tutuklanmış ve partisi kapatılmıştır, birkaç yıl sonra beraat etmesi, hesabının temel yanılışını ve cırkınlığını değiştirmez.

1950 yılında yeniden kurulan partinin dünya görüşü, "sosyalist" eğilimi nedir? Kendilerinden alıntılar yaparak bunu da görelim:

"İngiliz demokrasisinin ve kapitalizminin gelişmeleri elbitti ile sosyalizmi doğurmادı mı? Amerika'daki sosyal ve ekonomik ıslahat ve Amerikan demokrasisinin hedefi sarsıntı geçirmeden sosyalizme ulaşmak değil midir?" (Esat Adil, haftalık Gereğ, Sayı 1). "İsveç, Norveç, Danimarka, İngiltere gibi yurtseverliği ile tanınan milletler sosyalist hükümetler tarafından idare edilmektedir. Eğer sosyalizm, birçoklarının zannettiği gibi tehlikeli, gayrımeşru bir ideoloji olsayıdı, Avrupa Bah demokrasilerinin sosyalist partileri kendi milletlerinin bu derecede yüksek sevgi ve itimadına mazhar olabilir miydi?" (Esat Adil, haftalık Gereğ, Sayı 4).

"Siyasi maceralara yol açmanın, sözümüzdeki

amaç gütmen Amerika sermaye ve teknigi de milli ekonominin üretimini gelişmesi bakımından o derecede gerçeklidir." (Haftalık Gereğ, Sayı 2).

Artık Esat Adil Müstecaplıoğlu'nın 1950 Türkiye Sosyalist Partisi'nin "sosyalizm" anlayışı, öz doktrini hakkında bir şey eklemek gereksizdir sanırı, ve sanırı ki, bazlarının eleştirdiği Dr. Şefik Hüsnü'nün 1946'da TSP'den hemen sonra TSEKP'yi, yani Emekçi ve Köyü Partisi'ni geleneksel kadroları ile kurmasının ne gibi bir sapma tehlikesini önlediği artık açıkça anlaşılır.

Son bir söz, Reşat Fuat ve arkadaşlarının hapse olduğu (1944 tevkifi), Dr. Şefik Hüsnü ve arkadaşlarının hapse olduğu (1946 Arahı tevkifi) bir dönemde, yanı meydanda boş kalmışca "sosyalizm" adına oynamak istenilen oyunu sergiledim, ancak o dönemde de, mizah görünürlüğü olsa da, bir sol dergi yayınlanmak id: "Nuhun Gemisi" (2 Kasım 1949 - 30 Mayıs 1950, 31 sayı). O dönemde iki tevkifattan da her nasilsa sıyrılabilen Zeki Baştımar sol hareketi yürüttüyordu, Abidin Dino da silen dergi yonetmekte idi, ancak yazılar isimsizdi, Marko Paşa'da olduğu gibi, Esat Adil'in "Gereğ" dergisi yayınlanmaya başlamışca o dergiye: "Nuh Çarpıyar - Müstecaplızadem, gel beri" başlığı ile yanıt verildi ve birkaç sayı sürecek olan bir polemik başladı. (Nuhun Gemisi, Sayı: 18, 19, 20, 21, 23, 26) "Gereğ" de: "Coşizm", "Melun şebek", "İngiliz sermayedarlığının ajanlarından bir Paşazade", "İmstahak olduğunuz cevap" ve benzeri yazılar ve artan bir haka ret ve küfür hayatı içinde yanıtlar veriyor. "Nuhun Gemisi"ndeki kundakçaya: Ortaya çıktı ve maskeni çıktı!", diyebiliriyordu, yanı karşıda kileri hem illegallikle suçluyor, hem de kıskırtıyor (Gereğ, Sayı: 3, 4, 5, 6). Bunun üzerine "Nuhun Gemisi"ndeki imzalı olan tek yazı ile yanıt verildi: "Esat Adil'e - imza Abidin Dino", bu kısacık yanıtta "Nuh'a çıkan yazılar cevap bulamayıp saldırmanız bir kuvvet belirtisi değil, bir açıcı itirafıdır, durumunuz hüzün verici", denmektedir.

Bu arada Türkiye'de olaylar hızlanmaktadır, 14 Mayıs 1950 günü Demokrat Parti seçimleri kazanıp memlekette ilk kez seçimle bir iktidar değişikliği yapılmıştır. 20 Temmuz 1950 günü Esat Adil'in TSP yeniden faaliyetে geçiyor, 26 Ekim 1951 günü TKP büyük tevkifatı başlıyor, 18 Haziran 1952 günü Sosyalist Parti yöneticileri tutuklanıyor, bu partinin sonu olacaktı.

Dünu bilmek bugündü düzenlemek için çok ibret verici! Yine de sunu özellikle vurgulamanız gerekmektedir. O güç Demokrat Parti şartlarında TSP'de mücadele edenlerden mücadelelerini bugüne dek sürdürün çok değerli arkadaşlarımız vardır, hiçbirini dışlamak söz konusu olamaz.

Not: "Gün" dergisinde (Sayı: 37) "Arilla İlhan Karanlıkta Oynuyor" yazısında öneli iki yansız var, (Sahife 30, satır 3, paragraf 2'de) 1952 yerine "1932 tevkifatında" olacak, zaten devamundan ona laşıyor, (Sahife 31, Satır 1, Paragraf 1) 1932 Mührdar Kongresi yerine "1932 Destrard (Eyüp) Kongresi" gelecektir, bir de satır atlanmıştır (Paragraf 2) "2 Sosyalist Parti - 1946" dan sonra yazı şöyle devam ediyor: 2 Sosyalist Parti - "TKP Kuruluşu ve Mücadelesinin tarihi 1914 - 1960 kitabına hemen cevap verdim."

(Sayı: 38)'de de (Sahife 42, Satır 2, Paragraf 2'de) Veli Ziya, "Veli Ebuziya" olacak.

▲ Esat Adil Müstecaplıoğlu, Partisinin ikinci kuruluş döneminde sakıncasız yumuşak inis yapacağını sanıyordu.

► **SOSYALIST İNSAN VE ETKINLIK,**
T.Oizerman, V.Zh.Kelle ve diğerleri, Çev: Kemal Durmaz, Sefa Şimşek, Akit Yayıncılık, İst., Haziran 1988, 131 s.

Kitabın en başında, Akit Yayıncılığının imzasıyla yayınlanan "İnsan İçin Siyaset Siyaset İçin İnsan" başlıklı giriş makalesinde, Svarnadze'nin "güce dayanan politika sorumsuzluk göstergesidir" sözü aktarılıyor. Yine aynı yerde şöyle deriyor: "İnsan sorununun bugün her şeyleden önce ideolojik bir sorun olduğu tartışma götürmez. İnsan üzerine genel sözler söylemek hiçbir şey söylememektedir ve ideolojiden soyutlanacak insan türlerine oluşturulacak kuramsal faaliyetin alanı bugünü çok daralmıştır."

Çoğuımızın, bir ideoloji çağrı olduğu varlığına ulaşmamız bu kitap biraz daha kolaylaştırıyor. Baş uzun makaleden oluşan "Sosyalist İnsan ve Etkinlik", özellikle felsefi, sosyolojik ve psikolojik açılarından insan problemlerine belli yaklaşım kurma denemesi.

Çevirmenler "Ütopyadan Özgürlüğe Birey" başlığını taşıyan notlarında, "bunlar (makaleler), özellikle bilimsel olarak ele alınmış sosyalist kültürdeki güncel felsefe sorunlarını açıkkıkla yansıtın ve en azından bizim için (çevirmenler için) doyurucu ve ikna edici nitellileri olan yazılar" olacakları için, böyle bir çeviriye gerek duyduklarını yazmışlar.

Kitaptaki birbirinden ilginç beş makale arasında beni en çok etkileyen, ülkemizde artık tanınan bir felsefeci haline gelen, T.Oizerman'ın "Felsefe ve Gündük Biliş" başlıklı makalesiydi. Bu makalede Oizerman, Lenin'in Felsefe Döfterleri'ndeki tesbitleri doğrultusunda günlük bilinc-sağduyu kavramını analiz ediyor. Temel varlığı: "Gündük ve gündük olmayan (bilimsel-felsefi) bilinc arasında mutlak bir karşılık yoktur."

Yine ülkemizde tanınan felsefeciler olan Kelle-Kovalzon çiftinin "İnsanın Bireysel Gelişiminin Tarihi Olarak Toplumsal Tarih" başlıklı makaleleri de oldukça ilginç. Bu makalede yazarlar tarihte Marx'ın tesbit ettiği üç "toplumsal türü" nun birey ierini felsefi açıdan yerlerine oturtmaya çalışıyorlar. Ayrıca bireysel olan toplumsal olan ilişkisinin hem farklı sosyoekonomik koşullardaki diyalektğini hem de bir ve aynı sosyoekonomik formasyonun (sosyalizmin) içindeki çelişkili ve birlikli diyalektini çözümlüyorlar.

Leontyev, "Etkinlik ve Bilinc" başlıklı makalesinde, "İnsan bilincinin nasıl belirlendiği?" sorusuna verilen iki farklı modülasyonlu cevabin anlaşımı araştırıyor. Ayrıca güdü etkinlik ve hedef-edim olgularının hem karşılıklı hem de birbirlerine göre konumlarının insan bilinci düzlemindeki yerini tayin etmeye çalışıyor. İnsan bilinci-kişisel anımların tutarlılık-ideoloji ve genel olarak dil-soyutlama-bilinc ilişkisi üzerinde duruyor.

A.K.Uledov da "Toplumun Entellektüel Yaşamı" başlıklı makalede, entellektüel üretimi tüketim ilişkisi temelinde, entellektüel yaşamın nasıl belirlenmesini araştırıyor. Entellektüel yaşamın üç sacayağı ideolojik-bilimsel-sanatsal aktivitenin özellikle gelişmiş sosyalizm koşullarındaki çözümlemesini yapıyor.

Kitabın "Toplumsal ilişkiler" başlıklı son makalesinde Y.K.Pietnikov, birey-toplum ilişkisinin toplumun örgütleniriliş tarzına göre bir çözümlemesini yapmaya çalışıyor. Meta-iletişim-zabancılaşma-refleksyon-dereifikasyon kavramlarına, ele aldığı konunun bağlamı içinde açıklamalar getiriyor.

Burjuva, sosyalist ve özellikle komünist toplumsal kuruluşların birey'in üzerinde maddi (birincil) ve ideolojik (ikincil) toplumsal ilişkilerin nasıl şekilleneceğini araştırıyor.

Ülkemizde sosyalistler bugüne kadar "birey" olusunu genellikle es geçtiler. Bunun gensisinde öyle sanıyorum ki, birey olarak özgürleşmenin, çağımızda, ancak sosyalist olmakla mümkün olacağını bilmenin kolaylığı yatar. Oysa, sosyalist olmadan "özgür birey" olunamayacağının kadar doğru ise, "özgür birey" i hedeflemeden ve onu maddi-entellektüel yaştanında içselleştirmeden, sosya-

list olunamayacağı da o kadar doğru.

Öyleyse, özellikle ülkemizde burjuvazinin ve hayatı asla kiramayacağı bir iradeye doğru gitmek isteyen her sosyalist, biraz komik olacak ama, eğer değilse, önce "birey" olmayı becermemelidir. Bunda utanılacak bir şey yok. Ama ayakları üstünde duramayan bir çocuğun koşacağını ummak, utanılacak bir yanlış olabilir.

"Sosyalist İnsan ve Etkinlik" bireyi daha derinden, teşise bir tarza kavramaya ışık tutacak bir kitap. Ama sadece küçük bir katkı. Çünkü "birey" üzerine daha çok teorik açılıma ihtiyacımız var. ■

Felsefe dergisi

YENİ DÜŞÜNCE TARZI

Felsefe Konusu Olarak "Yeni Düşünce" (Ömer B.Canatan)

Yenilenmenin Devrimci Özü (G.Simirnov)

İvmelendirmenin Stratejisi (T.Oiserman)

Yeni Düşünce ve Edebiyattaki Yansımı (A.Adamoviç)

Şablonları Kaldırmak, Klişeleri Parçalamak (O.Yanistki)

An Üzerine Bir Deneme (Oktay Taftalı)

Aristoteles'te Çelişkinin ve Üçüncü Olmazlığı İlkeleri (Ali Irgat)

Maddeci Diyalektik ve Görevcilik (T.Oiserman)

İlk Uygarlıklar Dönemi (V.Masson)

Thales'ten Platon'a - IV (V.Masson)

Nomoi - Yasalar - III (Platon)

Atina Okulu (L.M.Batkin)

Dostoyevski'de Karnaval Öğeleri (M.M.Bahtin)

İSTEDE ADRESİ:

DE YAYINEVİ Nuruosmaniye Cad. Atay Apt. 5/3

Cağaloğlu-İSTANBUL

TEL: 511 00 25

88/4
ÇIKTI
JUSTAV